

GERO

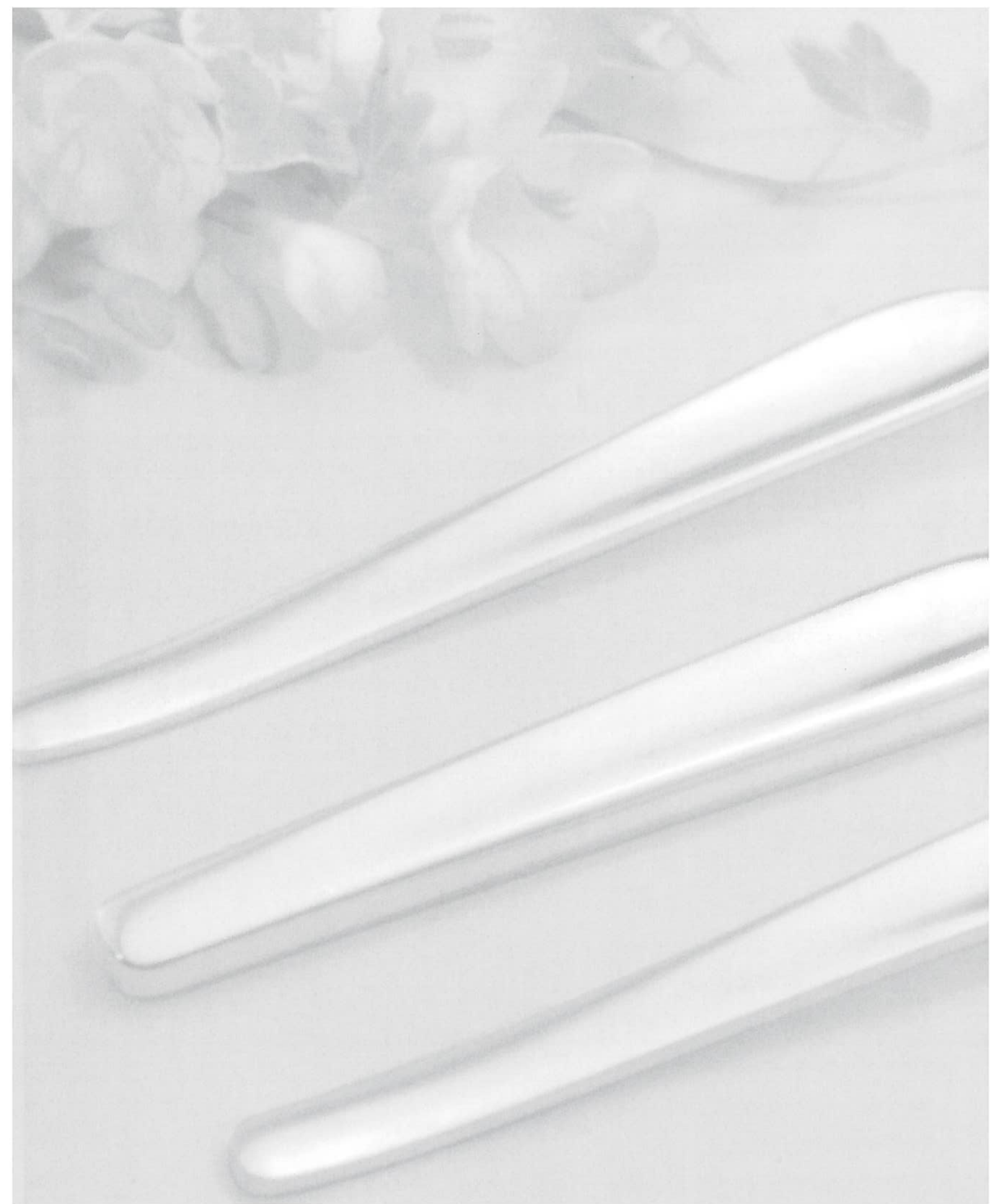

GERO

ZILVER VOOR HET VOLK

Rosalie van Egmond

INHOUD

7 Voorwoord

9 Inleiding

BEDRIJFSGESCHIEDENIS

12 DE PERIODE 1912-1945

Oprichting en bestuur

De eerste jaren

Het Gerodorp

Buitenlandse activiteiten

De Gerofabriek Zeist in de jaren twintig en dertig

23 DE PERIODE 1945-1975

Expansie, de jaren 1945-1968

Achteruitgang en faillissement, 1968-1975

31 TECHNISCHE ONTWIKKELING VAN DE PRODUCTEN

Het materiaal

Fabricage van lepels, vorken en messen

De consument

VORMGEVING EN PRODUCTIE

44 GERO EN VERENIGINGEN VOOR HET NEDERLANDSE
INDUSTRIEPRODUCT

De Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat

De Jaarbeurs

De Nederlandsche Bond voor Kunst in
Industrie

Het Instituut Industriële Vormgeving

53 ONTWERPERS EN VORMGEVING VOOR 1945

Reguliere productie en gelegenhedswerk

Chris van der Hoef

Jan Eisenloeffel

A.D. Copier

Rinze Hamstra

Theodorus Hooft

Georg Nilsson

82 SAMENWERKING MET DE PLATEELBAKKERIJ
ZUID-HOLLAND, 1930-1933

88 PRIJSCOURANT GERO-ZILVER, SERVIESWERK
N.V. Gerofabriek Zeist, september 1936.

97 ONTWERPERS EN VORMGEVING NA 1945
Wederopbouw
Dick Simonis
Ib Jensen

106 BESLUIT

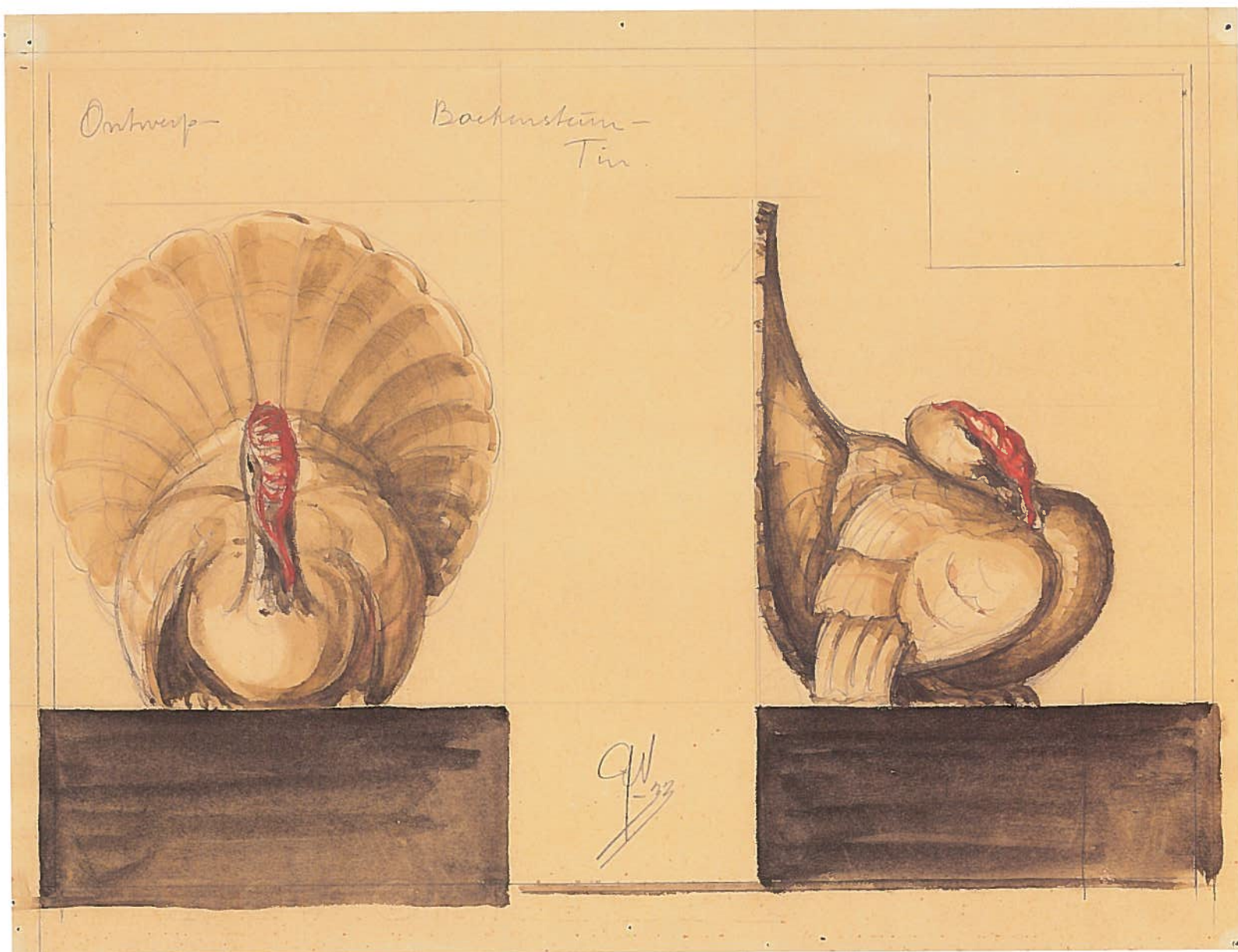
107 MERKEN

108 SUMMARY

110 Geraadpleegde archieven, bronnen en literatuur

112 Personen- en zakenregister
Colofon

Georg Nilsson, ontwerp-tekening
voor een boekensteun in Gero-tin,
1933, 28 x 23 cm.
Part. coll. Voorburg

VOORWOORD

De reclame met een vrouw in feestjapon, heur haar al even golvend als de ruches van haar japon, toont ons een begerenswaardig product: een cassette met bestek van Gero (p. 1). Als onderdeel van haar uitzet is deze cassette haar tastbare bewijs van een verovering, bekrachtigd door het huwelijk. Het object symboliseert haar toekomstig leven als huisvrouw met eigen werk en een eigen domein – het huishouden en het huis. Er waren jaren dat zij al wel een cassette had maar nog geen huis; de cassette betekende dan de belofte ervan in de nabije toekomst.

De belofte van een volwassen vrouwenleven in een kostbare doos. Glimmende instrumenten op een fluwelen of zijden ondergrond voedden een illusie van pracht en praal, van een mooie start en, zo niet van een gouden dan toch op zijn minst van een zilveren toekomst. In de doos kon het bestek ook worden bewaard en gekoesterd alsof het altijd iets bijzonders bleef. Door vrijwel iedere huisvrouw, want Gero was er voor vrijwel iedere beurs en in vrijwel iedere smaak.

Trouwen en eten – met Gero begon het consumeren in en de consummatie van het huwelijk. Want ook dit signaal werd gegeven: voor twee monden was de cassette niet bedoeld. Het eetgerei was verbonden met initiatie; de gesloten cassette moest worden geopend en toonde pas dan haar schatten voor gebruik. De reclame zinspeelt op deze betekenis door het beeld van de vrouw als aantrekkelijke partner in plaats van huisvrouw. Zo werkte het reclamebeeld in op de vrouw als belangrijkste doelgroep van Gero en tegelijkertijd op de man die haar zou gaan onderhouden.

Eenmaal geopend, heeft de cassette in het reclamebeeld de vorm van een trap. Het eten – en het huwelijk – heeft dan ook verschillende niveaus: er is het veelgebruikte basisbestek van vork, mes en lepel, en er zijn de grotere en meer bijzondere instrumenten zoals de taartscheppen, gebakvorkjes, viscouverts en grote vleesmessen die de dagelijkse prak van aardappelen, groente, jus en misschien een gehaktbal ontstijgen. Deze instrumenten beloven afwisseling en feestelijkheid in het leven van de huisvrouw, een ander sociaal samenzijn dan dat van het gezin en een zekere grandeur van een groter gezelschap van vrienden en genodigden. Gero leverde daarvoor talloze extra attributen, zoals de cocktailshaker, het aperitifstel, de ringen voor servetten en vingerdoekjes, de hors d'oeuvreschalen, de broodmand en de sierkurken. En zelfs de sigaren- en sigarettentrommels voor het onschuldige rokertje. Toch kon Gero ook het maggiflesje behoorlijk opwaarderen en de inhoud tot een levenselixer maken dat bij geen maaltijd mocht ontbreken. De in zijn geheel afgebeelde verkoopcatalogus uit 1936 (pp. 88-96) toont het allemaal.

Ondertussen was het huwelijk voor de huisvrouw dé beklimming in haar leven en suggereert de getrapte cassette uitzicht op het bereiken van de hoogste trede, misschien wel de top ...

Maar Gero bood meer; er was niet alleen communicatie door reclamebeeld, er was ook en misschien wel in de eerste plaats communicatie door productvormgeving. En die heeft in dit boek over de Gerofabriek voorrang. Met sommige consumenten sprak Gero de nieuwe en moderne taal van de vorm zonder ornament, bij voorkeur de geometrische vorm. Deze taal kwam van de gladde of licht gehamerde theeserviezen van tin of verzilverd metaal in verschillende modellen – bolvormig, conisch, meerhoekig – die er eerder uitzagen als een siervoorwerp dan als een dagelijks gebruiksvoorwerp. En van de strakke vazen die uitnodigden tot een artistiek arrangement van bloemen op het dressoir. Ook onalledaagse voorwerpen hoorden tot deze taal. Zoals een glazen bowlstel van de Glasfabriek Leerdam met een montuur van verzilverd Gero-metaal; een voorwerp voor een van die feestelijke momenten van sociaal samenzijn waarbij de gastvrouw zich kon uitleven in haar eigen bowlrecept. Eten en drinken tegelijk, sappig fruit met misschien wel wat sterke drank; de beschaafde party in de jaren dertig.

In dezelfde crisisjaren kwamen er decoratieve Gero-monturen om knaloranje, blauwe of witte keramische voorwerpen van de plateelbakkerij Zuid-Holland (p. 2). Deze vazen of schalen waren op zichzelf staande kunstvoorwerpen en – hoewel geen unieke stukken – bepaald niet voor de massamarkt. Elisabeth Rogge, journaliste en redactrice van het tijdschrift *De vrouw en haar huis*, wees reeds in 1923 op de betekenis van dergelijke voorwerpen voor de vrouw in haar huis: 'Wat zou uw woning, uw kamer voor u zijn als uw oog niet eens met bewondering, met liefde kon rusten op een of ander mooi kunstvoorwerp, dat in uw bezit is. Onwillekeurig glijdt uw hand er over heen en dan neemt ge in u op, de zuiverheid van lijnen en vormen. Ge blijft er even stil op staren, om u dan weder aan 't werk te begeven met iets meer blijheid in uw hart, in uw blik.'¹

Ter compensatie van de abstracte vormgeving in dode materie waren er ook tekens voor emotie en leven. Ze werden overgebracht door het dier als ornament. Paarden of kalkoenen vormden tinnen boekensteunen (p. 6), dolfijnen kwamen op een vloeidrukker, kruipende slakken en zittende kikkers op vazen en schalen. Het dier als ornament – altijd al gewild in de beschermde en kunstmatige omgeving die de mens zich met zijn huis schept – handhaafde zich zelfs in de functionalistische taal van geometrische vormen.

En er waren, tot slot, de deftige talen van de koningen, keizers en gegoede burgerij van weleer, met een overdaad aan krullen en slingers van oud-Hollandse, rococo- en classicistische vormgeving. Deze talen werden in Gero-dialect nu ook door de midden- en lagere bevolkingsklassen verstaan en waren ongekend populair. Voor zeer velen waren de oude versieringen zelfs bij uitstek de tekens voor luxe en schoonheid.

De Gerofabriek wijkt af van de bedrijven die eerder zijn behandeld in de serie boeken over bedrijven en vormgeving van Uitgeverij 010. Al ligt ook in dit boek de nadruk op het moderne en – volgens bepaalde twintigste-eeuwse maatstaven – esthetisch goede pro-

duct, er zullen vanaf 1909 weinig Nederlanders zijn geweest die niet met Gero te maken hebben gehad. En dat was bij de andere bedrijven niet het geval.

Voor auteur Rosalie van Egmond begon haar onderzoek naar Gero met theepeltjes van haar grootmoeder. Voor mij eindigde het project met de oud-Hollandse kaasschaaf van mijn moeder. Na vijftig jaar,

tijdens het begeleiden van dit boek, begaf die kaasschaaf het opeens; het blad brak zomaar af van de steel. Hoeveel edammers, van jong belegen tot zeer oud (brokkel, de plakjes als houtkrullen) zou deze schaar in al die jaren hebben kleingekregen? Hij was van Gero, werd ontworpen door Georg Nilsson en is uiteraard afgebeeld in een van de productcatalogi in dit boek.

Marjan Groot, oktober 2002

¹ Elis. M. Rogge, 'De Kerkuil', *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 5 mei 1923.

INLEIDING

De Gerofabriek is ontstaan uit de firma M.J. Gerritsen & Co. te Zeist. Officieel werd de fabriek in 1912 opgericht, dit jaar precies negentig jaar geleden. Gero was een typisch twintigste-eeuwse firma die op grote schaal verzilverde en tinnen voorwerpen maakte. Met deze publicatie wordt beoogd een inzicht te geven in een commerciële, kenmerkende Nederlandse fabriek die industrieel vervaardigde couverts en gebruiksvoorwerpen produceerde voor een grote groep consumenten met het doel die onder ieders bereik te brengen. De fabriek is niet alleen belangrijk geweest voor de massaproductie van goed vormgegeven tafelvvoorwerpen, maar ook voor de werkgelegenheid van Zeist en omgeving. Gero is in Nederland een begrip geworden dat stond voor deugdzaamheid en kwaliteit. In 1974 werd de Gerofabriek in Zeist gesloten. Vervolgens werd de gehele inventaris geveild en de overgebleven productie naar Nieuw Weerdinge overgebracht, waar de firma ook een vestiging had. In 1984 werd Gero overgenomen door de Koninklijke Van Kempen en Begeer in Zoetermeer en hield op te bestaan als zelfstandig bedrijf.

Veel mensen hebben in hun huishouden diverse voorwerpen van de Gerofabriek of een cassette met bestek. Ook tegenwoordig worden bij de Koninklijke Van Kempen en Begeer nog Gero Zilmeta en Gero Zilduro bestekken gemaakt. Kwaliteit, duurzaamheid en een goede vormgeving staan bij de ontwikkeling van deze bestekken nog steeds centraal.

In de tentoonstellingscatalogus *Industrie en Vormgeving in Nederland 1850-1950* schreef Stephen Hartog in 1985 als eerste een kort artikel over de Gerofabriek, waarin hij de technische ontwikkeling, vormgeving en ontwerpers van Gero tot 1950 behandelde. Dit artikel heeft als basis gediend voor mijn verdere onderzoek naar de Gerofabriek. Het onderzoek leidde tot een nauwkeurige inventarisatie en beschrijving van de Geroproducten. Door de sluiting van de fabriek in 1974 werd niet alleen het fabriekscomplex afgebroken, ook werd de gehele inboedel geveild en ging het bedrijfsarchief verloren. Dit maakte het onderzoek naar de geschiedenis van Gero erg moeilijk. Via veel omwegen, particuliere collecties, interviews met oud-werknemers en onderzoek in diverse archieven is geprobeerd zo veel mogelijk informatie over het bedrijf en de producten te achterhalen.

Dit boek gaat in op de bedrijfsgeschiedenis van Gero tot de sluiting van de fabriek in 1974 in Zeist. Hierbij worden de buitenlandse vestigingen en verkoopkantoren in binnen- en buitenland betrokken. Ook de technische ontwikkeling van de Geroproducten en de fabricage van messen, vorken en lepels worden besproken. Vervolgens worden de verschillende verenigingen belicht waarvan de Gerofabriek lid is geweest. Diverse sierkunstenaars en ontwerpers die voor Gero voorwerpen hebben ontworpen passeren de revue en de samenwerking met de Plateelbakkerij

Zuid-Holland wordt behandeld. De voorwerpen die door deze samenwerking zijn geproduceerd nemen een aparte plaats in binnen het Gero-assortiment.

Mijn onderzoek was niet mogelijk geweest zonder de steun van mijn familieleden. Zij hebben vele malen mijn verhalen over de Gerofabriek aangehoord en waar mogelijk geholpen met suggesties en ideeën. Hiernaast heb ik de medewerking van een groot aantal personen en instellingen gekregen die ik graag wil bedanken. Oud-medewerkers van de Gerofabriek, met name de heren E. Glaser, B. van de Puttelaar, D. Simonis, I. Jensen en P. van Beek dank ik voor hun mondelinge en schriftelijke informatie en gastvrije ontvangst. De heer E. Nilsson gaf mij schriftelijk informatie en de heer W. van der Loo hielp mij met informatie over Jungerhans. Mevrouw A. Krekel-Aalberse was zo vriendelijk om mij het archief van Van Kempen en Begeer in te laten zien. Voorts wil ik noemen de heren P. Rhoem en W. Trieschnigg van het Gemeentearchief Zeist, M. von Essen, conservator van het Georg Jensen museum in Kopenhagen, P. Scharff Smith, werkzaam bij het Rijksarchief in Kopenhagen en R. Sanger, werkzaam in het Badisches Landesmuseum Karlsruhe. Daarbij wil ik alle mensen bedanken die mij hebben geattendeerd op hun collecties, in het bijzonder de heer P. Verheul en de heer en mevrouw Allertz.

Het Glasmuseum Leerdam, het Stedelijk Museum Amsterdam, het Scheepvaartmuseum Amsterdam, Maritiem Museum Prins Hendrik Rotterdam, het Nederlands Omroepmuseum Hilversum, het Gemeentemuseum Den Haag, Museum De Moriaan Gouda en Museum Boijmans Van Beuningen Rotterdam wil ik bedanken voor het inzien van de collecties; de Koninklijke Van Kempen en Begeer te Zoetermeer voor de inzage van archieven en financiële steun. Als laatste wil ik noemen Uitgeverij 010 en Marjan Groot voor hun belangstelling, kritische opmerkingen en suggesties.

BEDRIJFSGESCHIEDENIS

DE PERIODE 1912 - 1945

Het fabriekje in 1912; 40 medewerkers

OPRICHTING EN BESTUUR

De Gerofabriek werd officieel op 21 oktober 1912 opgericht onder de naam Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken voorheen onder de firma M.J. Gerritsen & Co. en werd gevestigd aan de Bergweg in Zeist.¹

De Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. was een naamloze vennootschap en stond onder leiding van de twee vennoten M.J. Gerritsen en J. ter Beek. Marius Johannes Gerritsen was op 1 september 1882 in Amsterdam geboren als een van de twaalf kinderen van Johannes A.A. Gerritsen. Hij woonde bij de oprichting van de fabriek aan de Bergweg in Zeist. Op 11 juli 1906 had hij van de Gemeente Zeist een vergunning gekregen om aan deze weg een dubbele villa te bouwen.² M.J. Gerritsen was afkomstig uit een bekende Nederlandse juweliersfamilie. Zijn vader Johannes was een Amsterdamse juwelier die in 1866 aan de N.Z. Voorburgwal – Wijdesteeg in Amsterdam een juwelierswinkel met atelier had geopend. In 1902 werd deze zaak omgezet in een naamloze vennootschap waarbij de oudste zoon J.A. (Albert) Gerritsen (1875-1945) directeur werd. Terwijl hij zijn winkel in Amsterdam aanhield, richtte Albert Gerritsen in 1904 in Zeist aan de Karpervijver de 'Nederlandsche fabriek van gouden en zilveren werken voorheen J.A.A. Gerritsen' op. In Zeist werd groot schepwerk en serviesgoed gemaakt.³ Waarom Albert Gerritsen juist Zeist als vestigingsplaats koos, is niet met zekerheid te zeggen.

1 Vooraanzicht van de Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co in Zeist, 1912. Uit: Van Dijk 1952, p. 5.

2 Pieter d'Hont, beeld van H.J.M. Simonis, brons, h. 52 cm. Part. coll.

1 KvK Utrecht, dossiernr. 774, nr. 1752, p. 1.

2 GAZ, B.W.T. 1909, no. 126, 11 juli 1906.

3 Cat. tent. Rotterdam/Amersfoort 1975-1976, p. 17.

4 Voorthuysen 1999, p. 1-2.

5 Mondelinge mededeling van de heer B. van de Puttelaar, oud-medewerker Gero, aan auteur, 19 maart 1999.

6 GAZ, B.W.T. 1909, nr. 1, 4 januari 1910.

7 KvK Utrecht, dossiernr. 774 nr. 1752, p. 5.

8 Henri Joseph Maria Simonis, geboren op 16 december 1881 te Rotterdam, had de H.B.S. gevolgd in Amsterdam waar hij toen ook woonde. Op 30 maart 1911 trouwde hij in Hilversum met Christina Jacoba Nieuwenkamp, geboren 21 maart 1885 te Haarlem, dochter van Willem Gerrit Nieuwenkamp en Maria Christina Nuggelmans.

8 KvK Utrecht, handelsregister 18 mei 1921, opgaafnr. 774, jaarletter ET, akteletter A.

W.D. Voorthuysen, die de geschiedenis van de bestek-industrie in Zeist heeft beschreven, geeft twee redenen die van invloed zouden kunnen zijn geweest. Als eerste reden geeft hij dat er in Zeist een rijwielfabriek te koop stond die uitstekend als basis kon dienen voor de fabriek. En als tweede reden geeft hij dat in Zeist de lonen mogelijk lager waren dan in Amsterdam.⁴ Het is echter waarschijnlijker dat de vestiging te maken had met de aanwezigheid van de Broedergemeenschap de Herrnhutters, die zich in de achttiende eeuw in Zeist had gevestigd. De leden van deze gemeenschap stonden onder andere bekend als erg goede zilversmeden en Gerritsen zou van hun expertise gebruikgemaakt kunnen hebben.⁵

Marius Gerritsen, de jongere broer van Albert Gerritsen, werkte eveneens in de fabriek. Maar hij verliet deze na enige jaren en richtte in 1909 zelf in Zeist de firma M.J. Gerritsen & Co. op. Deze firma M.J. Gerritsen & Co. plaatste in 1911 en 1912 regelmatig advertenties in de *Zeister Courant* voor 'flinke leerjongens' en 'bekwame slijpers'. Dat was het fundament voor de latere Gerofabriek. Op 17 december 1909 vroeg M.J. Gerritsen een vergunning aan om achter zijn woning aan de Bergweg 29d een fabriek te bouwen. Hij kreeg de vergunning voor een fabriek met één motor.⁶ Vervolgens kreeg de firma M.J. Gerritsen & Co. van de Gemeente Zeist in 1910 en 1911 ook diverse vergunningen voor verbouwing en uitbreiding van de fabriek om zodoende de productiecapaciteit te vergroten. Marius Gerritsen was echter niet kapitaalkrachtig genoeg om zijn productiecapaciteit nog verder uit te breiden. Daarom ging hij in 1912 een associatie aan met de Amsterdamse koopman Willem Gerrit Nieuwenkamp (1846) om het extra kapitaal bijeen te krijgen. Zo ontstond de Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. (afb. 1).

De dagelijkse leiding van de Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. bestond uit één of meer directeuren. In de beginjaren waren dat twee directeuren M.J. Gerritsen en H.J.M. Simonis, schoonzoon van Willem Gerrit Nieuwenkamp (afb. 2).⁷ De taken in het dagelijks bestuur waren verdeeld: Marius Gerritsen was technisch directeur en Henri Simonis was commercieel directeur.⁸ De directeuren stonden onder toezicht van een raad van commissarissen waar onder anderen een broer van de echtgenote van Simonis en zoon van W.G. Nieuwenkamp, Willem Gerrits

EISCHT VOOR UW TAFELGEREI
DE LEPELS EN VORKEN
VAN DE
N.V. EERSTE NED. FABRIEK
VAN
NIEUW ZILVERWERKEN
VOORHEEN
M. J. GERRITSEN & Co.
ZEIST.

LET OP DEN NAAM „GERO ALPACCA”
VOOR ALPACCA LEPELS EN VORKEN.

LET OP HET FABRIEKSMERK
VOOR VERZILVERDE ALPACCA
LEPELS EN VORKEN.

DIT IS DE EENIGE WAARBORG. DAT HET BESTE GELEVERD
WORDT.

3 Advertentie van de Gerofabriek in *Maandblad der vereeniging Nederlandsch Fabrikaat* 2 (1916) 12, p. 420.

het vertrek van Gerritsen werd op 1 september 1922 Jan Kortlandt benoemd tot bestuurder en Simon Leonardus Vermeer tot onderdirecteur.¹² Beiden waren respectievelijk sinds 1918 en 1917 werkzaam bij de Gerofabriek. Op 3 juli 1925 werd de naam Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. veranderd in Gerofabriek, Fabriek van Nieuw Zilverwerken. Henri Simonis wijzigde de statuten omdat hij de enige directeur was.¹³ In 1931 verdween de toevoeging 'van Nieuw Zilverwerken', waardoor het bedrijf voortaan bij het handelsregister ingeschreven stond als Gerofabriek.

DE EERSTE JAREN

In de oprichtingsakte van 1912 staat het doel van de Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. als volgt omschreven: 'Het doel der naamlooze vennootschap is het vervaardigen, bewerken en verhandelen van metaalwaren in den meest uitgebreiden zin en het verrichten van al datgene wat daarmee in verband staat.'¹⁴ Het hoofddoel was echter het fabriceren van goed tafelcouvert. Dit diende bereikt te worden door middel van massaproductie, zodat het door iedereen, ook door de sociale middenklasse, kon worden aangeschaft. In 1912 was dit niet vanzelfsprekend. Er bestond in die tijd geen Nederlandse industrie die verzilverde couverts maakte. In Nederland werd alleen keurzilver gemaakt en men was dan ook voor verzilverd bestek aangewezen op het buitenland. De Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. richtte zich vooral op het maken van lepels en vorken. Deze werden gemaakt van alpaca en een deel ervan werd verzilverd (afb. 3). Er werden drie modellen gemaakt: glad, parel en filet. Spoedig werd het aantal modellen uitgebreid (afb. 4). Messen werden in de beginjaren niet geproduceerd maar geïmporteerd uit het buitenland. Bij de oprichting van de Gerofabriek in 1912 waren er drieëntwintig mensen in dienst en had men de beschikking over één elektromotor. De aanvragen van de Gerofabriek bij de Gemeente Zeist voor verdere uitbreiding volgden elkaar in de eerste jaren op; na eerdere verbouwingen werden ook in 1913 aanvragen ingediend voor uitbreidingen.¹⁵ Er kwam een nieuwe slijperij waar twintig slijpers konden werken. Bovendien werd de galvaniseerafdeling vergroot.¹⁶ De Gerofabriek werd echter kort na haar oprichting, in 1914, geconfronteerd met de gevolgen van het uitbre-

Nieuwenkamp (*1884) in vertegenwoordigd was. In 1919 kwam de naam Gerofabriek, afkomstig van de afkorting Gerritsen en Compagnon, voor het eerst voor in het handelsregister. Op 23 augustus 1919 werd artikel 1 van de statuten als volgt veranderd: 'De naamlooze vennootschap draagt den naam van: Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen onder de Firma M.J. Gerritsen & Co. In het verkeer met den handel kan zij optreden onder den handelsnaam van Gerofabriek.'⁹

Gerritsen en Simonis kregen in 1921 een meningsverschil over een balanskwestie. De balans over het jaar 1920, die op 30 juni 1921 ter aanvaarding aan de aandeelhouders moest worden voorgelegd, werd door Simonis, alle commissarissen en de accountant goed bevonden. M.J. Gerritsen verzette zich echter tegen goedkeuring omdat hij vond dat de cijfers op de balans geflatteerd waren. Daarbij wees hij tevens zijn tantième van de hand. Het hele verhaal over de balanskwestie van de Gerofabriek werd gepubliceerd in de krant voor beleggers de *Humfeld's Financier*. Op 23 november 1921 schreef de Raad van Commissarissen Gerritsen een schorsingsbrief, omdat zij meende dat er zo'n groot meningsverschil tussen hem en Simonis was ontstaan dat het onmogelijk leek dat beiden nog nader tot elkaar konden komen.¹⁰ De commissarissen keerden zich tegen Gerritsen met het gevolg dat hem op 15 juli 1922 'eervol' ontslag werd verleend.¹¹ Marius Gerritsen richtte vervolgens de fabriek Sola op, de toekomstige concurrent van de Gerofabriek, en vestigde deze aan de Van Reenenweg in Zeist. Als gevolg van

9 KvK Utrecht, dossiernr. 774, nr. 1485, p. 2.

10 *Humfeld's Financier*, 13 (14 december 1921) 97.

11 KvK Utrecht, handelsregister 11 augustus 1922, opgaafnr. 963, jaarletter B, akteletter F.

12 KvK Utrecht, handelsregister 1 september 1922, opgaafnr. 1043, jaarletter B, akteletter G.

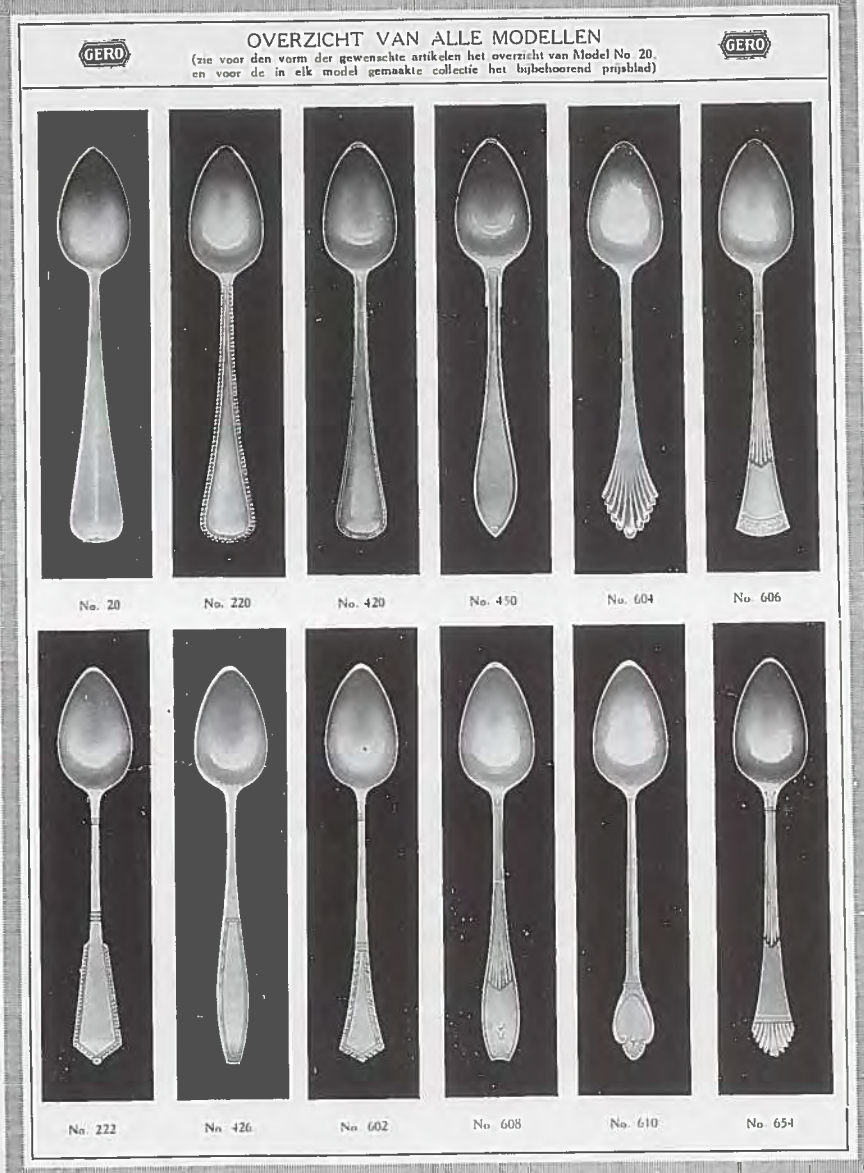
13 KvK Utrecht, dossiernr. 774, nr. 2293, pp. 1-2.

14 KvK Utrecht, dossiernr. 774, nr. 1752, p. 2.

15 GAZ, B.W.T. 1913, volgnr. 66, 1 juli 1913.

16 Dit is de afdeling van het elektrisch verzilveren. Door middel van stroom werd het zilver op lepels en vorken neergeslagen.

4 Pagina uit de prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 14.

ken van de Eerste Wereldoorlog, waardoor de toevoer van grondstoffen schaars werd. De fabriek kon groten-deels draaiende blijven doordat zij regeringsorders kreeg van het Departement van Marine, Oorlog en Koloniën. Zo werden er in die tijd voornamelijk knopen, tallehaken, emblemen en cijfers voor soldatenkleding gemaakt. Ondanks deze zware jaren ging het steeds beter met de fabriek en kon zelfs worden uitgebreid met nieuwe walsen, persen, slijp- en polijstkoppen. Deze werden gevestigd in een nieuw gedeelte dat dicht bij de spoorlijn werd gebouwd. Door de uitbreiding kwamen er steeds meer arbeidskrachten bij de fabriek werken. Exacte aantallen zijn moeilijk te geven,

omdat deze vaak een momentopname zijn. Indien er een bepaalde order binnen een overeengekomen tijd afgeleverd moest worden, nam de fabriek ook voor korte tijd extra arbeiders in dienst. In een artikel dat werd geschreven ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de fabriek in 1952 vertelde werkmeester Van Dijk over deze beginperiode dat het aantal personeelsleden met de week steeg.¹⁷ De Gerofabriek groeide door toenemende vraag naar producten in het binnenland en door de orders van defensie. Hierdoor kon het aantal machines worden uitgebreid en kon er opnieuw een gedeelte aan de fabriek worden gebouwd. In 1916 had de fabriek de beschikking over 39 elektromotoren.¹⁸ Het Gas- en Electriciteitsbedrijf van de Gemeente Zeist zorgde in de oorlog voor de extra toevoer van het elektrisch vermogen.¹⁹ De vraag naar Nederlandse producten nam toe, omdat Nederland te kampen had met de heersende importbeperkingen gedurende de Eerste Wereldoorlog. Na de Eerste Wereldoorlog reisde directeur Henri Simonis naar Nederlands-Indië om klanten te winnen en nieuwe afzetgebieden te vinden. Belangrijke personen uit Nederlands-Indië werden ook in Nederland uitgenodigd om de Gerofabriek te komen bezichtigen en er werd een verkoopkantoor in Nederlands-Indië opgericht. Dit was zelfs het belangrijkste verkoopkantoor van de Gerofabriek. Hier werden niet alleen voorwerpen verkocht aan Europeanen, maar ook werden voor de lokale markt op grote schaal de zeer goedkope koper-verchroomde Pasar-artikelen verkocht. Over het geheel gezien was deze markt voor de Gero goed voor een grote omzet.²⁰ Hotels, ziekenhuizen en scheepvaartmaatschappijen werden in Nederland eveneens tot klant gemaakt. Grote scheepvaartmaatschappijen die orders plaatsten waren onder andere de Holland-Amerika Lijn, die een vaste verbinding onderhield tussen Nederland en Amerika, en de Stoomvaartmaatschappij Nederland, die tussen Nederland en Nederlands-Indië voer.²¹ Hiernaast leverde Gero midden jaren twintig ook aan het schip 'Sibajek' van de Rotterdamse Lloyd, aan de 'Christiaan Huygens' van Stoomvaartmaatschappij Nederland en aan vele schepen van de Koninklijke Paketvaart Maatschappij. Het bestek was zwaarder dan het gewone tafelzilver, omdat het aan boord tegen een stootje moest kunnen.²² De scheepvaartmaatschappijen plaatsten regelmatig grote orders, omdat het bestek op de grote passagiersschepen ook veelvuldig verdween.

17 Van Dijk 1952, p. 6. W. van Dijk was werkmeester bij de Gerofabriek en werd ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van de Gerofabriek geïnterviewd, omdat hij ook veertig jaar bij de fabriek werkzaam was. Van Dijk schreef ter gelegenheid van dit jubileum tevens het Gerolied, dat bij speciale gelegenheden gezongen werd.

18 Hartog 1985-1986, p. 223.

19 GAZ, inv.nr. 812.

20 Schriftelijke mededeling de heer C.J. Simonis aan auteur, 30 juni 2000.

21 Mondelinge mededeling de heer E. Glaser aan auteur, 19 maart 1999.

Over de inrichting van deze schepen: Cornelis 1993.

22 Jaarbeursarchief GAU, archiefnummer: 382, inv.nr. 3859, *Het Centrum* 12 september 1927.

in Nederland te maken had gekregen met een grote toename van het aantal inwoners in de steden en een groot gebrek aan arbeiderswoningen.

De Gerofabriek wilde graag dat haar arbeiders in goede, hygiënische huizen konden wonen en daarom liet zij in de jaren twintig nabij de fabriek goede woningen bouwen. Deze wijk werd bekend onder de naam Gerodorp (afb. 5). De woningbouwvereniging 'Gerodorp', opgericht op 20 september 1918, zorgde voor de bouw van vierenzestig woningen die werden ontworpen door de plaatselijke architect J.J. van Straalen (1882-1951). De woningbouwvereniging droeg weliswaar de naam Gerodorp, maar dat hield niet in dat zij alleen woningen bouwde voor het Geropersoneel. De Gerofabriek bezat wel een groot aantal aandelen in deze woningbouwvereniging.

De Gerofabriek had er belang bij dat er woningen zouden worden gebouwd voor de werknemers, want daardoor werd de verbondenheid met de fabriek vergroot. De werknemers woonden dicht bij de fabriek en in goede huizen. Voor bijna alle arbeid in de Gerofabriek waren ervaring en scholing vereist, en na de Eerste Wereldoorlog was het erg moeilijk om aan geschoold personeel te komen. Een sociaal aspect kan mede aan de basis hebben gelegen van de bouw van het Gerodorp. Indien de werknemers in goede huizen woonden en zich daarbij prettig voelden, zou dit kunnen leiden tot een goede productie in de fabriek. Het doel van de Woningbouwvereniging Gerodorp was om de huisvesting in Zeist te verbeteren en om de woningen te verhuren aan gezinnen die leefden van een laag inkomen. De bouw van deze woningen werd deels gefinancierd door de Gemeente Zeist. De Gemeente Zeist had ook belang bij het bouwen van nieuwe huizen omdat er een grote woningnood heerste en er behoefte was aan arbeiders- en middenstandswoningen. De werkgelegenheid in Zeist was toegenomen nadat verschillende industrieën zich hier hadden gevestigd.

Het Gerodorp kreeg een sterk landelijk karakter door onder andere boerderij-imitaties. Dit karakter is grotendeels bewaard gebleven. Blauwe en rode daken worden afgewisseld, evenals verschillende topgevels. In de bouwperiode was een ruime opzet van een woonwijk wel gewoon en in het kader van de volksgezondheid een goede zaak. De vrijstaande dubbele woningen onder één kap kregen symmetrische voor- en achtergevels en een diepe achtertuin, hetgeen bij meer arbeiderswijken te vinden is. Er kwamen vijf woning-

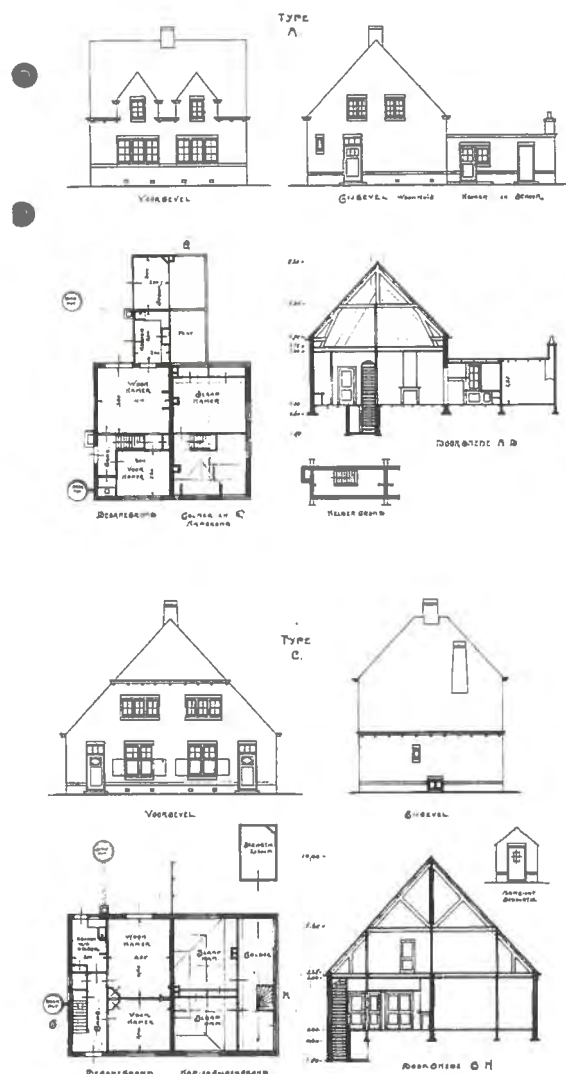
6 Gerodorp, woningtype A
Gerolaan 41-43, Zeist.
Architect J.J. van Straalen.

7 Gerodorp, woningtype B
Gerolaan 21-23, Zeist.
Architect J.J. van Straalen.

24 De Gerofabriek produceerde Geroalpacca, daarom heet deze straat in Zeist nog steeds Alpaccaaan.

25 Blijdenstein 1983, pp. 69-72, 133-135.
26 GAZ, inv.nr. 1732.

typen: A, B, C, D en E, waarvan woningtype A de kleinste woning was en E de grootste met het beste uitzicht (afb. 6-9). De woningen werden gebouwd aan gebogen straten, Gerolaan, Alpaccaaan en de Bergweg.²⁴ Kenmerkend voor het Gerodorp is dat de vijf woningtypes verschillend op de weg geplaatst zijn, waardoor er een architectonische variatie is ontstaan (afb. 5).²⁵ Het wonen in het Gerodorp was voorbehouden aan gehuwd personeel van de Gerofabriek en er werd grote druk op de werknemers uitgeoefend om ook hun kinderen naar de fabriek te sturen. Uit een bewonerslijst uit 1931 blijkt dat een groot deel van de bewoners van beroep fabrieksarbeider, bankwerker

ONGEN IN HET GERODORP' TE ZEIST.
SCHMAAL 1 à 100

8 Ontwerp dwarsdoorsnee en aanzicht van de huizen voor het Gerodorp, architect J.J. van Straalen.

9 Gerodorp, woningtype E, Bergweg 122-124, Zeist. Architect J.J. van Straalen.

of graveur was. Maar er waren ook bewoners die niet bij de Gerofabriek werkzaam waren.²⁶

Behalve aan het welzijn van het personeel in de vorm van huisvesting werd ook geprobeerd onder het personeel een teamgeest te kweken en het met raad en daad bij te staan. De Gerofabriek voerde een sociaal beleid en in 1924 werd de vereniging 'Het Gero-personeel' opgericht. Deze vereniging organiseerde veel sociale activiteiten, zoals het Sinterklaasfeest, wandeltochten en voetbalwedstrijden. Hiernaast hield zij zich bezig met een ondersteuningsfonds en had zij een eigen Gero-pensioenfonds.²⁷

BUITENLANDSE ACTIVITEITEN

De Gerofabriek opende kort na de Eerste Wereldoorlog een verkoopkantoor in Brussel en in Scandinavië om aldaar aan de vraag te kunnen voldoen. Naast Nederlands-Indië werden nieuwe afzetgebieden gevonden in Zuid-Amerika, Denemarken, Zweden, Noorwegen, België en Marokko. Ook in Rome kwam een verkoopkantoor. In 1924 participeerde Gero in het Aktiebolaget Svenska Gerofabriken om de verkoop van voorwerpen in Stockholm mogelijk te maken.²⁸ In 1925 ging zij deelnemen in het aandelenkapitaal der A.S. Svenska Gerofabriken te Oslo, Noorwegen. De vraag naar Gero-producten in Scandinavië nam in 1926 sterk toe, maar in 1927 kreeg de Gerofabriek te maken met zware verliezen op de Noorse markt. Hierdoor besloot de Gero tot liquidatie van het verkoopkantoor in Oslo. Ook het verkoopkantoor in Zweden leed verlies in verband met het beëindigen van de verkoop aan detaillisten; deze bleek niet lonend te zijn. In 1922 was in de Deense hoofdstad Kopenhagen al de Gero-fabriken opgericht, waar de Gerofabriek voorwerpen voor de Deense markt produceerde (afb. 39). De Gerofabriken te Kopenhagen is voor de Gerofabriek in Zeist van groot belang geweest omdat zij een van de belangrijkste vaste ontwerpers van de fabriek voortgebracht heeft, de Deen Georg Nilsson. De statuten van Aktieselskabet Gerofabriken in Kopenhagen (N.V. Gerofabriek) dateren van 15 november 1922. Evenals in Zeist was het doel de fabricage van plectzilverwerk. Hiernaast waren ook andere 'handels- en fabricage werkzaamheden van belang, zoals de interesse van het bedrijf voor vreemde bedrijven met overeenkomstige doelen'.²⁹ Waarschijnlijk werd hiermee bedoeld dat het bedrijf geïnteresseerd was in deelname in of overname van andere bedrijven. De Deense firma werd opgericht door de Nederlandse

27 Geropers, eigen pagina's in het tijdschrift *Onder de Toren* werden gebruikt voor kennisgeving omtrent de vereniging Het Gero-personeel.

28 Gero had vanwege de activiteiten in Kopenhagen vermoedelijk een soort holding opgericht, de Aktiebolaget Svenska. In het jaarverslag van 1924 is sprake van participatie in het aandelenkapitaal van Aktiebolaget Svenska Gerofabriken te Stockholm om in overeenstemming met de Zweedse wetgeving de verkoop van fabriekaten uit voorraad ter plaatse mogelijk te maken. De naam Svenska Gerofabriken bestond toen dus al.

29 SAE Århus, Denemarken. Register-nr. 6060. Statuten: Aktieselskabet Gerofabriken 1922-1933.

Gero-directeuren S.L. Vermeer en H.J.M. Simonis, beiden woonachtig te Zeist, en accountant Jan Groot uit Amsterdam. Verder werd de directie gevormd door de uit Denemarken afkomstige Niels Peter Christian Poulsen en (zijn broer?) Niels Villiam Paulin Poulsen, beiden woonachtig te Kopenhagen. Directeur van de Gerofabriken werd Hans Christian Møller. Het bestuur werd gevormd door Engbert Bruinewold Riedel (voorzitter), woonachtig te Den Haag, Karl Peter Sørensen woonachtig Gothersgade 109 te Kopenhagen en een vijftal bestuursleden: H.J.M. Simonis, S.L. Vermeer, N.P.C. Poulsen, H.C. Møller en J. Miner. Er zaten dus zowel Nederlanders als Denen in het bestuur.

Direct na de oprichting van de Gerofabriken steeg de betekenis van Gero voor de Scandinavische markt en de nieuwe fabriek werd een groot succes. In de beginjaren waren de resultaten dan ook zeer bevredigend. Maar in 1926 draaide de Deense vestiging met een verlies. De Deense kroon steeg snel in waarde maar de lonen daalden niet evenredig met de stijging van de valuta. Daardoor werd het voor de Gerofabriek duur om daar te produceren voor de export. Daarbij verminderde de koopkracht in Denemarken. In 1926 werd besloten de fabricage voorzover dat kon voorlopig naar Zeist over te plaatsen. Het was mogelijk de Deense voorwerpen in Zeist te vervaardigen, naar Denemarken te transporteren, hoge invoerrechten te betalen en vervolgens daar te leveren tegen eindprijzen die lager waren dan de prijzen als het voorwerp in Kopenhagen gemaakt zou worden. Tot begin mei 1927 bleef de fabricage van de voorwerpen in Denemarken nog gehandhaafd, omdat de machines nodig voor het vervaardigen van deze Deense voorwerpen, zoals stempels en matrijzen, in Zeist ontbraken. Na de overplaatsing van deze machines bleven in Kopenhagen alleen nog een galvaniseerafdeling, een montageafdeling, het voorraadmagazijn en de kantoren gehandhaafd.

Door de verslechterde economische omstandigheden werd de Gerofabriken in Kopenhagen op 11 januari 1933 geliquideerd.³⁰ De Deense kroon was erg gedaald en deze daling werd niet gevolgd door een evenredige prijsstijging van de voorwerpen, waardoor grote verliezen werden geleden. Daarbij werd het erg moeilijk voorwerpen naar Denemarken in te voeren door het nog verder verhogen van de invoerrechten om de Deense markt te beschermen. Met de sluiting van deze fabriek verloor de Gerofabriek een belangrijk deel van haar afzetgebied, maar een positief aspect

10 Georg Nilsson in de jaren twintig in Kopenhagen, Denemarken. Coll. E. Nilsson.

11 Advertentie van de Gerofabriek Zeist naar ontwerp van Chris van der Hoef ter gelegenheid van het 12 1/2-jarig bestaan van de fabriek. Uit: *Maandblad der Vereniging Nederlandsch Fabrikaat* 11 (1925) 5, p. 93.

12 Voorkant van de prijscourant *Gero-tin*, N.V. Gerofabriek Zeist, september 1933.

30 SAE Århus, Denemarken. Register-nr. 6060. Statuten: Aktieselskabet Gerofabriken 1922-1933.

31 Feith 1925, p. 299.

32 V.d. Weijer 1962, ongepag.

33 RVD Archiefnr. 01-2823, stocknr. 20-1344, videonr. 251-12.

was dat Georg Nilsson voor de Gerofabriek in Zeist kwam werken (afb. 10).

DE GEROFABRIEK ZEIST IN DE JAREN TWINTIG EN DERTIG

De Gerofabriek was in de jaren twintig uitgegroeid tot een goed draaiende onderneming en was verschillende keren uitgebreid om aan de vraag te kunnen voldoen. Het ging goed met de Gerofabriek en in 1925 werd het 12 1/2-jarig bestaan door middel van verschillende advertenties naar ontwerp van Chris van der Hoef in tijdschriften en dagbladen kenbaar gemaakt (afb. 11). De Gerofabriek genoot grote bekendheid en in het boek *Nederlands grootste bedrijven vanuit de lucht* wordt over de Gerofabriek geschreven: 'Haar bekende fabrikaten Gero-Alpacca en Gero-zilver hebben de buitenlandsche producten vrijwel van de Nederlandsche markt verdrongen; zij genieten ook in Insulinde een benijdenswaardige populariteit en hebben zich een afzetgebied over de geheele wereld weten te veroveren.'³¹

Maar het tij zou gaan keren. In 1929 kreeg de Gerofabriek evenals veel andere bedrijven te maken met de wereldwijde crisis als gevolg van de beurskrach in Amerika. De jaren 1929-1933 waren erg moeilijk en de Scandinavische vestigingen gingen aan de gevolgen van deze crisis ten onder.³² Voor de Gerofabriek in Nederland vielen grote orders van de scheepvaartmaatschappijen weg omdat het met de scheepvaart ook slechter ging. De export daalde door de invoerbeperkingen en deviezencontrole en door de ongunstige situatie op diverse buitenlandse markten. In 1931 bracht de Gerofabriek een nieuw product op de markt, het vlekvrige Zilmeta (afb. 17). Er werd een reclamefilm uitgebracht om het Zilmeta aan de man te brengen, *De Zilveren glans der zee*, gemaakt in 1931 voor de Vereniging Nederlandsch Fabrikaat. De film laat zien hoe lepels worden vervaardigd, toont de verpakkingsafdeling en laat een aantal verschillende Geroproducten zien.³³ Het vlekvrige Zilmeta was goedkoper dan het Gero-zilver en speelde goed in op de vraag. Door het aanbod van Gero Zilmeta verbeterden de resultaten van de fabriek enigszins. In de jaren na 1933 ging de productie omhoog door de toenemende Nederlandse vraag, waardoor het aantal arbeiders in de fabriek weer toenam.

In 1937 bestond de Gerofabriek 25 jaar en was de omzet op de binnenlandse markt en in Nederlands-Indië na de crisis weer gestegen. De export kwam

13 Poetszeepdoosje voor Gero-zilver, b. 6 x d. 5 x h. 2 cm. Part. coll. Voorburg.

14 Voorkant van de prijscourant Geef Gero! N.V. Gerofabriek Zeist, 1930.

15 Georg Nilsson, visbestek model 650 en 56 Nordique, Gero Zilvium, ca. 1930-1950, l. 21 cm. Part. coll. Voorburg.

16 Georg Nilsson, broodmand model 1234, Gero-zilver, ca. 1930-1940, b. 39,5 x d. 17,5 x h. 5,5 cm. Part. coll. Voorburg.

Model
no. 625

Gehoel glimmond.
No. 625 A met marie stalen en heften

10

GERO ZILMETA

Prijzen der artikelen, die gemaakt worden in de couvertsmodellen no. 625 en no. 763

ARTIKELN (alohabetsche volgorde)	per	MODEL NOMMER	
		625	763
Aardappelpepel . . .	stuk	1,95	1,95
Balermesje	"	0,60	0,60
Broodzaag (Zilmeta helt met roestvrij-stalen lemmet) . . .	stuk	2,35	2,35
Broodzaag (geheel roestvrij staal no. 6250 en no. 7630)	stuk	1,75	1,75
Broodzaag met „Ebba“-helt (no. 31 763) . . .	stuk	—	2,25
Compotelepels	doz.	5,70	5,70
Compoteschep met gebogen steel . . .	stuk	2,10	2,10
Dessertlepels	doz.	6,30	6,30
Dessertvorken	"	6,30	6,30
Dessertmessen (Zilmeta helt met roestvrij-stalen lemmet) doz.		21,00	21,00
Dessertmessen (geheel roestvrij staal no. 6250 en no. 7630)	doz.	11,40	11,40
Dessertmessen met „Ebba“-helt (no. 31 763) . . .	doz.	—	10,80
Eierlepels	"	3,10	3,10
Fruitlemjes (Zilmeta helt met roestvrij-stalen lemmet) . . .	doz.	18,00	18,00
Fruitlemjes (geheel roestvrij staal no. 6250 en no. 7630)	doz.	9,00	9,00
Fruitlemjes met „Ebba“-helt (no. 31 763) . . .	doz.	—	8,40
Gebakjeschepje	stuk	—	1,35
Groentelepels	"	1,95	1,95
Hors d'oeuvre dien- lepel à jour	"	0,70	0,70
Hors d'oeuvre dien- vork	"	0,70	0,70
Jamlepel	"	0,60	0,60
Kaasmesje	"	0,60	0,60
Kaasschaaf met mesheft	"	2,35	2,35
Kaasschaaf met lepelsteel (no. 7631)	stuk	—	1,50
Kaasschaaf met „Ebba“-helt (no. 31 763) . . .	stuk	—	1,75
Kinderlepels 14 cm doz.		5,70	5,70
Kindervorken 14 cm . . .	"	5,70	5,70
Kinderetenschuiver	stuk	0,90	0,90
Koffielepels 13 cm doz.		4,00	—
Kwast-(Limnede-) lepels	"	5,40	5,40
L'heurlepels	"	—	2,50

17 Pagina met bestek model 625 uit prijscourant Zilmeta ulekuri door en door 1938, p. 10.

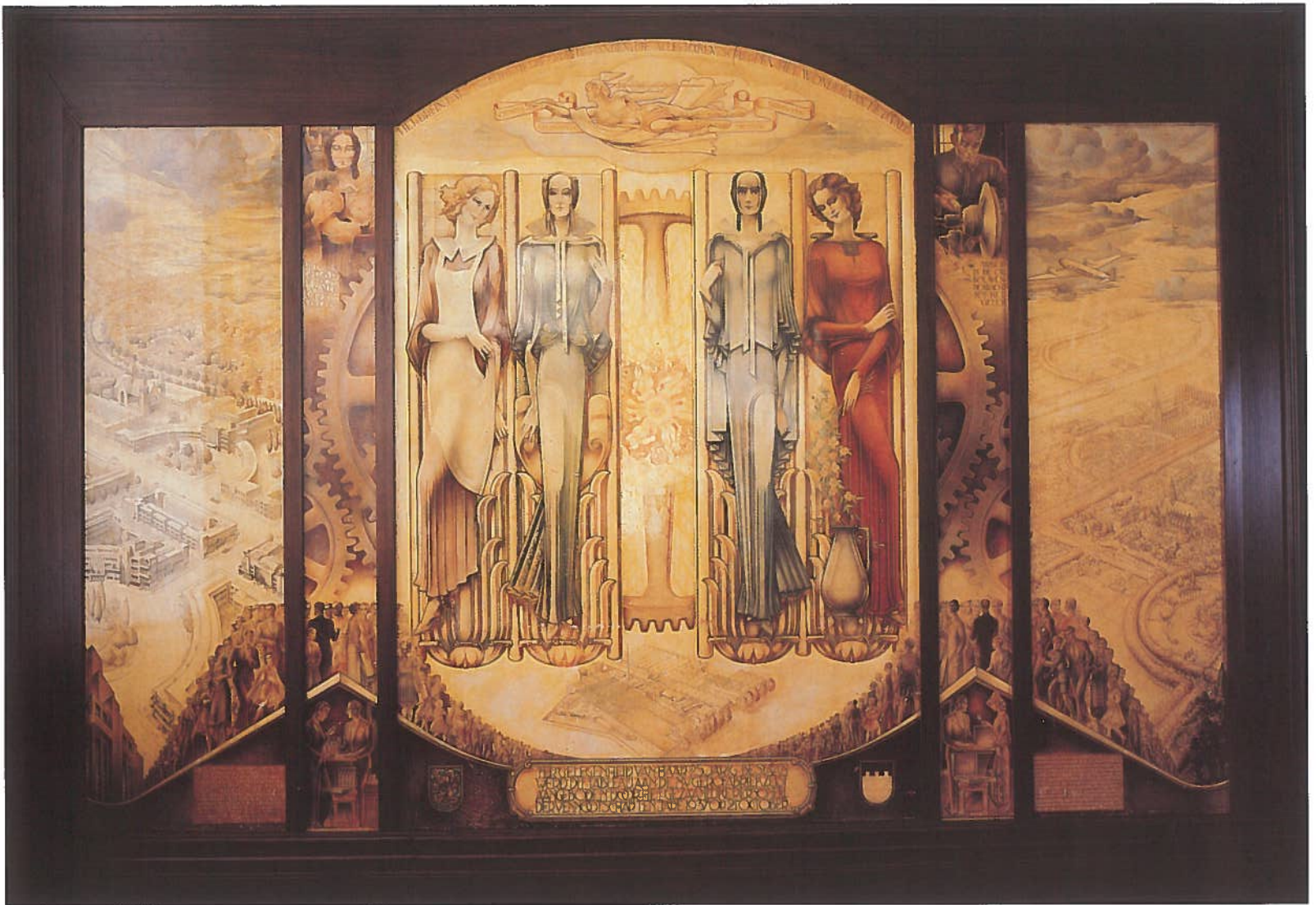
18 Sigarettentrommels voor 25 en 50 sigaretten modellen 1792 en 1793, en sigarettentrommel model 1760, Gero-zilver, ca. 1936-1960. Model 1792 h. 17,5 x Ø 15 cm; model 1793 h. 16,5 x Ø 9,5 cm; model 1760 h. 11,5 x Ø 8 cm. Part. coll. Voorburg.

19 Luchtfoto van de Gerofabrik Zeist, 1939.

door de diverse beperkingen echter niet op gang. Ter gelegenheid van dit zilveren jubileum wilde het personeel de directie een tableau aanbieden dat ontworpen was en gemaakt zou worden door Rinze Hamstra (afb. 20). De politieke situatie in Europa verslechterde eind jaren dertig aanmerkelijk en in 1938 dreigde er opnieuw een oorlog. In 1939 voorzag de Gerofabrik dat grondstoffen die nodig waren voor de fabricage van de producten binnen afzienbare tijd niet meer uit het buitenland zouden kunnen worden ingevoerd. De directie overwoog twee alternatieven: zelf de benodigde stoffen vervaardigen of zo snel mogelijk zo veel mogelijk ervan importeren. Teneinde een eventuele periode van een invoerverbod te kunnen overbruggen, besloot de directie de benodigde grondstoffen zelf te gaan vervaardigen. Het alternatief, zo veel mogelijk ervan te importeren, werd afgewezen omdat men niet kon voorzien hoelang de moeilijke situatie zou gaan duren. Daar kwam nog bij dat de aankoop van veel metaal een grote opslagruimte vereiste die er niet was. Het benodigde kapitaal om veel grondstoffen te kopen was evenmin aanwezig. Zelf vervaardigen

20 Rinze Hamstra, tableau in olie-
verf op hout, 1936-1947, 234 x 350
cm. Coll. Studio 2000 Art Gallery,
Amsterdam-Blaricum.

was dan relatief goedkoper. De fabriek ging het bestek vanaf die tijd van begin tot eind zelf produceren.³⁴

Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog probeerde de Gerofabriek ondanks de moeilijke tijden door te werken. Allerlei beperkingen werden door de Duitse bezetter opgelegd. De toevoer van grondstoffen en hulpmaterialen werd, zoals men al verwacht had, steeds moeilijker. In 1941 was men genoodzaakt het productieproces van het bedrijf stop te zetten. Het aantal arbeiders was drastisch teruggelopen omdat veel personeelsleden te werk waren gesteld in Duitsland. Gedurende de oorlogsjaren werd de Gerofabriek ingeschakeld om onder andere ontstekingsdoppen voor granaten te maken. Eind 1941 werd er door de Duitsers beslag gelegd op de voorraden. De Gerofabriek ging vluchtcarretjes, strijkijzers en speelgoedfiguren maken en zelfs schoenen repareren. In maart 1945 werd de spoorrails achter de fabriek getrof-

fen door een bombardement van de geallieerden, waarbij ook een groot gedeelte van de Gerofabriek ernstig werd beschadigd. Gehavend moest de fabriek in mei 1945 weer opnieuw starten.³⁵

³⁴ De Graaff 1952 pp. 3-4.

³⁵ Simonis 1955, pp. 2-4; v.d. W. 1955a, pp. 4-8.

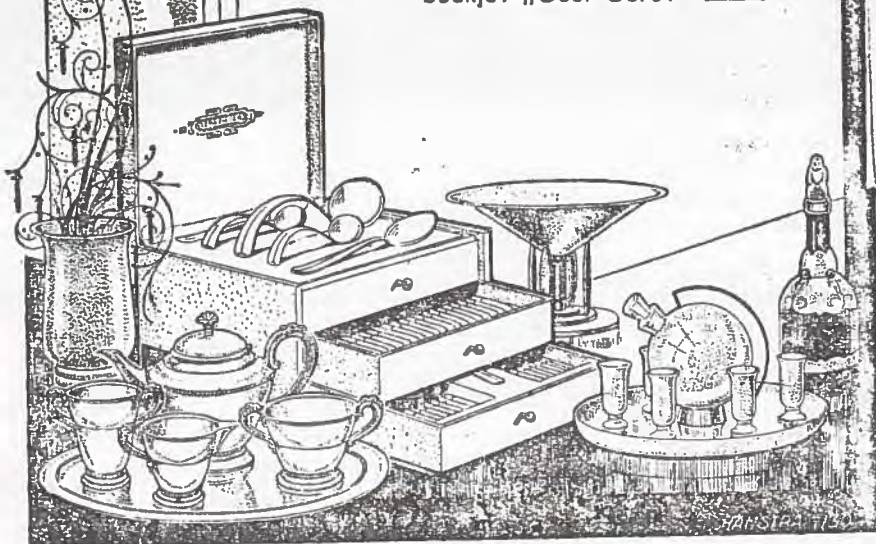

Geef
GERO!

Geschenken van blijvende
waarde in

**GERO-ZILVER
EN GERO-TIN**

naar ontwerpen van bekende
kunstenaars en in klassieke
Hollandsche modellen. —
Keuze voor elke beurs.
Verkrijgbaar in de vooraan-
staande zaken Raadpleeg
het geïllustreerde geschenken-
boekje: „Geef Gero!” —

21 Advertentie 'Geef Gero' naar ontwerp van Rinze Hamstra, nr. 130, met voorwerpen van Chris van der Hoef schaal model 1527; A.D. Copier, likeurstel model 1562; Rinze Hamstra vaas model 1839; Georg Nilsson, theestel model 10 en fles. Uit: *Zeister Courant* 21 (26 november 1930) 21.

22 Georg Nilsson, schaal model 7392, Gero-tin, ca. 1925-1950. h. 11 x Ø 12 cm. Part. coll. Voorburg

23 Georg Jensen, ronde vruchtenschaal, zilver, 1923, h. 27 x Ø 24,7 cm. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

DE PERIODE 1945 - 1975

EXPANSIE, DE JAREN 1945-1968

Na de Tweede Wereldoorlog ging de Gerofabriek werken aan haar wederopbouw. De vraag naar Gero-producten nam weliswaar toe, maar er was een tekort aan grondstoffen en werkrachten. De fabriek en de productie in Zeist werden hersteld. Daarnaast werd in 1946 in Gramsbergen een slijperij gevestigd waar werd begonnen met het slijpen van Gero Zilmeta. In 1947 werd een deel van de Gerofabriek in Nieuw Weerdinge nabij Emmen gevestigd. In Nieuw Weerdinge bestonden de werkzaamheden hoofdzakelijk uit het metaalslijpen en polijsten, de handelingen bij het afwerken van de Gero Zilmeta bestekartikelen. In Drenthe, waar zich voornamelijk textielindustrie bevond, was het gemakkelijker om aan arbeidskrachten te komen dan in Zeist. In de textielindustrie werkten vooral vrouwen en het veen, het werkterrein van de mannen, verschaftte niet voldoende arbeid meer. In 1948 werkten er 33 arbeidskrachten in Nieuw Weerdinge. Dit aantal steeg gestaag tot augustus 1955, toen de Solafabriek zich in het nabije dorp Ter Apel vestigde. Van de 175 arbeiders verlieten er dertig de fabriek in Nieuw Weerdinge om voor Sola te gaan werken. Dit kostte de fabriek opleidingskosten en leidde ook tot productievermindering maar de plaatsen konden, volgens eigen zeggen, spoedig worden opgevuld.³⁶ Door het tekort aan Nederlandse arbeidskrachten werden ook arbeiders afkomstig uit België, Frankrijk, Denemarken, Polen, Joegoslavië en Bulgarije aangetrokken.³⁷

De productie steeg door de toenemende vraag van scheepvaartmaatschappijen, hotels en ziekenhuizen. Om het Gero-product meer bekendheid te geven werden er vaak rondleidingen door de fabriek georganiseerd. Voor de personeelsleden werd het blad *Onder de Toren* opgericht, met het doel problemen te bespreken en iets te vertellen over de verschillende afdelingen. Ook moest het blad de werknemers in de verschillende fabrieken verbinden om zo een saamhorigheid binnen het bedrijf te creëren.

Het Gero-personeel bood de directie in 1952, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de fabriek, een bronzen vrouwenfiguur aan van de Utrechtse kunstenaar Pieter d'Hont (1917-1997). Dit beeld sierde tot in de jaren zeventig de voorgevel van de fabriek in Zeist (afb. 24).³⁸ D'Hont, een bekend beeldhouwer, had ook

24 Pieter d'Hont, beeld, brons, 1952, Zeist.

36 GAE, brief Gerofabriek, 22 november 1955 aan de burgemeester van Emmen.

37 *Onder de Toren* 3 (1955) 10, p. 3.

38 Na de sluiting van de fabriek ging het beeld naar Nieuw Weerdinge, maar sinds 1987 staat het op het plein in het Gerodorp.

39 Directie 1953, p. 1.

40 Jaarverslag N.V. Gerofabriek 1952.

25 Directie van de Gerofabriek, 1962. Van links naar rechts H. Zeiler, J.A. Hendriks en P.P. van Beek. Uit: *Onder de Toren* 1962.

een beeld gemaakt van directeur H. Simonis (afb. 2).

Op een buitengewone vergadering van aandeelhouders op 22 december 1952 werd aan Henri Simonis ontslag verleend als directeur van het bedrijf. Hij was toen veertig jaar directeur geweest. Hij werd benoemd tot lid van de Raad van Commissarissen en als directeur opgevolgd door S.L. Vermeer. In 1954 bestond de directie van de Gerofabriek uit drie directeuren S.L. Vermeer, H. Zeiler (een neef van Vermeer) en P.P. van Beek. In 1955 werd Vermeer opgevolgd door drs. J.A. Hendriks. De directie H. Zeiler, P.P. van Beek en J.A. Hendriks zou de komende jaren het beleid van de Gerofabriek bepalen (afb. 25). Het ging goed met Gero en de vraag naar producten steeg. Niettemin riep de directie in februari 1953 op tot bezuinigen: '... laten we vechten tegen verspilling en de grootst mogelijke zuinigheid betrachten... wij zullen voortgaan U hier geregeld op te wijzen. De kosten moeten omlaag.'³⁹ Het was in die tijd niet ongebruikelijk om zuinig te zijn, maar de aanleiding voor Gero was dat er in 1952 door de Gerofabriek voor het eerst na de Tweede Wereldoorlog een minder gunstig eindresultaat was behaald. De prijzen voor metalen en andere grondstoffen die nodig waren voor de bewerking en afwerking van de producten waren sterk gestegen. Daarbij had de Gerofabriek veel kosten moeten maken als gevolg van maatregelen die genomen moesten worden in verband met de naamsverandering van Gero-zilver naar Gero Zilvium. Dit veroorzaakte een verhoging van de kostprijs die uit concurrentieoverwegingen niet in de verkoopprijs van de producten werd doorberekend.⁴⁰

26 Pagina met lepeltjes uit prijscourant *Zilmeta vlekrij door en door* 1938, pp. 32-33.

Om gegarandeerd te zijn van eigen vakmensen maakte de Gerofabriek gebruik van het leerlingenstelsel. Er bestonden verschillende leerlingenstelsels en de Gerofabriek maakte vanaf 1943 gebruik van leerlingen van de stichting Bemetal.⁴¹ De stichting sloot leerovereenkomsten af tussen werkgever en werknemer (leerling) om er zo voor te zorgen dat de werkgever gegarandeerd was van eigen vakmensen en de werknemer op een baan kon rekenen. De Gerofabriek was een van de 1500 ondernemingen in de metaalindustrie in Nederland die gebruikmaakten van de vakopleiding. In het begin kon men bij de stichting Bemetal alleen het vak machinebankwerken leren, later werd ook het vak graveren bij de opleiding betrokken. De leerlingen kregen de kans een goede opleiding te volgen.⁴² De opleiding tot bankwerker duurde twee jaar. Eén dag per week kregen de leerlingen theorieles bij de bedrijfsopleiding. De andere dagen werkten de jongens bij de Gerofabriek om in de praktijk te oefenen. In de fabriek waren leermeesters aanwezig om hun te onderwijzen.⁴³

Om economische redenen werd in 1954 de slijperij in Gramsbergen gesloten en overgebracht naar Nieuw Weerdinge. Hiermee werd het afwerken van de Zilmeta voorwerpen geconcentreerd bij Emmen. Vanaf begin jaren vijftig werden nieuwe afzetgebieden gevonden in Amerika en Canada waar de Gero ging samenwerken met Ekco Product Company gevestigd

27 Pagina met cassette nr. 4 uit *Prijscourant Gero-zilver z.j.* [1931], p. 17.

41 Mondelinge mededeling de heer Van der Horst aan auteur, 19 maart 1999.

42 Van Rossum 1955, p. 7.

43 De Wijn 1948, p. 96.

44 Jaarverslag N.V. Gerofabriek 1955, p. 3.

45 NAA Hilversum, film 35278, bliknr. 5508 I.

in Chicago. De omzet van de Gerofabriek steeg. In 1955 werkten er 1300 mensen bij de Gerofabriek en het jaarverslag meldde: 'De omzet is over de gehele linie toegenomen. Dit geldt niet alleen voor Zilmeta, doch ook voor Gero Zilvium. Ook in het buitenland worden Geroproducten in toenemende mate verkocht. De prijzen van grondstoffen en hulpmaterialen zijn gestegen. Lonen, salarissen en overige kosten zijn belangrijk omhoog gegaan.'⁴⁴ De productie in Nieuw Weerdinge werd, naast het slijp- en polijstwerk, uitgebreid met controleren en inpakken van de artikelen. De productieruimte, pakkamer en bruneerafdeling werden in de jaren 1955-1957 flink uitgebreid en in 1962 was het aantal werknemers in Nieuw Weerdinge gegroeid tot ongeveer 250. Deze jaren werden gekenmerkt door een grote toename van de productiecapaciteit, zodat aan de vraag van ziekenhuizen, sloop- en luchtvaartmaatschappijen, hotels en restaurants kon worden voldaan.

Op 2 juni 1961 bezocht Hare Majesteit Koningin Juliana tijdens een werkbezoek aan Zeist de Gerofabriek (afb. 28). Een gebeurtenis die door de directie en werknemers werd beschouwd als een van de hoogtepunten in de geschiedenis van het bedrijf. De perserij, de graveerafdeling en de cultuurhistorische kamer, ingericht door Rinze Hamstra, werden door Koningin Juliana bezocht. Aan het bezoek werd aandacht besteed in het televisiejournaal van 9 juni 1961. Op het journaal was te zien dat Koningin Juliana, begeleid door het directielid de heer H. Zeiler, de cultuurhistorische kamer van de Gerofabriek binnenging, waar zij een indruk kreeg van de zilveren voorwerpen die Gero vervaardigde. Tevens zond het journaal uit dat een ander directielid, de heer J.A. Hendriks, de Koningin een geschenk aanbood.⁴⁵ Koningin Juliana kreeg van de Gerofabriek een serveerstel dat door de cultuurhistorische afdeling was gemaakt en het nieuwste bestek model 232 'Elegance' naar ontwerp van de gepensioneerde Georg Nilsson (afb. 32). Er werd een speciale aflevering van *Onder de Toren* uitgegeven ter gelegenheid van het werkbezoek van de Koningin, waarin uitvoerig werd ingegaan op het bezoek. In Zeist gaat het verhaal dat de Gerofabriek met het bezoek van de Koningin hoopte het predikaat 'Koninklijk' te verwerven, aangezien de fabriek een jaar later ook haar 50-jarig bestaan zou vieren. Maar Gero werd niet 'Koninklijk'. In 1962 werd het 50-jarig bestaan van de fabriek gevierd. In Slot Zeist werd door onder anderen Rinze

28 H.M. Koningin Juliana, 2 juni 1961, op werkbezoek bij de Gerofabrik op de graveerafdeling. Uit: *Onder de Toren* 1961, z.p.

Hamstra een tentoonstelling georganiseerd met als titel *De vork in de steel* (afb. 30). Ter gelegenheid van dit jubileum besloot de gemeenteraad van Zeist op 12 november 1962 om het kruispunt dat dicht bij de Gerofabrik lag om te bouwen tot een plein en 'Geroplein' te dopen. Helaas bleek er, nadat het kruispunt was verbouwd, geen sprake te zijn van een plein, waardoor de naam later weer werd ingetrokken.⁴⁶ Het begin van de jaren zestig werd gekenmerkt door een grote uitbreiding van de productiecapaciteit wegens een toename van de vraag. De grote belangstelling voor de Geroproducten en de stijging van de kosten voor het produceren van deze voorwerpen dwong de Gerofabrik haar productiecapaciteit uit te breiden, zodat zij meer en daardoor goedkoper kon produceren. In 1962 produceerde de Gerofabrik 4000 à 5000 verschillende artikelen. Vooral de hoeveelheid voorwerpen geproduceerd voor grote bedrijven en instellingen, zoals universiteiten, hotels, lucht- en scheepvaartmaatschappijen, ziekenhuizen en bedrijfskantines, nam aanzienlijk toe. Ook de activiteiten in het buitenland breidden uit. In 1963 werd één derde van het kapitaal verkregen in de Duitse onderneming P. Bruckmann & Söhne te Heilbronn. En hoewel de Gerofabrik al een verkoopkantoor in Brussel had, nam zij in 1963 een bestekfabriek in het Belgische Reppel over. Hier werd voornamelijk roestvrijstalen Gero Zilmeta keukengerei

⁴⁶ Visser 1988, p. 94.

29 Pagina met Gero zilveren toiletgarnituur model 3305 uit prijs-courant *Geef Gero* 1930, p. 17.

30 Voorkant van de tentoonstellingscatalogus *De vork in de steel*, 1962.

gemaakt. Ook werd de N.V. Hollandia Plate in Hilversum overgenomen, waardoor een uitbreiding van de productiecapaciteit werd verkregen. In de loop van 1964 werd overgegaan tot de oprichting van een volledige dochteronderneming in Zwitserland, Gero Trading AG te Zug.⁴⁷ In Zeist werden verzilverde en roestvrijstalen couverts, messen en serviesartikelen vervaardigd, merken als Gero Zilvium, Gero Zilduro en Zilmeta. In Nieuwe Weerdinge concentreerde men zich op het produceren van roestvrijstalen couverts en messen. In Hilversum werden verzilverde couverts, messen en serviesartikelen en in Reppel roestvrijstalen couverts, messen en serviesartikelen geproduceerd.⁴⁸

Om alle buitenlandse activiteiten te bundelen, werd besloten tot de oprichting van Gero-International. In Düsseldorf en in Londen werd een eigen kantoor geopend omdat de verkoop van Gero-artikelen ook in Duitsland en Engeland zeer was toegenomen. Door de overname van Hollandia Plate in Hilversum en de N.V. Reppel in België werd volgens eigen zeggen maar een deel van de productiecapaciteit uitgebreid. Het

31 Ciseleur G. ten Broek aan het werk voor de historische afdeling van de Gerofabriek, ca. 1960.

47 Jaarverslag N.V. Gerofabriek 1964, pp. 7-9.

48 Jaarverslag N.V. Gerofabriek 1963.

49 Deze firma was eind achttiende eeuw voortgekomen uit het zilverbedrijf dat door Johann Dietrich Bruckmann te Heilbronn was opgericht. In 1805 nam diens zoon Georg Peter (1778-1850) het bedrijf over en zette de zaak met een compagnon voort. De bedrijfsnaam veranderde enkele malen eerst in P. Bruckmann & Seeger, daarna in P. Bruckmann & Co. en uiteindelijk in P. Bruckmann & Söhne. Onder leiding van Georg Peters tweede zoon Ernst Dietrich (1829-1870) werd in 1864 een bestekfabriek opgericht die op mechanische wijze verzilverd bestek produceerde. Voor de geschiedenis van deze fabriek: Sanger, Henzke 2001.

verkoopkantoor in Düsseldorf diende voor de distributie van de voorwerpen te zorgen. In 1968 werd de Duitse Zilverfabriek Bruckmann & Söhne in Heilbronn geheel overgenomen.⁴⁹ De directie van de Gerofabriek meende dat door de spreiding van de welvaart de behoefte aan zuiver zilveren artikelen, die onder andere werden geproduceerd door Bruckmann & Söhne, zou toenemen. De producten die door Bruckmann werden vervaardigd kwamen vanaf 1965 op de markt onder de naam 'Gero sterling zilver'. Daarbij werd ook het goedkopere Party pleet door Gero vervaardigd (afb. 34). De door Bruckmann vervaardigde verzilverde geschenkartikelen werden toegevoegd aan het assortiment van de Gerofabriek, waardoor de collectie werd uitgebreid. De omzet van de Gerofabriek steeg, maar de winst nam slechts in geringe mate toe. Het verkoopkantoor in Engeland voldeed niet aan de eisen en reeds in 1966 werd dit kantoor gesloten. De directie van Angora Silver Plate Co. Ltd. te Birmingham werd bereid gevonden de verkoop van de Gero-artikelen in Engeland voort te zetten.

32 Georg Nilsson, bestek model 232 Elegance, Gero Zilverium 1962, mes l. 19,5 cm. Part. coll. Voorburg.

Het jaar 1968 zou het keerpunt worden in de geschiedenis van de Gerofabriek. De internationale concurrentie, vooral uit Duitsland en lagelonenlanden, was sterk toegenomen. Bovendien beperkte de detailhandel de voorraden als gevolg van de conjunctuurdaling, zodat zij minder behoefde te investeren. Een andere zeer belangrijke ontwikkeling was ook dat de Nederlandse smaak en behoefte aan couvertsartikelen veranderde. De Gero was er aanvankelijk van uitgegaan dat door het toenemende aantal huwelijken en de welvaartsstijging de vraag naar couverts zou toenemen. De vraag verschoof echter naar meer duurzame gebruiksvoorwerpen.

ACHTERUITGANG EN FAILLISSEMENT, 1968-1975

In 1969 moest de Gerofabriek een negatief resultaat vermelden in haar Jaarverslag. Daarvoor waren vijf oorzaken te noemen. Ten eerste daalde de vraag naar cassettes. Er werden minder huwelijken gesloten en het samenwonen nam een grote vlucht. Als men al trouwde werd er geen hele uitzet meer aangeschaft zoals in vroeger tijden, en al helemaal geen 'burgerlijke' cassette! Dan kregen andere zaken eerder de voorkeur, zoals een televisietoestel of een wasmachine. Het bestedingspatroon van de jongeren was vooral in de jaren zestig snel veranderd. Ten tweede plaatsten de scheepvaartmaatschappijen, eertijds belangrijke klanten en dus een belangrijke bron van inkomsten,

geen grote orders meer. Het ging slecht met de scheepvaart omdat het vliegtuig terrein won. En in het vliegtuig was weinig behoefte aan zwaar metalen bestek. Ten derde waren de lonen na 1961 sterk gestegen. De prijs voor de aanschaf van couverts steeg echter niet; die bleef uit concurrentieoverwegingen relatief laag. Ten vierde kreeg de Gerofabriek te maken met concurrentie van lagelonenlanden in het Verre Oosten en Midden- en Oost-Europa, waar met behulp van goedkope arbeidskrachten veel goedkoper geproduceerd kon worden. Ten vijfde bleek dat Bruckmann & Söhne, het Duitse bedrijf dat in 1968 werd overgenomen, groot verlies maakte. Na de overname van Bruckmann & Söhne had Gero in Duitsland te maken gekregen met een grote internationale concurrentie, vooral van de Württembergische Metallwarenfabrik WMF.

De Gerofabriek kondigde in het jaarverslag van 1969 aan dat zij in een versneld tempo maatregelen wilde doorvoeren om het arbeidsintensieve karakter van de productie zo spoedig mogelijk om te buigen naar een meer procesmatige manier. Hierdoor werd het beter mogelijk de voorwerpen tegen aantrekkelijke prijzen te blijven leveren en goed te concurreren met andere fabrikanten. Daarbij wilde de fabriek door een reorganisatie van de verschillende fabrieken komen tot een beter productieproces. Als gevolg hiervan werd de

33 Georg Nilsson, tafelgerei model 635 Oud Hollandsch uit prijscourant Gero-zilver 1951, pp. 28-29.

34 Party pleet verkoopstandaards voor geschenken, 1966. Uit: *Contouren* 1966, z.p.

MODEL No. 431 met matte stelen en helten
Ontwerp Georg Nilsson

35 Pagina met bestek model 431 van Georg Nilsson in Gero-zilver uit prijscourant *Gero-zilver, servieswerk* 1936, p. 6.

de stijl van *Goed Wonen* ook op Uw tafel met dit model

Zilmeta
1955 (1956)

met goud bekroond op de triennale in Milaan

Elk artikel is afzonderlijk verkrijgbaar

rationeel en zuiver van vorm vlekvrj door en door

Uw Gero-leverancier zal U dit model (no 515) gaarne laten zien. Moderne complete cassettes worden geleverd van f 103.05 tot f 477 75

N.V. GEROFABRIEK - ZEIST

36 Advertentie met bestek model 515 naar ontwerp van Georg Nilsson, Gero Zilmeta. Uit: *Goed wonen* 9 (1956) 12, p. XII.

37 Dick Simonis, roomstel model 1068, Gero Zilvium, ca. 1958-1965. Schotel 25,2 x 16 cm; melkkannetje h. 9 cm; suikerpot h. 5,5 cm. Part. coll. Voorburg.

38 Vooraanzicht van de Gerofabrik Zeist, jaren zestig.

productie-eenheid in Hilversum overgebracht naar Zeist.

In 1970 werden verschillende maatregelen genomen om te zorgen voor een betere productie-eenheid. Onder andere werd de fabricage van bestek en messen geconcentreerd in Nieuw Weerdinge en de diverse voorraden werden verminderd. Daarbij werd er aangekondigd dat de productie van Bruckmann & Söhne werd ingekrompen en de oudere gebouwen in de binnenstad van Heilbronn werden verkocht. Er werd echter wel aan de rand van Heilbronn een nieuwe productie-eenheid gebouwd, die in 1972 gereedkwam.

De Gero-directie bestond in 1970 nog uit één persoon, de heer J.A. Hendriks. In 1970 vroeg hij een langlopend

krediet aan bij de Directie van Financiering en Deelneming van het Ministerie van Economische Zaken. Na enige aarzeling van de kant van het Ministerie kreeg hij dit krediet. Het ging echter steeds slechter en de herstructurering werd in 1971 niet gehaald, omdat de nieuwe centrale bestek- en messenfabriek in Nieuw Weerdinge niet snel genoeg gereedkwam. Op 23 februari 1973 werd het faillissement van Bruckmann aangevraagd. De Gerofabrik dacht dat met de beëindiging van de werkzaamheden van Bruckmann de hoofdoorzaak van de verliezen was weggenomen. Maar de neergaande ontwikkeling was onomkeerbaar. Op 1 september 1974 ontving de fabriek van de overheid 1 miljoen gulden aan extra krediet om de zaak nog enigszins overeind te houden. J.R. Keuning volgde Hendriks op als directeur. Maar aan het eind van datzelfde jaar liet directeur Keuning het Ministerie van Economische Zaken weten dat in overleg met de bewindvoerders de fabriek in Zeist zou worden gesloten. De fabricage van bestek zou in Nieuw Weerdinge worden voortgezet, de gebouwen in Zeist zouden worden verkocht en er zou een kantoor in Zeist worden gehuurd dat onderdak kon bieden aan de verkoopafdeling.

Dit betekende het einde van de Gerofabrik in Zeist. Protesten van de inwoners van Zeist en de mensen die werkzaam waren bij de Gerofabrik bleven uiteraard niet uit. Veel Zeistenaren werkten bij de Gerofabrik of hadden bekenden die er werkten. Als de fabriek dichtging, betekende dit een groot verlies van werkgelegenheid in de gemeente. Ook sociaal kwam het faillissement hard aan. De Gerofabrik was een deel van het leven van de werknemers geworden. Mensen werkten vaak al vijftiwintig, maar soms ook vijftig jaar bij de Gerofabrik. Jarenlang hadden honderden werknemers met hart en ziel voor het bedrijf gewerkt. Het kon echter niet worden voorkomen dat zij door de nieuwe directie op straat werden gezet.

Na de sluiting van de Gerofabrik bleef het Ministerie van Economische Zaken bij de verikkelingen betrokken. In januari 1975 werd een commissie samengesteld onder leiding van B. Roolvink, oud-minister van Economische Zaken, en H. Oosterhuis, oud-directeur van Hunter-Douglas. Zij moest advies uitbrengen over een oplossing, waarbij een zo goed mogelijke handhaving van de werkgelegenheid bij Gero nagestreefd diende te worden. Het Centraal Instituut voor Industrieontwikkeling (CIVI) verrichtte de onderzoeken. In het eindrapport kwamen Roolvink en

39 Jamlepel, model Orchide 640, Gero-zilver, N.V. Gerofabriken Kopenhagen, ca. 1922-1933, l. 14 cm. Coll. Ima en Roel Allertz
 Georg Nilsson, lepel model 644, Gero-zilver, N.V. Gerofabriken Kopenhagen, ca. 1922-1933, l. 18,5 cm. Coll. Ima en Roel Allertz

Koninklijke Nederlandsche Edelmetaal Bedrijven Van Kempen, Begeer en Vos (KNEB) te Voorschoten met de Koninklijke Fabriek van Gouden en Zilveren Werken Gerritsen en Van Kempen te Zeist tot de Koninklijke Van Kempen en Begeer. Bij de vestiging van Koninklijke Van Kempen en Begeer wordt tegenwoordig nog steeds Gero gemaakt. In Zeist herinneren alleen de straatnamen en het beeld van Pieter d'Hont in het Gerodorp nog aan de vestiging van de Gerofabriek.

Oosterhuis tot de conclusie dat er op de middellange termijn een zeer nauwe samenwerking in de sector van de bestekfabricage tot stand zou moeten komen. Het CIVI concludeerde dat de Gerofabriek verlies leed als gevolg van een sterke veroudering van het productieproces in Zeist. Zij stelde voor de productie op één locatie te concentreren en het aantal modellen in te krimpen.⁵⁰ De Gerofabriek in Nieuw Weerdinge bleef doorgaan met het maken van haar producten. Dit bood echter geen kansen op werkgelegenheid voor de werknemers in Zeist. Op 12 februari 1976 werd in Hotel Figi in Zeist, waar de Gero vele bedrijfsfeesten en aandeelhoudersvergaderingen had gehad, de gehele Gero-inventaris bij openbare veiling verkocht. Er werden machines als excenterpersen, polijst- en slijpmachines, diverse installaties, matrijzen, grote hoeveelheden ijzer en kantoor- en kantinemeubilair verkocht.⁵¹ De veiling werd verricht door S.I. en A. Troostwijk, Amsterdam.⁵²

De productie in Nieuw Weerdinge bleef gehandhaafd, maar de mogelijkheden tot verkoop van de Gerofabriek werden overwogen. Eind 1985 werd het duidelijk dat de Gerofabriek zou worden overgenomen door Van Kempen en Begeer in Zoetermeer. Deze firma die zilveren bestekken en andere voorwerpen maakt, is in 1960 ontstaan door de fusie van de

40 Georg Nilsson, bonbonschaal no. 1071P, Gero-zilver, ca. 1925-1930, b. 12,5 x d. 7,5 x h. 6 cm. Part. coll. Voorburg

⁵⁰ Voorthuysen 1999, pp. 35-40.

⁵¹ Veilingcatalogus Zeist 1976.

⁵² Willems 1994, p. 25.

TECHNISCHE ONTWIKKELING VAN DE PRODUCTEN

HET MATERIAAL

De Gerofabriek concentreerde zich in het begin van haar bestaan vooral op het fabriceren van bestek. Enkele jaren later werd een grote diversiteit aan producten op de markt gebracht. De verschillende voorwerpen werden zowel in alpaca, Gero-tin, Gero-nikkel, Gero-zilver en Gero Zilmeta geproduceerd. Voor de producten van Gero zijn enerzijds de verschillende legeringen die Gero gebruikte van belang en anderzijds het eigenlijke fabricageproces.

De metaallegeringen die Gero met succes voor haar voorwerpen gebruikte, vinden hun oorsprong in Engeland. In de achttiende eeuw ontstond daar het 'Sheffield plate'. Voorwerpen van rood koper werden in het vuur verzilverd. Onder hoge druk werden koper en zilver verhit samengebracht, zodat er een dun laagje zilver op het koper ontstond. Dit procédé werd rond 1772 uitgevonden door de messenmaker Thomas Bolsover (1704-1788) in Sheffield. In de tweede helft van de achttiende eeuw was men op zoek naar methoden en technieken om van alles goedkoop te kunnen produceren. Er werd een nieuwe metaallegering uitgevonden, het Britanniametaal, een legering meestal bestaande uit 93% tin, 5% antimoon en 2% koper. Het leek op tin maar was veel dunner en goedkoper. Daarbij was het harder dan het zuivere tin en werd het vooral gebruikt voor eetgerei en metalen servieswerk, zogenaamd siertin. Hiernaast werd de legering nikkel-zilver uitgevonden, een samenstelling van nikkel, koper en zink. Nikkelzilver is bekend onder een groot aantal namen, zoals bijvoorbeeld nikkelmessing en hotelzilver. Dit was alpaca of nieuw-zilver en had door de witte kleur de voorkeur boven het koper. Indien de verzilverde laag sleet dan kwam het rode koper niet tevoorschijn maar een witte kleur. Bovendien hechtte het zilver beter aan het nieuw-zilver. Het elektrolytisch verzilveren werd in 1833 ontdekt door Michael Faraday. In 1840 vroeg de firma G.R. & H. Elkington uit Birmingham hierop een patent aan.

Gedurende haar bestaan heeft de Gerofabriek een groot aantal verschillende legeringen gebruikt om haar voorwerpen te maken. De Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, voorheen M.J. Gerritsen & Co. maakte producten van nieuw-zilver dat alpaca werd genoemd.⁵³ Hiernaast maakte zij producten in Gero-zilver, een verzilverd witmetaal.

41 Advertentie voor Gromalca naar ontwerp van Rinze Hamstra. Uit: *Zeister Courant* 21 (15 november 1930) 1.

Je spoelt ze maar af

Geen poetsen meer!

	No. 150 goud model	No. 625 zilver model	No. 20 of 618 zilver sleemodellen
Tafellepels . doz.	f 5.40	f 6.60	f 9.60
Tafelvorken . . .	- 5.40	- 6.60	- 9.60
Soeplepel . . .	- 3.00	- 3.75	- 4.25
Sauslepel . . .	- 1.40	- 1.65	- 2.25
Groentelepels . .	- 1.50	- 1.75	- 2.50
Aardappellepel .	- 1.50	- 1.75	- 2.50

Vraag de uitvoerige prijs-courant, ook van cassettes.

Gromalca
VLEKVIJ TAFELZILVER
GERO GROMALCA
HAMSTRA

Alpaca was het metaal waarvan de goedkopere lepels en vorken werden vervaardigd. Het product bevatte in het geheel geen zilver. Alpaca bestaat uit een legering van koper, nikkel en zink en is een hard en wit metaal. Het kon goed worden gebruikt bij het vervaardigen van lepels en vorken. Het had echter één groot nadeel: het was niet vlek-vrij en vertoonde snel aanslag, waardoor het dagelijks gepoetst moest worden. Het alpaca werd geleidelijk verdrongen door metalen die dit nadeel niet bezaten. Voordat die echter waren ontwikkeld, werd over het alpaca een chroomlaag aangebracht en zo ontstonden de Gromalcaproducten (afb. 41). Het nadeel van Gromalca was dat de chroomlaag op den duur doorsleet en het alpaca weer tevoorschijn kwam. Daarbij kwam dat het ondanks de chroomlaag toch niet geheel vlek-vrij was.⁵⁴

De naam Gero-zilver werd gebruikt voor de verzilverde producten. Gero-zilver ontstond door alpaca (of nieuw-zilver) te verzilveren. In de Gerofabriek werd 90 gram zilver neergeslagen op 12 tafelcouverts, bestaande uit 12 lepels en 12 vorken. In Frankrijk gebruikte men vaak 84 gram en in Duitsland ook meestal 90 gram, maar soms 100 gram. In de laatste jaren nam ook het zilveragehalte bij Gero iets toe tot 100 gram zilver voor 12 tafelcouverts. Dit is waarschijnlijk gedaan uit concurrentieoverwegingen en omdat het dan meer op echt zilver leek. Het psychologisch

⁵³ Het is onbekend waarom de Gerofabriek haar voorwerpen Gero-alpaca met dubbel c noemde, omdat alpaca met een enkele c geschreven wordt.

⁵⁴ Lepels 1957, pp. 19-21.

THEE EN KOFFIESERVIEZEN

GERO

THEESERVIES no. 2102
glad
4-deelig f 15.50
Theepot . . . f 8.25
Suikerpot . . . f 3.25
Melkkan . . . f 2.25
Lepelbeker . . . f 1.75
Bijpassend theeblad
(zie pag. 8)
no. 1209 . . . f 10.50

THEESERVIES no. 2112
glad
4-deelig f 15.90
Theepot . . . f 8.50
Suikerpot . . . f 3.00
Melkkan . . . f 2.65
Lepelbeker . . . f 1.75
Bijpassend theeblad
(zie pag. 8)
no. 1209 . . . f 10.50

THEESERVIES no. 1140
glad
4-deelig f 16.75
Theepot . . . f 8.50
Suikerpot . . . f 3.75
Melkkan . . . f 2.75
Lepelbeker . . . f 1.75
Bijpassend theeblad
(zie pag. 8)
no. 1209 . . . f 10.50
Theebusje . . . f 2.75

43 Theeservies naar ontwerp van Chris van der Hoef, Gero-nikkel, ca. 1925. Koffiepot h. 14 cm; theebusje h. 11 cm; melkkannetje h. 7 cm. Part. coll. Voorburg.

6% zilver in was verwerkt. De Nederlandsche Fabriek Gouden en Zilveren Werken Gerritsen en Van Kempen wenste dat de naam 'zilver' wettelijk beschermd werd conform de artikelen 14 en 15 van de Warenwet waarin stond: 'als aanduidingen [mogen] noch namen, noch afbeeldingen gebruikt worden die zodanig zijn dat zij een aard, samenstelling of herkomst zouden kunnen doen vermoeden die aan de waar niet eigen is.' Gerritsen en Van Kempen vond dat het publiek door de toevoeging van 'zilver' aan de naam Gero misleid werd. De Gerofabriek antwoordde op deze brochure in haar brochure *Met Open Vizier* als volgt: 'Het woord "zilver" als soort aanduiding van lepels, vorken en ander tafeltgerei wordt algemeen gebruikt, zonder dat daarmee uitsluitend echt zilver (gewaarborgd zilver, keurzilver) bedoeld wordt. "Tafelzilver" kan zijn van echt zilver, doch ook degene die couvertartikelen van ander samenstelling bezit, duidt deze met het algemeene woord tafeltzilver. Ook in andere landen treft men dezelfde benamingen aan. Toen dan ook door ons de fabricatie van tafeltzilver onder het merk Gero werd ter hand genomen volgden wij de bestaande usance door dit als Gero-zilver in den handel te brengen.'⁵⁶ Gerritsen en Van Kempen betrokken de Kamer van Koophandel Utrecht in het gevecht om gelijk te krijgen. De Kamer van Koophandel benoemde een commissie die haar diende te adviseren in haar oordeel. De conclusie luidde: 'De Commissie meent dat het publiek, hetwelk in zijn brede lagen reeds voldoende op de hoogte is van den aard van het product, van de zijde der winkeliers te

effect op de consument kon mede een reden zijn: het getal 100 klonk de consument beter in de oren dan 90.⁵⁵

De naam Gero-zilver was een doorn in het oog van fabrikanten die echt zilveren producten maakten. In 1928 gaf de Nederlandsche Fabriek Gouden en Zilveren Werken Gerritsen en Van Kempen te Zeist een brochure uit getiteld *Onder Valsche Vlag*. Daarin werd nadrukkelijk gewezen op het feit dat de naam Gero-zilver misleidend was omdat er niet meer dan

42 Pagina met modellen 2102 en 2112 van Georg Nilsson en model 1140 van Th. Hooft, alle in *Gero-tin*, uit prijksourant *Gero-tin* 1940, p. 4.

55 Mondelinge mededeling de heer E. Glaser aan auteur, 19 maart 1999.

56 *Met Open Vizier* 1928, p. 5.

dezen, voor zover nog nodig, op de juiste wijze wordt voorgelicht.⁵⁷ De Gerofabriek mocht dus de naam Gero-zilver voor haar producten blijven gebruiken. In de beginjaren van de Eerste Nederlandsche fabriek van Nieuw Zilverwerken, v.h. M.J. Gerritsen & Co. werden waarschijnlijk korte tijd ook zilveren voorwerpen gemaakt, zoals zilver schepwerk. Op de Tweede Jaarbeurs in Utrecht gehouden in 1919 toonde Gero 'Alpacca en verzilverde lepels en vorken, zilveren schepwerken, massa-artikelen uit plaatkoper gestampt en geperst, militaire equipmentstukken in rood en geel koper.'⁵⁸ In het *Utrechtsch Dagblad* wordt naar aanleiding van de Voorjaarbeurs in 1927 te Utrecht wederom melding gemaakt van echt zilveren voorwerpen. Gebruiksvoorwerpen, avondmaalszilver en de bekleding van whiskyflessen werden uitgevoerd in zilver.⁵⁹

Naast Gero-alpacca en Gero-zilver bracht de Gerofabriek ook producten van andere metaallegeringen op de markt. Zo werden in de jaren twintig voorwerpen van nikkel gemaakt (afb. 43). Belangrijk was ook het Gero-tin dat door de fabriek werd gemaakt. Het ging om veel verschillende producten, onder andere theeserviezen, kandelaars en vazen (afb. 42). In Nederland had tin als materiaal een historische betekenis. In het begin van de zestiende eeuw was het ontdekt in Indië en al snel werd het verscheept naar Nederland. Belangrijk voor de vele toepassingen is het feit dat tin vrijwel niet giftig is en uitstekend gegoten kan worden. Dunwandige voorwerpen kunnen met een zeer grote maatnauwkeurigheid worden vervaardigd, terwijl bijna geen nabewerking nodig is. Deze kenmerken maakten dat tin goede eigenschappen bezat voor het bewaren van spijs en drank. Weliswaar was het duurder dan eenvoudig gebruiksaardewerk of glas, maar het had als voordeel dat het niet zo breekbaar was.⁶⁰ Tiel was de stad waar in de negentiende en twintigste eeuw verschillende bedrijven tinnen voorwerpen maakten, zoals Metaalwarenfabriek J. Daalderop & Zn., Metawa en C. Kurz & Co. Evenals de Gerofabriek produceerden zij vazen, kannen en serviezen, waardoor zij tot op zekere hoogte concurrenten voor Gero waren. Daalderop produceerde naast tinnen voorwerpen echter ook elektrische artikelen, zoals bakkersovens, warmwaterreservoirs, straalkachels, ketels, espressokokers, handdoekendroogrekken en bureau- en hanglampen.⁶¹ Op 1 januari 1955 stopte de Gerofabriek met het fabriceren van Gero-tin. Indien men de productie had willen voortzetten, had

44 Advertentie voor Gero Zilmeta naar ontwerp van Rinze Hamstra. Uit: *Zeister Courant* 21 (29 augustus 1931) 82.

Vlekvrÿ door en door!

ZILMETA is een door en door vlekvrÿ ZILveruit METAal, dat bij-voed bestand is tegen zuren, mosterd en andere scherpe stoffen. Zilmeta lepels en vorken behoeven nooit gepoetst te worden, afwesschen is voldoende. Zij zijn onverlijfbaar en behouden in het gebruik hun fraaie zilverwitten glans. Zilmeta wordt voor onbeperkten tijd ten volle gegarandeerd door de Gerofabriek te Zeist, de fabricanten van het bekende Gero-Zilver.

Over het geheele land verkrijgbaar in de goede zaken.

Tafellepels	vanaf dus.	1.40
Tafelvorken	" "	1.40
Dessertlepels	" "	0.40
Dessertvorken	" "	0.40
Soeplepel	stuk	5.00
Snoeplepel	" "	2.50
Groentelepel	" "	2.75
Aardappelpel	" "	2.75

Vraagt voor de overige artikelen het geïllustreerde prijsboekje „ZILMETA“

Complete cassette vanaf 136.75

Zilmeta

Het nieuwe Gero-metaal

GERO ZILMETA HAMSTRA

57 Zoals geciteerd in: Voorthuysen 1999, p. 7.

58 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 1297.

59 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 3858, p. 657: *Utrechtsch Dagblad* 23 maart 1927.

60 Bierens de Haan 1937, p. 428.

61 Schipper z.j., p. 46.

62 Fabricage 1955, p. 6.

de collectie modellen een belangrijke modernisering moeten ondergaan. Men gaf er de voorkeur aan het fabricageprogramma te richten op de overige artikelen.⁶²

In 1931 werd Gero Zilmeta op de markt gebracht ter vervanging van het Gromalca en Alpacca (afb. 44). Het

Goede smaak is van alle tijden

Wanneer men spreekt van een „modern interieur,” denkt men iedereen aan hetzelfde. In alle gevallen echter domineert het streven naar een comfortabele en beschuifde wijze van het hedendaagse wonen.

Dit wordt vaak gekenmerkt door een chique en heraan te struiken van de woning. En omdat het werkelijk waardevolle daarin past, is ook Gero Zilvium hier volledig op zijn plaats.

ZO HET INTERIEUR, ZO DE DIS.

model no. 248
evolution
12 tafelmessen
of vorken
L. 102,-

GERO ZILVIUM
Vervaardigd van silbervri Gero metaal, bodde met een zeer laag zilver gehalt

GERO
een natuurwetenschappelijk garant

47 Advertentie voor bestek model 248 Evolution in Gero Zilvium, 1959, naar ontwerp van Dick Simonis.

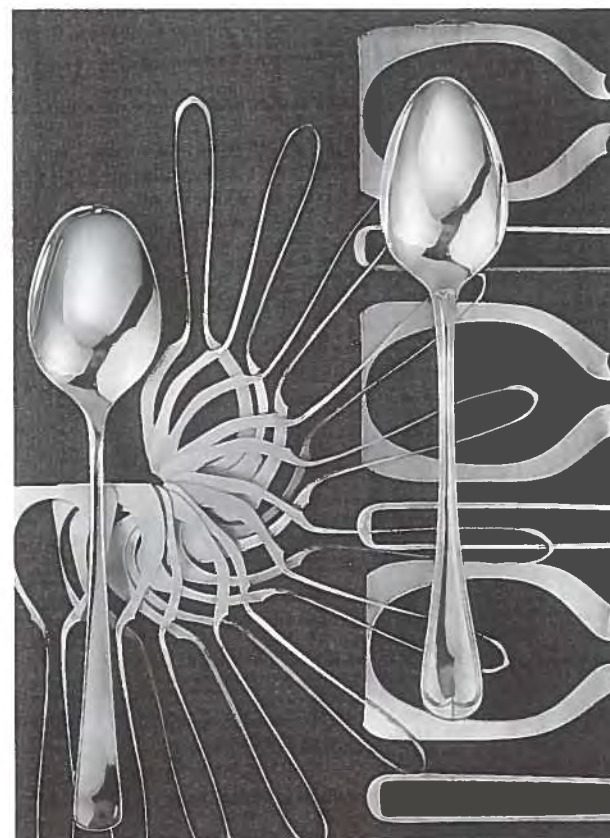
48 Pagina met messen met Ivorno-heft, modellen 447, 618 en 700, uit prijscourant *Gero messen* 1938, p. 19.

49 Pagina met messen met Ebba-heft, modellen 527, 562 en 581, uit prijscourant *Gero messen* 1938, p. 9.

50 Pagina met messen met Horna-heft, modellen 1505, 1504, 1503, uit prijscourant *Gero messen* 1938, p. 11.

51 Bestek Gero Zilvium Arabesque en Gero Zilduro 735 Grandetti naar ontwerp van P. Quattlander. Uit: Jaarverslag N.V. Gerofabriek, 1968.

gen waren 12% chroom, 12% nikkel en de rest staal. Nikkel was kostbaar, waardoor de prijs van producten van Gero Zilduro hoger lag dan de prijs van producten van Gero Zilmeta.

De Gerofabriek produceerde dus voorwerpen in verschillende metaallegeringen, waardoor deze voor een brede markt bereikbaar waren.

FABRICAGE VAN LEPELS, VORKEN EN MESSEN

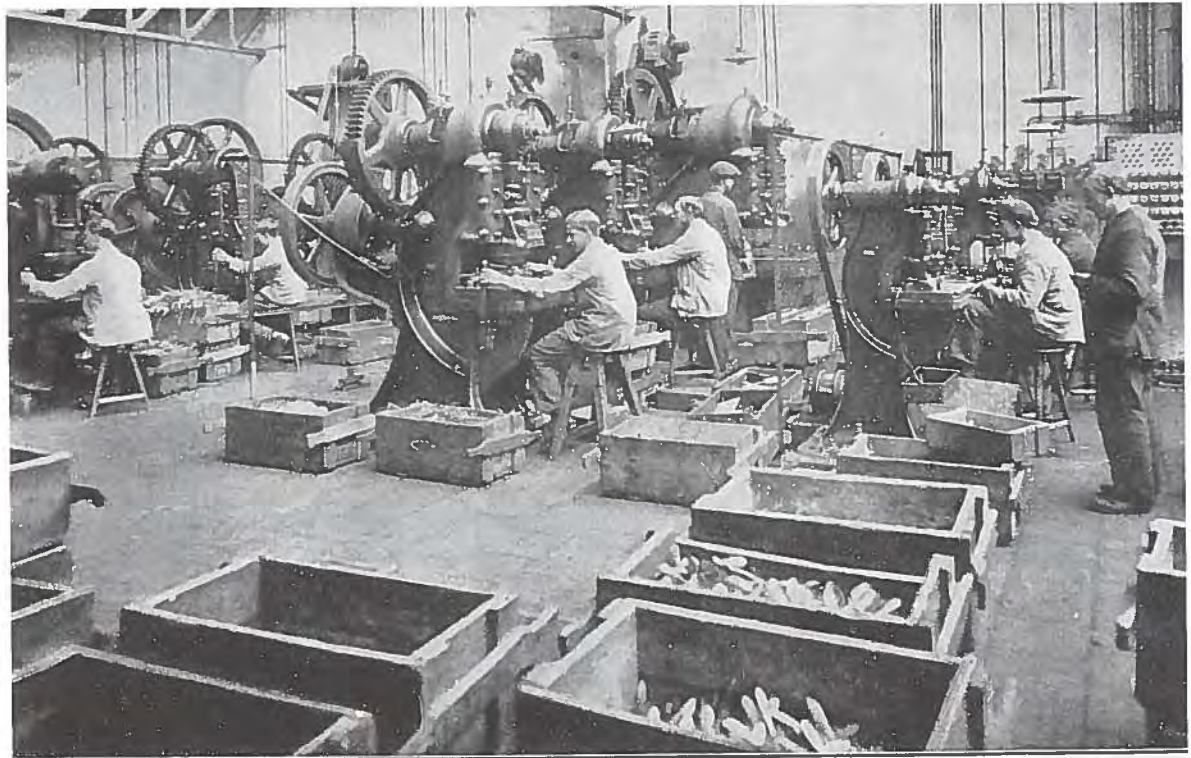
Voordat de lepels en vorken daadwerkelijk konden worden gemaakt, werden eerst modellen vervaardigd.⁶⁹ Op de graveerafdeling van de Gerofabriek maakten graveurs naar ontwerp tekeningen stalen stempels waarmee de modellen in de lepels, vorken en messen werden geverst. De graveur sneed het model uit het zachte staal. Hij maakte onderscheid tussen de lepelbak en de lepelsteel. De modellen werden uitgesneden zodat er een inwaarts model ontstond. Tevens ontstonden er opwaartse modellen die niet in het staal werden gesneden, maar waar het omringende staal werd weggesneden. Zo ontstond de moederstempel. Met de moederstempels werden negatieve stempels gemaakt, waarmee in de fabriek

weer positieve stempels werden afgedrukt.

De metalen waarvan de Gero-couverts werden gemaakt, kwamen na de Tweede Wereldoorlog in de eigen smelterij en walsrij tot stand. Voor de grondstoffen was de Gerofabriek op import uit het buitenland aangewezen. De verkregen samenstelling om bestek te maken werd in blokken gegoten, zogenaamde broden. Deze blokken werden door de walsmachine gehaald en uitgewalst tot platen. Vervolgens werden de metalen platen door een machine gehaald, een excenterpers, die ze in gelijke stukken sneed (afb. 52).⁷⁰ De vormen pasten in elkaar, zodat geen materiaal verloren ging. Lepel en vork hadden dezelfde grondvorm, waardoor in deze fase niet te zien was of het om een lepel of een vork ging. Na het in stukken snijden van de grondvormen werden deze eerst gegloeid en vervolgens onder plet- en walsmachines dunner gemaakt op die plaatsen waar dit nodig was (afb. 53). Vervolgens werd de grondvorm onder een pers gelegd zodat hij de gewenste omtrek vorm zou verkrijgen. De lepel bijvoorbeeld kreeg hierdoor zijn bak. Daarna werd in de perserij met behulp van de stalen stempels het verlangde model in de lepel en in

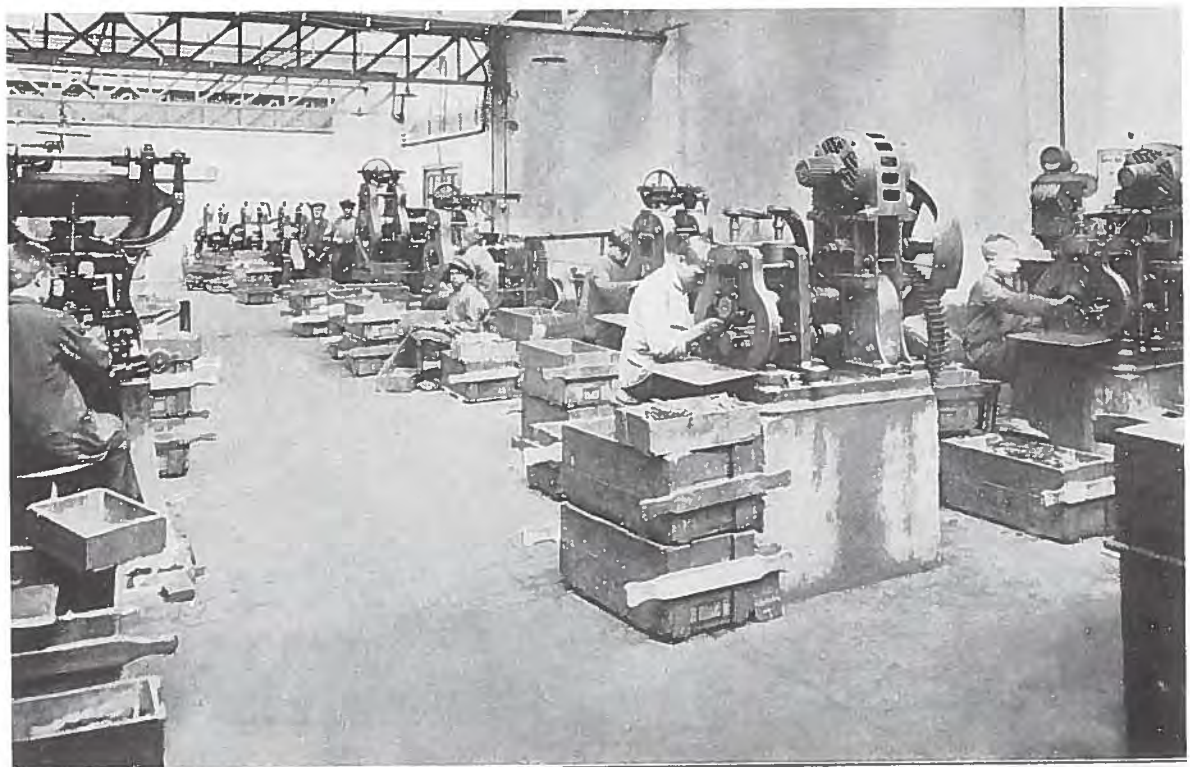

52 De excenterpersen in de Gerofabriek, 1925. Uit: prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 3.

Een deel der excenter-persen, waar de stukken metaal uitgestampt worden, waaruit de lepels en vorken worden gemaakt.

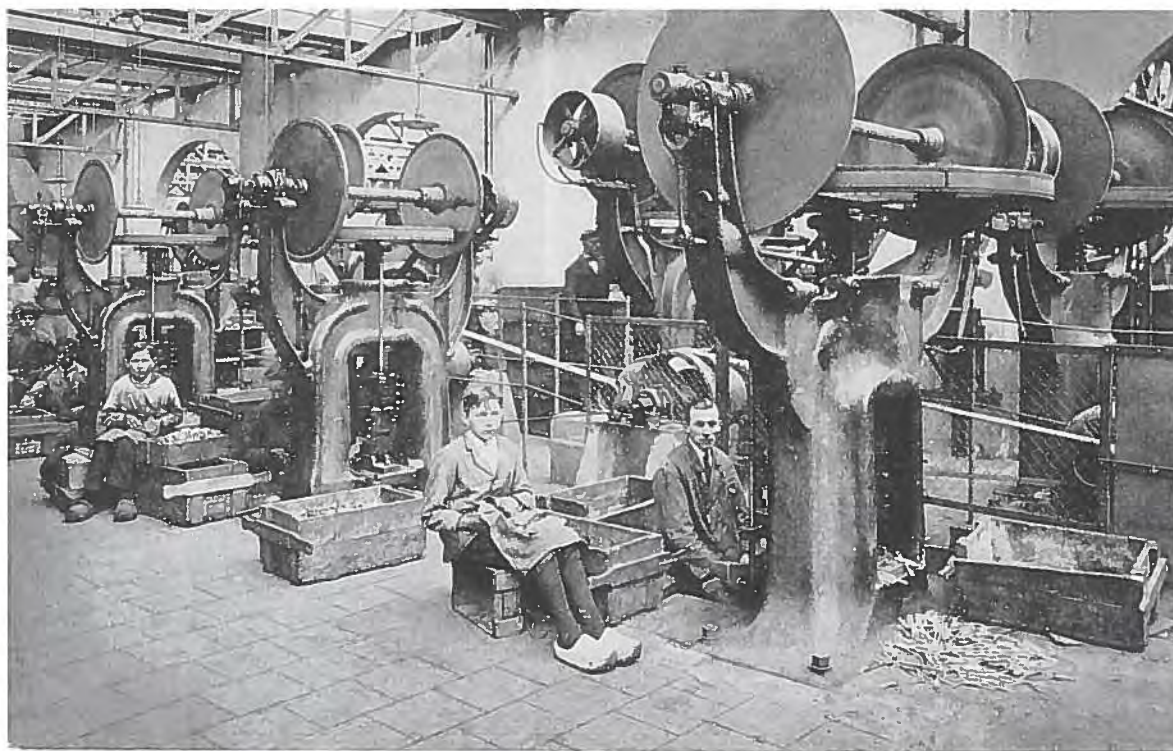
53 De plet- en of walsmachines in de Gerofabriek, 1925. Uit: prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 3.

Een serie walsen, op welke de stukken metaal op de vereischte dikte worden uitgewalst.

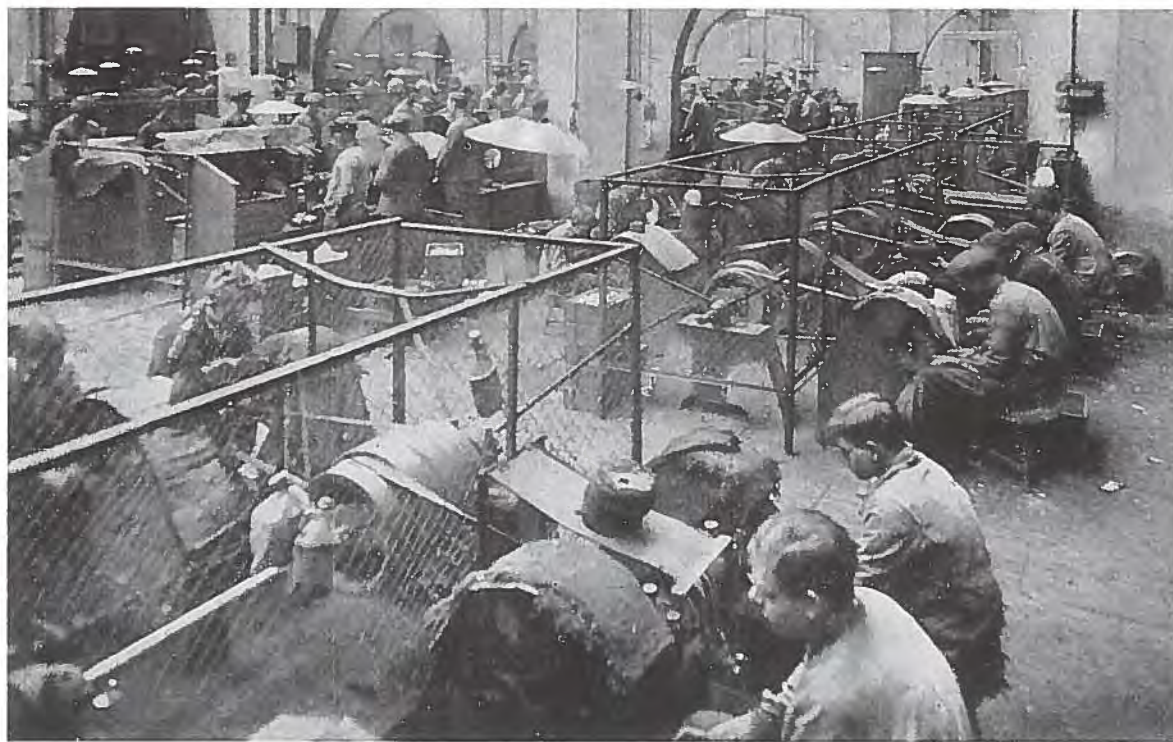

54 De complexpersen in de Gerofabriek, 1925. Uit: prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 4.

Een deel van het complex persen met een gezamenlijk drukvermogen van 1.200.000 K.G.

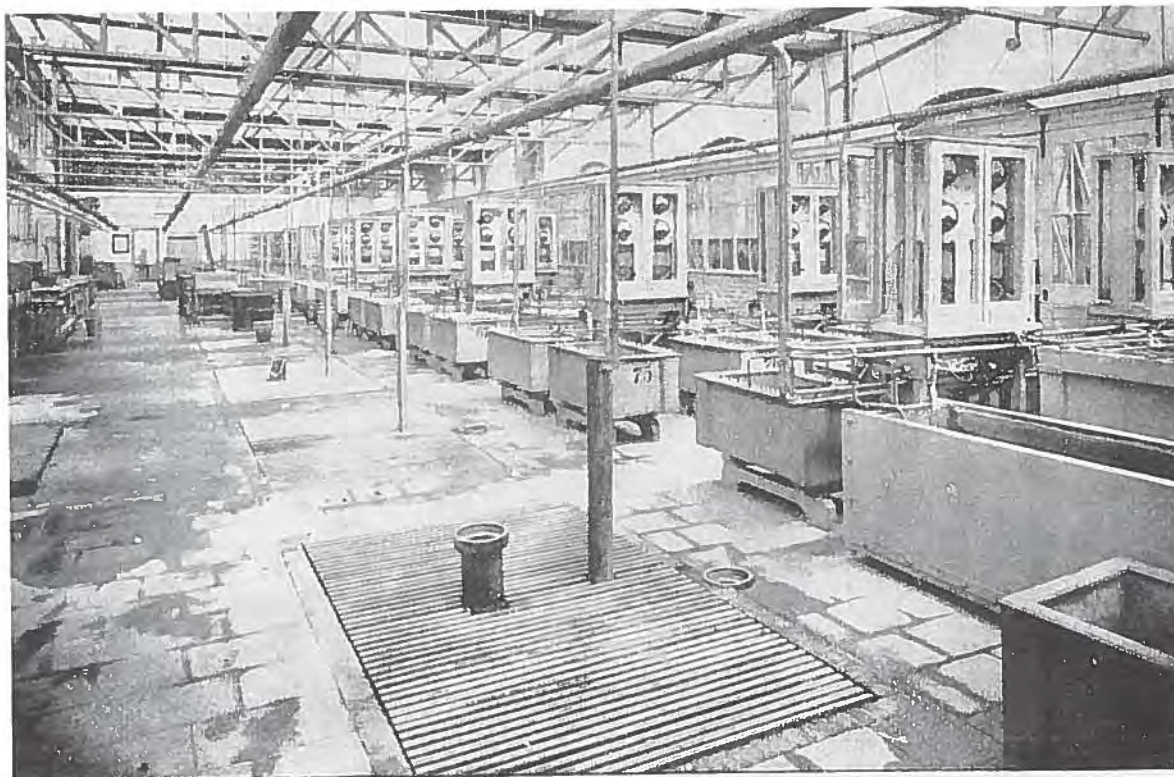
55 De slijp- en of polijstmachines in de Gerofabriek, 1925. Uit: prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 4.

Doorkijk in de slijperij en polijsterij, waar aan de 192 slijpkoppen de artikelen geslepen worden, alvorens naar de galvaniseerinrichting te gaan.

56 De galvaniseerafdeling in de Gerofabriek, 1925. Uit: prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 5.

DE GALVANISEERINRICHTING

103 zilverbaden met een totaal inhoud van 15000 Liter.

57 De bruneerafdeling in de Gerofabriek, 1925. Uit: prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 6.

DE BRUNEERAFDEELING

waar door handbruneeren met staal en bloedsteen de hechtheid van de zilverlaag wordt gecontroleerd en de artikelen hun fraaien glans verkrijgen.

59 Gero-opstelling op een onbekende beurs begin jaren dertig. Coll. Ima en Roel Allertz.

en angel ontstond. Hierna volgde het richten van het lemmet en het harden van het staal. Het harden geschiedde bij een temperatuur van 1000°C en werd gevolgd door een snelle afkoeling. Vervolgens werden de messen geslepen en gepolijst, waarna ze klaar waren om aan de heften te worden bevestigd. De heften in Gero-zilver waren hol, zodat de angel erin geplaatst kon worden. Als laatste handeling werd het lemmet er met behulp van gesmolten soldeer in vastgezet.⁷² De vervaardiging van Gero-zilveren messen was hetzelfde als die van zilveren messen, terwijl stalen messen uit één stuk werden gesmeed.

Vanwege hun kwaliteit kregen de Geroproducten ook buitenlandse waardering. *The Sunday Times* schreef in 1962 over 'Dutch Designs': 'Gero, whose cutlery is already well known in England, makes some of the finest stuff technically in the world: the famous Gero finish, the result of close quality control and hand work goes right through and the wear is guaranteed for life.'⁷³

DE CONSUMENT

De Gerofabriek verkocht haar verzilverde Gero-zilver en roestvrijstalen Gero Zilmeta voorwerpen aan de

consument via de detailhandel, zowel de kleinere winkel als de grote warenhuizen. Enerzijds wilde Gero een massaproduct vervaardigen en dat onder ieders bereik stellen, anderzijds was Gero volgens eigen advertenties alleen 'Over het geheele land verkrijgbaar in de goede zaken'. Het Gero zilveren bestek van Chris van der Hoef was bijvoorbeeld na de oorlog verkrijgbaar bij de betere speciaalzaken. En de Gerofabriek wilde haar artikelen graag aanbieden bij juweliers om de uitstraling ervan, vergelijkbaar met het echte zilver, te kunnen onderstrepen. Hoewel Gero graag voor iedereen bereikbaar wilde zijn, concentreerde het bedrijf zich in feite op de welgestelde consument. Een luxe huishoudwinkel die voorwerpen van Gero verkocht was de firma Hoyng. Hoyng verkocht kwalitatief goede gebruiks- en siervoorwerpen, zoals aardewerk van Plaatelbakkerij Zuid-Holland. Maar daarnaast hoorden Geroproducten ook voor het concern Blokker in de jaren dertig tot de belangrijkste artikelen, samen met serviezen van Arzberg en emailvoorwerpen van BK. Blokker concentreerde zich op huishoudelijke artikelen, zoals serviezen, voorwerpen van nikkel of chroom en cassettes.⁷⁴ Ook na de oorlog ble-

⁷² Messen 1949, pp. 47-52.

⁷³ Fordham 1962, p. 25.

⁷⁴ Povée 1995, pp. 69-70.

60 Etalage van Hoyng-Jungerhans te Tilburg. Eerste prijs beste etalage 'Stralende schoonheid', 1957. Part. coll. Eindhoven.

ven voorwerpen van Gero veelvuldig bij Blokker in het assortiment. Zo was de gehele collectie Gero Zilmeta in 1955 bij Blokker verkrijgbaar (afb. 58). Het warenhuis De Bijenkorf verkocht na de Tweede Wereldoorlog eveneens Gero. In de bewaard gebleven consumentencatalogi van Vroom & Dreesmann zijn geen Geroproducten gevonden.⁷⁵ Er kan dus niet met zekerheid worden gezegd of Vroom & Dreesmann voorwerpen van Gero heeft verkocht.

De Gerofabriek streefde naar een uniforme presentatie door de detaillisten. De hele winkel kon conform de regels van Gero worden ingericht. In 1957 organi-

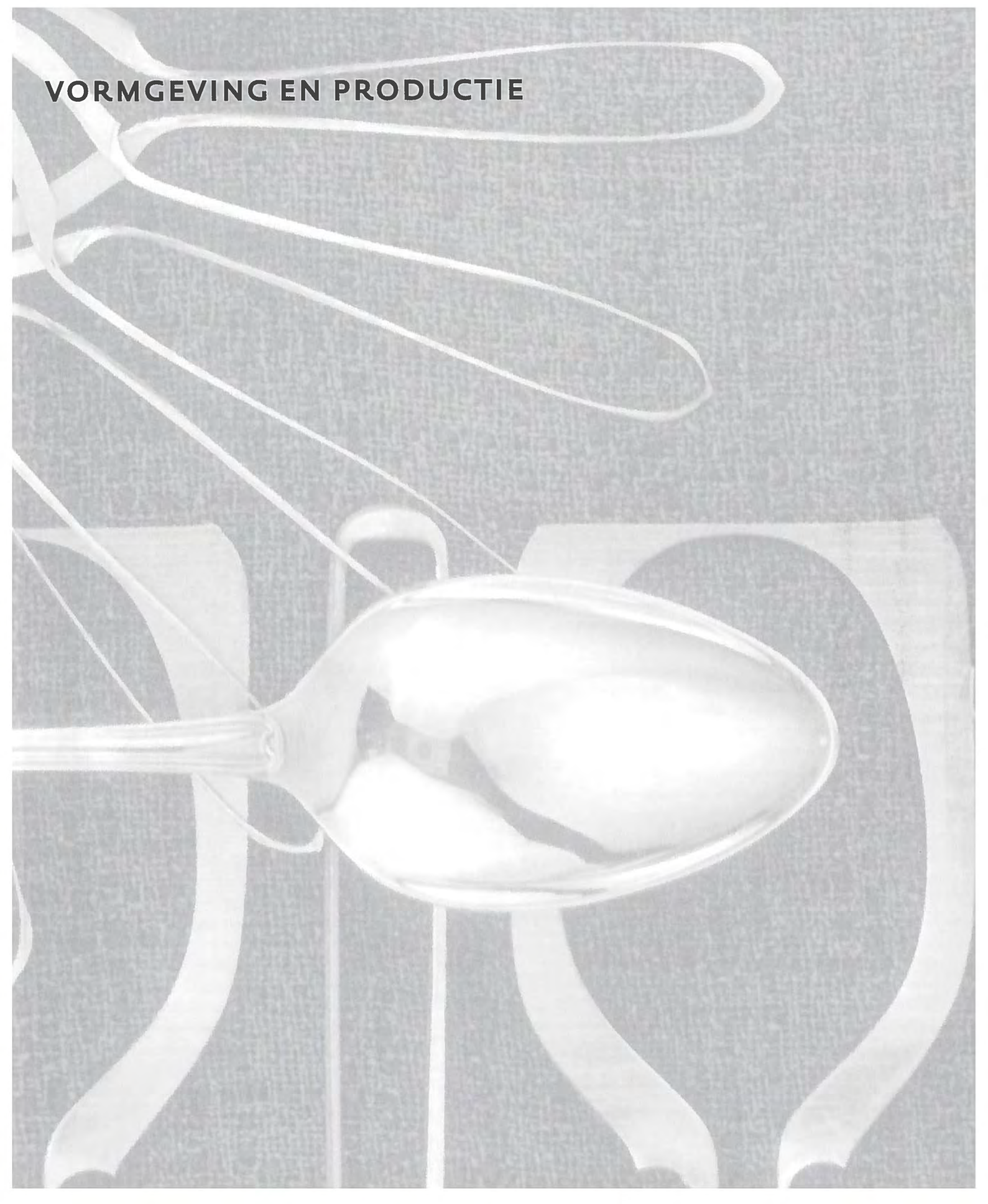
seerde de Gerofabriek ter gelegenheid van het 45-jarig bestaan van de fabriek een etalagewedstrijd. Het ging om de mooiste etalage met Gerovoorwerpen met als thema 'Stralende schoonheid' (afb. 60). Op deze manier probeerde de Gerofabriek de contacten met de detaillisten te onderhouden.

⁷⁵ Hiernaar is gezocht in het bedrijfsarchief van Vroom & Dreesmann, toen nog ondergebracht in het hoofdkantoor te Amsterdam.

VORMGEVING EN PRODUCTIE

GERO EN VERENIGINGEN VOOR HET NEDERLANDSE INDUSTRIEPRODUCT

DE VEREENIGING NEDERLANDSCH FABRIKAAT

De Gerofabriek was lid van twee belangrijke en invloedrijke verenigingen, de Vereniging Nederlandsch Fabrikaat en de Nederlandsche Bond voor Kunst in Industrie. De Vereniging Nederlandsch Fabrikaat nam het initiatief tot de oprichting van de Jaarbeurs in Utrecht, die een overzicht van industriële producten bood. Zowel de Jaarbeurs als de Nederlandsche Bond voor Kunst in Industrie zijn van belang geweest voor hetgeen de Gerofabriek produceerde en op welke bevolkingsgroepen zij zich richtte.

De Vereniging Nederlandsch Fabrikaat (VNF) werd opgericht in Den Haag op 31 maart 1915, tijdens de Eerste Wereldoorlog.⁷⁶ De gevolgen van die oorlog, zoals een tekort aan grondstoffen en halffabrikaten, waren in het neutrale Nederland goed merkbaar. Fabrikanten gingen zich daarom meer richten op de mogelijkheden die Nederlandse producten boden. Het doel van de VNF was 'de bevordering der belangstelling in de Nederlandsche Nijverheid en van het gebruik en de vervaardiging van Nederlandsche waren.'⁷⁷ De vereniging wilde de consument beter bekend maken met het Nederlandse product en hiernaast dat product meer waardering geven. De VNF trachtte dit doel te bereiken door gebruik te maken van de media, aanvankelijk pers en radio, en later ook de televisie. Tevens organiseerde zij industrietentoonstellingen en gaf zij het maandblad *Nederlandsch Fabrikaat* uit (afb. 3).⁷⁸ De consument diende de voorkeur te gaan geven aan het Nederlandse product, maar dit moest in prijs en kwaliteit dan wel vergelijkbaar zijn met het buitenlandse. De propaganda voor het nationale product was toentertijd van groot belang en gebaseerd op gegronde redenen. Voor een deel van de Nederlandse bevolking was het toen chic om buitenlandse producten te kopen. Dit leidde ertoe dat een groot aantal Nederlandse modeproducten naar het grens- of havengebied werd getransporteerd om daar te worden voorzien van buitenlandse fabrieksmerken of etiketten om daarna het land weer te worden ingevoerd.⁷⁹

Op 21 juli 1915 nam het bestuur van de VNF het besluit fabrikanten de gelegenheid te geven een kenmerk op hun artikelen aan te brengen, mits na onderzoek was

gebleken dat het artikel Nederlands was. Dit kenmerk was een afbeelding dat op de artikelen kon worden aangebracht. Het artikel kon als Nederlands worden bestempeld als het geesteswerk, de grondstoffen, het bedrijfskapitaal en de werkkrachten alle van Nederlandse origine waren. In de Verenigde Staten en Frankrijk waren ook stappen ondernomen tot de instelling van een controlemerk. Er waren twee redenen om tot de invoering van dit kenmerk over te gaan. Ten eerste omdat het gemakkelijk was voor die consument die bij voorkeur Nederlandse artikelen kocht. Ten tweede wist de consument zo dat het om een in Nederland vervaardigd artikel ging, waardoor verwarring veroorzaakt door opschriften op artikelen werd tegengegaan.⁸⁰ Er werd een Commissie van Advies opgericht 'welke zich tot taak ziet gesteld, behalve het geven van advies in bijzondere gevallen, het onderzoek of een fabrikant de vergunning kan worden verleend tot het aanbrengen van boven afgebeeld controlemerk op door hem vervaardigd wordende artikelen'.⁸¹ Indien een fabrikant in aanmerking wilde komen voor de vergunning voor het voeren van het controlemerk moest hij lid zijn van de vereniging. De vergunning om het controlemerk te dragen was vijf jaar geldig.⁸²

In het voorjaar van 1916 werd door het dagelijks bestuur van de VNF aan de N.V. Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverenwerken v.h. M.J. Gerritsen & Co. te Zeist de vergunning verleend om haar artikelen van dit controlemerk te voorzien. Het merk werd verleend voor alpaca, verzilverde, koperen, en koper vernikkelde lepels en vorken.⁸³ De vergunning voor het dragen van het controlemerk duurde voor de Gerofabriek vijf jaar, tot 1921. Hierna werd de vergunning niet verlengd en kwam de fabriek niet meer voor op de lijst van bedrijven die het merk mochten dragen.⁸⁴ Het is vreemd dat de fabriek het controlemerk niet meer mocht dragen. De reden dat zij er niet meer voor in aanmerking kwam is niet gevonden, maar waarschijnlijk had de Gerofabriek in tegenstelling tot de geldende eisen te veel buitenlandse werknemers in dienst. Een andere reden waarom de Gero dit controlemerk niet meer mocht dragen, kan zijn dat de fabriek de grondstoffen toen nog uit het buitenland haalde.

76 Nederlandsch Fabrikaat 1940, p. 4.
77 Archief VNF, inv.nr. 76, (G) een woord van Nederlands Fabrikaat z.j., p. 3.

78 Archief VNF, inv.nr. 76, (G) een woord van Nederlands Fabrikaat z.j., pp. 2-4.

79 Ramakers 1985-1986, p. 59.

80 Snoek 1918, p. 28.

81 Contrôlemark 1915, p. 1.

82 Contrôlemark 1915, p. 2.

83 Nederlandsch Fabrikaat 1916, p. 66.

In het maandblad van de Vereniging Nederlandsch Fabrikaat wordt de fabriek 'van Nieuw Zilverenwerken' genoemd terwijl in de (oprichtings)-aktes steeds 'van Nieuw-Zilverwerken' staat. Ook in advertenties van de fabriek werd de naamgeving inconsistent gebruikt (personeelsadvertenties in de *Zeister Courant* 11 november 1912 en 7 juni 1913).

84 Nederlandsch Fabrikaat 1921, pp. 450-452.

61 Voorkant van de prijscourant *Gero Zilver* 1937 met reclame 25 jaar Nederlandsch Fabrikaat.

85 *Nederlandsch Fabrikaat* 1915, p. 21.

86 *Nederlandsch Fabrikaat* 1924, p. 107.

87 *Nederlandsch Fabrikaat* 1947, p. 64.

88 Archief VNF, inv.nr. 76, Vergadering Hoofdbestuur 14 maart 1956, Algemene Ledenvergadering 4 april 1956.

89 Ramakers 1985-1986, p. 73, noot 7.

Toen de Gerofabriek in 1916 een vergunning kreeg van de VNF om haar artikelen van een controlemerk te voorzien, was zij al lid van de vereniging aangezien een firma lid diende te zijn als zij voor het controlemerk in aanmerking wilde komen. Een firma kon lid worden indien zij zich bij het bestuur daartoe aanmeldde. Dat de Gerofabriek al snel na de oprichting van de VNF bij de vereniging was betrokken, blijkt ook uit het feit dat de N.V. Eerste Nederlandsche Fabrik van Nieuw Zilverenwerken v.h. M.J. Gerritsen & Co. in het vijfde maandblad van *Nederlandsch Fabrikaat* in 1915 al tussen de adresregels voorkwam onder het kopje 'nieuw zilver tafelerei'.⁸⁵

In 1924 nam de Gerofabriek deel aan een nijverheids-tentoonstelling georganiseerd door de VNF in het Kurhaus te Scheveningen. Een uitgebreide collectie Gero-zilveren en Gero-Alpacca tafelerei was hier te bezichtigen. Evenals, volgens het tijdschrift *Nederlandsch Fabrikaat*, in moderne stijl geproduceerde Gero-tinnen en Gero-nikkelen voorwerpen, zoals thee- en koffieserviezen, bloemenvazen, waterstellen en kandelaars naar ontwerpen van Chris van der Hoef.⁸⁶ In oktober 1937 gaf de Gerofabriek de brochure *Gero-Zilver 25 jaar Nederlandsch Fabrikaat* uit, die op de samenwerking tussen de Gerofabriek en de VNF sterk de nadruk legde (afb. 61). In deze brochure komen diverse theelepeltjes met bloemmotieven, verschillende couvertsmodellen, Gero-zilveren voorwerpen van Nilsson en de collectie Oud-Hollandsche voorwerpen model 635 eveneens naar ontwerp van Nilsson voor.

Begin 1947 nam Henri Simonis, directeur van de Gerofabriek, zitting in het dagelijks bestuur van de Vereniging Nederlandsch Fabrikaat.⁸⁷ Hij vertegenwoordigde tot het voorjaar van 1962 het 'Verbond van Nederlandse Werkgevers'.⁸⁸ De Gerofabriek werd dus waarschijnlijk snel na de oprichting van de VNF lid van deze vereniging en bleef dit zeker tot begin jaren zestig, toen Simonis nog steeds zitting had in het dagelijks bestuur. De Vereniging Nederlandsch Fabrikaat werd in 1972 formeel ontbonden. Na de Tweede Wereldoorlog waren haar doeleinden van minder nut door de ontwikkelingen van de EEG, de Kennedyronde en de groter wordende industriële specialisatie.⁸⁹

In 1917 had de Vereniging Nederlandsch Fabrikaat samen met de Nederlandsche Maatschappij voor Nijverheid en Handel het initiatief genomen tot de oprichting van de Nederlandse Jaarbeurs te Utrecht.

UIT DE NEDERLANDSCHE KUNSTNIJVERHEID

Ontwerp Jan Eisenloeffel (Gero-Zilver)

De esthetische verzorging van de voorwerpen, waarmede wij ons dagelijks omringen, wordt vaak verward met het welstandskarakter.

Een voorwerp kan echter een sterken indruk van weelde achterlaten, dus een hoog welstandskarakter dragen en toch foeileelijk zijn, zoodat het den smaak en den geest bederft.

Het schoone voorwerp daarentegen heeft een veredelenden invloed en het is daarom een cultureel belang van de eerste orde om de menschen te omringen met voorwerpen, die aan de esthetische eischen voldoen.

De Gerofabriek te Zeist heeft, uitgaande van dit inzicht, dan ook steeds samenwerking gezocht met vooraanstaande kunstenaars, die in staat waren om binnen de grenzen, die de fabriekmatige productie nu eenmaal stelt, artikelen te ontwerpen, die aan de eischen van den ontwikkelden Nederlandschen smaak voldoen.

Tot de kunstenaars, die voor de Gerofabriek werkten, kan men in de eerste plaats *Jan Eisenloeffel* noemen, den man van de schoone sier, wiens voorwerpen

Ontwerp Georg Nilsson (Gero-Zilver)

altijd de distinctie dragen van een aangeboren adel.

Zeer veel heeft ook wijlen *Van der Hoef* met de Gerofabriek samengewerkt. Van hem kan men zeggen, dat hij den durf bezat om tegen de toch wel zware vooroordeelen stand te houden en die daarvoor de belooning vond in het feit, dat men zijn stijl en karakter uiteindelijk algemeen aanvaardde.

Ontwerp C. J. van der Hoef (Gero-tin)

De laatste, doch niet de minste, van voor de Gerofabriek werkende kunstenaars is *Georg Nilsson*, Deen van geboorte, doch door zijn jarenlange aanwezigheid in Nederland met

Van deze drie prominenten hebben wij dan ook elk een ontwerp geplaatst, om te laten zien, dat ook machinale fabricatie schoone vormen toelaat.

recht behorende tot de Nederlandsche kunstnijveraars. Nilsson is een man van groote vakbekwaamheid, die zonder dogma een eigen stijl ontwikkelt, zonder het starre, dat velen modernen aankleeft. Alles wat hij maakt is mooi en hij heeft het groote voordeel in metaal te kunnen denken, waartoe lang niet iedere kunstnijveraar in staat is.

40

62 Advertentie van de Gerofabriek voor het produceren van machinaal vervaardigde kunstenaarsontwerpen, 1941. Uit: *Maandblad der Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat* 28 (1941) 1, p. 40.

Aan de oprichting van deze Jaarbeurs lag ongeveer hetzelfde ten grondslag als dat wat tot de oprichting van de VNF had geleid: het propageren van het nationale product. Door het organiseren van Jaarbeurzen konden zowel afnemers als fabrikanten met elkaar in contact worden gebracht.

DE JAARBEURS

Dat de Jaarbeurs in 1917 werd opgericht, was niet toevallig. Zowel de afzet in het buitenland als de invoer van belangrijke grondstoffen was door de Eerste

Wereldoorlog sterk verminderd. Daar stond tegenover dat tijdens de oorlog de Nederlandse industrie een grote en versnelde groei had doorgemaakt omdat zij voornamelijk op zichzelf was aangewezen. De handel werd gedwongen zich vooral op het Nederlandse product te concentreren, omdat het handelsverkeer met het buitenland was ontwricht. Het Nederlandse product was voor de handel deels onbekend terrein en daarom werd het noodzakelijk de handel en de Nederlandse industrie met elkaar in contact te brengen. Hiernaast speelde ook nationalisme een belangrijke rol bij de oprichting. Na het beëindigen van de oorlog vreesde men dat er een hevige concurrentiestrijd zou ontstaan. Ter bescherming tegen buitenlandse concurrentie en om te kunnen meetellen op de wereldmarkt diende het nationale product betere bekendheid te krijgen. De Jaarbeurs werd opgericht om de economische positie van Nederland zowel veilig te stellen als om deze te bevorderen.⁹⁰

De Gerofabriek was aanwezig bij de eerste Jaarbeurs, die werd gehouden van 26 februari tot 10 maart 1917 (afb. 63). De industrie was op de Jaarbeurs in groepen gerangschikt. De chemische industrie en de voedings- en genotmiddelen stonden op het Janskerkhof, de nijverheidsproducten stonden op het Vredenburg. Iedere deelnemer kon een stand of een monsterkamer krijgen. De N.V. Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken, v.h. M.J. Gerritsen & Co. toonde 'alpaca lepels en vorken, alpaca verzilverde lepels en vorken en massa stampwerk uit plaatkoper'. De nijverheidsfabrikanten op het Vredenburg waren gerangschikt in modeartikelen en textiel, elektriciteit, diversen, machine-industrie en metaalbewerking, goud- en zilverwerken, glas- en aardewerk, houtbewerking, papier- en grafische vakken, rubber en leerwerken, steenkolen en bouwmaterialen. De Gerofabriek bevond zich met een monsterkamer tussen de goud- en zilverwerken, waar onder andere de Koninklijke Nederlandsche fabriek van Gouden en Zilveren Werken J.M. van Kempen & Zonen uit Voorschoten en de N.V. fabriek van Gouden en Zilveren werken v/h Jac. Vos & Co. uit Rotterdam ook een monsterkamer hadden.⁹¹ Het *Utrechtsch Dagblad* schreef naar aanleiding van een bezoek aan de eerste Jaarbeurs over de Gerofabriek: "Het buitenland zal na den oorlog merken, dat Nederland op industrieel gebied meer onafhankelijk is geworden". Dat dachten we, toen we de groote kaart van uitbreiding zagen der N.V. Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw-

90 Ramakers 1985-1986, p. 58-60.

91 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382,

inv.nr. 1296: catalogus 1917, p. 61, 66, 82.

92 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 3855.

93 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382,

inv.nr. 1297: catalogus 1918, p. 45.

94 Sandfort (red.) 1956, p. 17.

95 Ramakers 1985-1986, p. 69.

96 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr.

382, inv.nr. 3860: *Utrechtsche Courant*

11 september 1929 en *Utrechtsch Dagblad* 10 september 1930.

97 Bromberg 1933, p. 43.

98 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr.

382, inv.nr. 87.

63 'N.V. Eerste Nederlandsche Fabriek van Nieuw Zilverwerken v.h. M.J. Gerritsen en Co.' uit Zeist aanwezig op de eerste Jaarbeurs te Utrecht 1917, monsterkamer 26.

64 Gero-reclame boven de hoofdingang van het Vredenburg op de Voor- en Najaarsbeurs te Utrecht, 1926.

65 Stand van de Gerofabriek Zeist bij de 31ste Jaarbeurs te Utrecht, 1934.

Zilverwerken, voorh. M.J. Gerritsen en Co te Zeist. Wanneer men te Zeist voor de fabriek staat, moet deze wel zeer nietig lijken, want zij heeft een frontbreedte van de vila [sic], die voor eenige jaren inderdaad de heele inrichting uitmaakte. Maar nu gaat het gebouw ver door, over de honderd meter. Men verklaarde ons, ook op het gebied van grondstoffen nagenoeg onafhankelijk te zijn geworden van het buitenland. De fabriek is de eenigste bron van nieuw-zilveren waren voor Nederland, vertelde men ons. Daar komt echter nog bij een uitvoergebied, dat de Scandinavische rijken, Amerika, Marokko, Britisch en West-Indië omvat!⁹² Bij de tweede Jaarbeurs in 1918 was het assortiment van de Gerofabriek uitgebreid. Zij presenteerde 'alpaca en verzilverde lepels en vorken, zilveren schepwerken, massa artikelen uit plaatkoper, gestampt en geperst, militaire equipmentstukken in rood en geel koper'.⁹³

De Jaarbeurs werd tot 1922 ieder voorjaar georganiseerd, daarna vonden er halfjaarlijkse beurzen plaats. De beurs was de eerste vijf jaar uitsluitend toegankelijk voor producten afkomstig van de Nederlandse industrie.⁹⁴ Om de vrije handelspolitiek te prolongeren kreeg de Jaarbeurs vanaf 1921 een internationaal karakter. Renny Ramakers heeft in haar artikel in het boek *Industrie & Vormgeving in Nederland 1850-1950* uit 1985 opgemerkt dat de firma Gispén uit Culemborg en Gero op de Jaarbeurzen 'koplopers van de metaalindustrie' waren. Dit concludeert zij uit krantenartikelen waarin over de Jaarbeurs werd geschreven.⁹⁵ De stand van de Gerofabriek werd aan het eind van de jaren twintig en begin jaren dertig vooral door het *Utrechtsch Dagblad* en de *Utrechtsche Courant* veelvuldig geprezen. Bij de Najaarsbeurs van 1929 werd er gesproken van een 'schitterende stand' en bij de Najaarsbeurs van 1930 van een 'fraaie stand'.⁹⁶ Criticus Paul Bromberg schreef in een artikel naar aanleiding van de 28ste Jaarbeurs te Utrecht in 1933 in het tijdschrift *Binnenhuis* het volgende: 'Van Christa Ehrlich, Van der Hoef en Copier was zilver, Gero-tin en zilfapleet aanwezig in vitrines ...'⁹⁷ Gero werd hier in één adem genoemd met de Zilverfabriek Voorschoten die echt zilveren gebruiks- en tafelgoed fabriceerde naar ontwerp van de uit Wenen afkomstige Ehrlich.

In 1925 nam de Gerofabriek aandelen in de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Jaarbeursgebouwen, wat haar het voorkeursrecht gaf op een goede plaats op de Jaarbeurs.⁹⁸ In de jaren twintig ging het erg

goed met de Gerofabriek en nam zij op de Jaarbeurs dus ook een belangrijke plaats in. Dit blijkt onder andere uit het feit dat op de Jaarbeurs van 1926 een zeer grote reclame voor Gero boven de ingang van het hoofdgebouw werd geplaatst (afb. 64). In 1931 werd door de Gerofabriek het vlekvrige Zilmeta op de markt gebracht en in de stands op de Jaarbeurs kwam dit ook direct tot uitdrukking: de Gerofabriek ging op de Jaarbeurs staan met een stand vol Gero Zilmeta (afb. 65). Dat de Gerofabriek nauwe contacten onderhield met de Jaarbeurs blijkt voorts uit het feit dat Simonis Voorzitter van de Commissie van Advies van de groep Huishoudelijke- en Luxe artikelen van de Jaarbeurs was. In dit adviesorgaan zaten onder andere ook J. Defesche van de Société Céramique in Maastricht, W.A. Hoyng van de Plateelbakkerij Zuid-Holland in Gouda en A. Kouwenberg van de N.V. Kristal-Unie in Maastricht. De Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat organiseerde voor haar leden en genodigden een gezamenlijke rondgang over de Voorjaarsbeurs van 1933 en Simonis hield daar toen de inleidende redevoering. Hij sprak over de Nederlandse aardewerk-, plateel-, porselein-, glas- en kristal-, metaal-, messen- en houtindustrie. Simonis was volgens eigen zeggen als enige bereid een overzicht geven van de Nederlandse Huishoudelijke en Luxe artikelen: 'Toen eenigen tijd geleden het Bestuur der Ned. Jaarbeurs bij monde van haren secretaris-generaal het verzoek tot mij richtte iemand aan te wijzen, die bereid zou zijn een inleiding te houden voor de leden van de Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat, bij gelegenheid van hun gemeenschappelijke bezoek aan de Ned. Jaarbeurs en dan meer in het bijzonder aan de afdeling Huishoudelijke- en Luxe artikelen, glas, porselein en aardewerk, heb ik na eenige aarzeling mijzelf tot het houden van deze aanleiding [sic] aangeboden. Niet, omdat ik mijzelf daartoe bij uitstek geschikt achtte, maar omdat ik er niet in geslaagd was, anderen m.i. meer geschikten, tot het houden dezer lezing te bewegen.'⁹⁹ In deze lezing uitte hij ook zijn voorkeur voor de samenwerking met kunstenaars in de industrie.

Ook na de Tweede Wereldoorlog bleven de banden met de Jaarbeurs hecht. Zo schreef Tjeerd Jacob Twijnstra het artikel '40 jaar industriële ontwikkeling in Nederland', een publicatie die werd uitgegeven ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Jaarbeurs in 1956.¹⁰⁰ Twijnstra was in 1941 lid geworden van de Raad van Beheer van de Gerofabriek en in 1954

66 Nederlandse sectie op de *Foire de Paris*, Parijs mei 1934, met stand van de Gerofabriek.
Uit: *De Jaarbeurs* (1934) 20, p. 368.

benoemd tot voorzitter.¹⁰¹ Het is opvallend dat Simonis het Verbond van Nederlandse Werkgevers vertegenwoordigde bij de VNF en dat Twijnstra hiervan voorzitter was; beiden waren werkzaam bij de Gerofabriek.

Op de Algemene Ledenvergadering van 17 september 1958 nam Twijnstra, voorzitter van het Verbond van Nederlandse Werkgevers, zitting in het dagelijks bestuur van de VNF waar Simonis ook in vertegenwoordigd was. Het dagelijks bestuur van de VNF had zich gewend tot de voorzitters van de grote werkgeversorganisaties met de vraag of vier van hen het dagelijks bestuur van de vereniging konden versterken. Dit verzoek werd door het bestuur ingegeven omdat deze voorzitters meer invloed op de Nederlandse industrie hadden dan wie ook. Hiernaast vond het bestuur haar samenstelling niet representatief genoeg voor de Nederlandse industrie. Het was voor de VNF van belang dat zij werd bestuurd door een aantal belangrijke personen uit de Nederlandse industrie. Zodoende kwam Twijnstra naast Simonis in het dagelijks bestuur. Het was Simonis die de kwestie dat er betere mensen in het bestuur moesten komen, had aangezwengeld.¹⁰² In mei 1958 overleed T.J. Twijnstra. Tijdens de vergadering van 18 april 1962 zat Simonis nog in het dagelijks bestuur, maar op de vergadering van het dagelijks bestuur van 18 juli 1962 werd hij niet meer als lid genoemd.¹⁰³ Hij was er toen dus waarschijnlijk uitgetreden. Jaarbeurzen waren voor de Gerofabriek van groot belang, ook internationaal. Zo was de Gerofabriek van

⁹⁹ Nederlandsch Fabrikaat 1933, p. 174.

¹⁰⁰ Sandfort (red.) 1956, pp. 55-58.

¹⁰¹ Jaarverslag N.V. Gerofabriek 1941 & 1956.

¹⁰² ArchiefVNF, inv.nr. 76, Vergadering Hoofdbestuur 17 september 1958.

Toelichting bij punt 3 van de agenda.

¹⁰³ ArchiefVNF, inv.nr. 73-76.

9 tot en met 24 mei 1934 op de jaarbeurs in Parijs aanwezig, de *Foire de Paris* (afb. 66). Dit was de eerste maal dat er een Nederlandse sectie aan deze beurs was verbonden en Nederland was vertegenwoordigd met vijftig inzendingen. Hieronder bevonden zich naast de Gerofabriek onder andere ook de Zilverfabriek Voorschoten, Plateelbakkerij Ram uit Arnhem en Gebr. Stork uit Hengelo.¹⁰⁴ Op de Voorjaarsbeurs van 1937 zou de Gerofabriek wederom in Parijs aanwezig zijn. Zowel de nationale als de internationale jaarbeurs had voor de Gerofabriek een belangrijke reclamefunctie. Nieuwe artikelen in het assortiment werden op deze beurzen gelanceerd. De producten werden onder de aandacht van het publiek gebracht en in krantenartikelen werd veel aandacht besteed aan de jaarbeurzen.

De Gerofabriek deed na de Tweede Wereldoorlog niet alleen mee aan de jaarbeurzen maar ook aan vele andere beurzen die werden gehouden, zoals de Damesbeurs en de Internationale Horeca-tentoonstelling in Amsterdam. Op de Voor- en Najaarsbeurs van 1973 was de Gerofabriek met een groot assortiment aan artikelen aanwezig: Gero Sterling zilver, Gero Zilvium couvert- en serviesartikelen, Gero verzilverde geschenken, Gero-Zilduro couvertartikelen, Gero Zilmeta couvert en serviesartikelen, Gero Zilmeta geschenken, Gero Zilmeta pannen, keukengerie en schepwerk, Bruckmann geschenken.¹⁰⁵ In 1980 was de Gerofabriek na vierenzestig jaar nog steeds vertegenwoordigd op de Jaarbeurs te Utrecht. Ook tegenwoordig speelt de Jaarbeurs nog een belangrijke rol voor zowel de afnemers als de fabrikanten.

Vanaf de oprichting nam Gero jaarlijks deel aan de beurs. Toen de Jaarbeurs haar 40-jarig jubileum vierde, kreeg de Gerofabriek een zilveren legpenning van het bestuur omdat zij veertig jaar aan de beurs had deelgenomen.

DE NEDERLANDSCHE BOND VOOR KUNST IN INDUSTRIE

De Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat, die het Nederlandse product propageerde, is van belang geweest voor de productie van de Gerofabriek. Maar voor de vormgeving van de artikelen is ook van betekenis geweest de Nederlandsche Bond voor Kunst in Industrie, die de samenwerking met kunstenaars propageerde. Op 26 maart 1924 werd de Nederlandsche Bond voor Kunst in Industrie (BKI) opgericht in

67 Chris van der Hoef, vaas model 1885, Gero-tin, 1933, h. 23,5 cm. Stedelijk Museum Amsterdam.

Haarlem; de Gerofabriek werkte juist in die tijd samen met sierkunstenaar Chris van der Hoef.

De oprichting van de BKI vond plaats op initiatief van meubel- en interieurontwerper Willem Penaat (1875-1957). Hij was van 1924 tot en met 1929 ook voorzitter van de bond. Op het moment van oprichting was Penaat in Haarlem directeur van het Museum voor Kunstnijverheid. Hij stichtte de BKI samen met twee bestuursleden van het Instituut voor Sier- en Nijverheidskunst (ISN), W.F. Gouwe en mr. J.F. van Royen, en met een drietal industriëlen, P.M. Cochius van de Glasfabriek Leerdam, J.E. van Dissel van de Eindhovense Linnenfabrieken en G. Pelt van de meubelfabriek LOV te Oosterbeek.¹⁰⁶ Het doel van de BKI was 'het tot stand brengen van onderlinge samenwerking, de behartiging van gelijke belangen en de bevordering van gemeenschappelijke doeleinden van die Nederlandsche ondernemingen bij welke kunstenaar en industrieel of uitgever gezamenlijk streven naar de voortbrenging van een fabrieksmatig vervaardigd schoon en deugdelijk product en van die lichamen, welke de distributie daarvan bevorderen'.¹⁰⁷ Met andere woorden het was een organisatie van fabrikanten, uitgevers en handelaren die samen met kunstenaars streefden naar machinaal vervaardigde, goed ontworpen en goed uitgevoerde producten. Door middel van het organiseren van tentoonstellingen probeerde de BKI zijn doel te bereiken. Bij de ondernemingen die vanaf de oprichting lid waren van de BKI bestond al samenwerking tussen kunstenaar en fabrikant. Een bedrijf kon alleen op uitnodiging van de bond lid worden. In artikel 5 van de statuten van de BKI stond: 'Leden kunnen zijn naamloze vennootschappen, commanditaire vennootschappen, vennootschappen onder firma en andere rechtspersoonlijkheid bezittende ondernemingen, waarbij de samenwerking tussen kunstenaar en fabrikant, uitgever, enz. reeds eenigen tijd heeft bestaan en tot goede resultaten heeft geleid. (...) In alle gevallen wordt lidmaatschap alleen verkregen door uitnodiging vanwege het bondsbestuur.'¹⁰⁸

De Gerofabriek werkte vanaf 1923 samen met de sierkunstenaar Chris van der Hoef. In de jaren twintig werden ook glaskunstenaar A.D. Copier en edelsmid J. Eisenloeffel aangetrokken om voor de Gerofabriek voorwerpen te ontwerpen. Het werken met bekende kunstenaars was goed voor de naam en de status van het bedrijf. De Gerofabriek kon zich het werken met kunstenaars permitteren door de opbrengst van ande-

¹⁰⁴ Jaarbeurs 1934, p. 367.

¹⁰⁵ Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 1700: catalogus 1973, p. 78.

¹⁰⁶ Ramakers 1985, p. 42.

¹⁰⁷ Cat. tent. Amsterdam 1927, p. 7.

¹⁰⁸ Ramakers 1985, p. 98.

re goedlopende producten. Maar de afzet van de door kunstenaars ontworpen kunstnijverheidsproducten was doorgaans geringer dan van andere producten die de Gerofabriek maakte. Toch zijn enkele producten van Van der Hoef tot in de jaren vijftig geproduceerd, wat betekent dat het ook wel commercieel succesvolle ontwerpen waren. De eis van de BKI dat er sprake moest zijn van samenwerking tussen kunstenaar en fabrikant was eind jaren twintig op de Gerofabriek zeker van toepassing. Daarbij waren het ook fabrieksmatig vervaardigde, mooie en kwalitatief goede producten. Maar de Gerofabriek werd geen lid van de BKI. Daarvoor zijn twee redenen denkbaar. De eerste is dat alleen op uitnodiging van het Bondsbestuur van de BKI het lidmaatschap verkregen kon worden en misschien vond de BKI dat de samenwerking tussen de Gerofabriek en de kunstenaars nog niet voldoende tot goede resultaten had geleid. Aan de andere kant heeft Ramakers in dit verband opgemerkt dat de Nederlandse industrie zich nauwelijks voor het streven van de BKI interesseerde. Hieruit kan blijken dat hoewel de Gerofabriek samenwerkte met bekende kunstenaars, zij niet expliciet de idealen van de BKI nastreefde maar ernaar streefde zo veel mogelijk producten te verkopen. Indien het ontwerp van een kunstenaar niet naar wens verkocht, werd het uit de handel genomen.¹⁰⁹

Het ledenbestand van de BKI was zeer klein en het zou zich slechts langzaam uitbreiden. Er werd streng geselecteerd, niet alleen op basis van esthetische en technische kwaliteit van de producten maar ook op grond van de mentaliteit van de ondernemer. De ondernemer moest het door de kunstenaar ontworpen product onder diens naam aan de man brengen.¹¹⁰ Aan deze eis voldeed de Gerofabriek maar in beperkte mate. Uit verschillende prijscouranten blijkt dat bij sommige producten de naam van de kunstenaar wel is vermeld en bij andere producten weer niet. Dit is ook verschillend in de diverse prijscouranten. In de prijscourant *Gero-zilver* van 1933 bijvoorbeeld, is bij het theeservies model 1170 vermeld dat het om een ontwerp van C.J. van der Hoef gaat. Maar in de prijscourant *Gero-zilver, servieswerk* uit 1936 worden verschillende bonbonschaaltjes naar ontwerp van Chris van der Hoef niet genoemd als een ontwerp van zijn hand.¹¹¹ Directeur Simonis propageerde de samenwerking tussen kunstenaar en industrie wel. Tijdens zijn lezing als voorzitter van de Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat op de Jaarbeurs te Utrecht in

1933 voor leden van deze vereniging zei hij: 'Te weinig fabrikanten zien nog in dat zonder de hulp en steun van den kunstenaar op den duur niets te bereiken valt.'¹¹² De Gerofabriek had in de jaren hiervoor voorwerpen geproduceerd die waren ontworpen door Nederlandse sierkunstenaars, maar na 1933 gebeurde dit vrijwel niet meer.

De Gerofabriek nam wel deel aan tentoonstellingen die werden georganiseerd door de BKI. Bij deze tentoonstellingen konden ook ondernemingen voor deelname uitgenodigd worden die om een of andere reden nog niet goed genoeg werden geacht voor een lidmaatschap, maar die toch goed vormgegeven producten leverden.¹¹³ In 1925 was de Gerofabriek gastdeelnemer op de eerste tentoonstelling georganiseerd door de BKI in het Museum voor Kunstnijverheid te Haarlem. In de inleiding van de bij de tentoonstelling uitgegeven catalogus staat dat 'Tot de tentoonstelling werden toegelaten: voortbrengselen, fabriekmatig vervaardigd (in massa, of in serie) welke door Nederlandsche kunstenaars ontworpen en aesthetisch en technisch goed verzorgd zijn. Het zijn dus in hoofdzaak eenvoudige, niet kostbare gebruiksvoorwerpen.'¹¹⁴ In de praktijk ging het echter toch vaak om kostbare producten. Op deze tentoonstelling werd een divers aanbod van producten getoond van BKI-leden, zoals glas van de Glasfabriek Leerdam, damast van Van Dissel uit Eindhoven, meubelen van de firma Metz & Co. in Amsterdam en van Pander in Den Haag. Niet-leden waren onder andere de Gemeente Rotterdam, Amsterdam en Den Haag met diverse drukwerken, L. Goudsmit met behangselpapier en Plateelbakkerij Zuid-Holland met aardewerken schalen en serviezen. De Gerofabriek, die evenmin lid was, toonde Gero-nikkel en Gero-tinnen voorwerpen van Chris van der Hoef, onder meer serviezen, bloemkannen, bloempul, bloemvaas, een tabakspot, waterkannen, bekers en een fruitschaal. De voorwerpen van Gero stonden in een ruimte met glas van de Glasfabriek Leerdam en plateel van de Plateelbakkerij Ram in Arnhem. Bovendien stonden voorwerpen van Gero in de verschillende samengestelde modelinterieurs.¹¹⁵

Op de tentoonstellingen gehouden door de BKI in 1927 in het Stedelijk Museum te Amsterdam en in 1928 te Rotterdam was de Gerofabriek niet aanwezig. Op de Najaarsbeurs in Utrecht in 1930 exposeerde de Gerofabriek het nieuwe bestek van Jan Eisenloeffel, dat, zo schreef de ontwerper en criticus Paul

109 Ramakers 1985, pp. 101-102.

110 Ramakers 1985, p. 50.

111 Prijscourant Gero-zilver 1933, p. 43; Prijscourant Gero-zilver, servieswerk 1936, pp. 34-35.

112 Nederlandsch Fabrikaat 1933, p. 178.

113 Ramakers 1985, p. 52.

114 Cat. tent. Haarlem 1925, p. 12.

115 Cat. tent. Haarlem 1925, p. 16.

Bromberg, 'stellig bij de Bond voor Kunst en Industrie een liefdevol tehuis verdient'.¹¹⁶ Maar ook andere sierkunstenaars maakten goede ontwerpen waarmee Gero voor het lidmaatschap in aanmerking had kunnen komen. Bromberg nog eens in zijn tijdschrift *Binnenhuis*: 'Whiskystellen van Copier munten uit in hun zuivere vorm, waarbij elk teveel werd weggenomen en toch die onzegbare weelde van een mooi voorwerp bleef. Prachtige kaarsenhouders, en ander zilver gerei, dat onze tafels zal sieren in de beste betekenissen. Ook aan Van der Hoef en Hamstra werden kansen gegeven, die goed werden gebruikt, het werk van de laatste is niet vrij van conventie, maar dat zijn veel koopers evenmin. Toch moeten we, als kunstenaar, juist voorgaan en niet volgen. Nilsson een leerling van de Deen Jensen maakte voor Gero mooi tinwerk, zoodat opeens deze fabriek van nieuw zilver met vreugde door de minnaars van het schoone voorwerp kan worden binnengehaald.'

In 1936 werd de Gerofabriek genoemd als lid of kandidaat-lid van de BKI. In het najaar van 1936 werd op initiatief van de Utrechtse Jaarbeurs en in samenwerking met de BKI geprobeerd de voorjaarsbeurs van 1937 in Parijs van een Nederlandse afdeling te voorzien. Ook op de daar verschenen lijst van BKI-leden en kandidaat-leden werd de Gerofabriek Zeist vermeld. Maar uit de lijst van firmanamen blijkt niet of de Gerofabriek op dat moment lid van de BKI of kandidaat-lid is.¹¹⁷ De Gerofabriek is wel opgenomen in de ledenlijst in de brochure van de BKI uitgegeven bij de Voorjaarsbeurs van 1941. De laatste keer is zij als lid van de BKI vermeld bij een tentoonstelling in het Stedelijk Museum te Amsterdam van 15 november tot 7 december 1941.¹¹⁸ De N.V. Gerofabriek Zeist komt wel voor op de ledenlijst maar plaatste geen advertentie in de ter gelegenheid van deze tentoonstelling samengestelde catalogus, zoals sommige andere bedrijven wel deden.¹¹⁹ De Gerofabriek is dus waarschijnlijk alleen in 1941 echt lid geweest van de BKI en was vanaf 1936 kandidaat-lid. Er moet worden opgemerkt dat in 1941 het ledenaantal van de BKI bijna was verdubbeld; van twintig leden in 1936 naar vijfendertig in 1941. De BKI probeerde het ledenbestand, dat sinds 1928 nauwelijks was gegroeid, uit te breiden. Van 1928 tot ongeveer 1936 was de BKI minder actief. Hierna veranderde dit en ging men veel reclame voor de bond maken.

De Gerofabriek adverteerde in 1941 in het *Maandblad der Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat* met haar door sierkunstenaars ontworpen voorwerpen (afb. 62). De

68 Advertentie voor bestek model 750 Festi in Gero Zilduro naar ontwerp van Dick Simonis. Uit: *Goed wonen*, 12 (1959) 8, p. IX.

Gerofabriek werkte naar eigen zeggen samen met kunstenaars om '... aan de eischen van den ontwikkelenden Nederlandschen smaak [te] voldoen'. Verder meldde de advertentie hierover: 'De aesthetische verzorging van de voorwerpen, waarmede wij ons dagelijks omringen, wordt vaak verward met het welstandskarakter. Een voorwerp kan echter een sterken indruk van weelde achterlaten, dus een hoog welstandskarakter dragen en toch foeileelijk zijn, zoodat het den smaak en den geest bederft. Het schoone voorwerp daarentegen heeft een veredelende invloed en het is daarom een cultureel belang van de eerste orde om de menschen te omringen met voorwerpen, die aan de aesthetische eischen voldoen.'¹²⁰ Kortom, de mens zou verbeteren indien men zich omringde met voorwerpen van een mooie vormgeving. Het is interessant dat de Gerofabriek deze ideologie in een advertentie in het blad *Nederlandsch Fabrikaat* verwoordde. De VNF, waarvan Gero lid was, spande zich weliswaar in voor het bevorderen van het Nederlandse product, maar stelde niet voorop dat dit product ook door kunstenaars moest zijn ontworpen. Dat was wel een eis van de BKI. In 1941 was de Gerofabriek eveneens lid van de BKI en dit zal ertoe hebben geleid het ideologische aspect te onderstrepen.

Na de Tweede Wereldoorlog werden ook andere initiatieven genomen om tot goede industrieel vervaardigde voorwerpen te komen. In 1949 werd de Stichting Industriële Vormgeving (SIV) opgericht met het doel 'een goede vormgeving van Industriële producten in Nederland te bevorderen'. De BKI en de SIV waren dus op hetzelfde terrein werkzaam. In 1951 ging de BKI samen met de SIV op in het Instituut voor Industriële Vormgeving (IIV).¹²¹

HET INSTITUUT INDUSTRIËLE VORMGEVING

Het IIV was in 1950 opgericht op initiatief van enige Nederlandse werkgeversbonden met als doel de industriële vormgeving in Nederland meer bekendheid te geven. Het instituut wilde een opleiding tot industrieel vormgever stimuleren en bemiddelen bij het leggen van contacten tussen industrie en industriële ontwerpers. Het IIV had overeenkomstige doelstellingen als de BKI en wilde dat de fabrikanten betere industrieel vormgegeven voorwerpen produceerden. Het IIV stelde een 'commissie van esthetisch adviseurs' samen, waarin D.A. Goedewaagen, directeur van Goedewaagen's Koninklijke Hollandsche Pijpen- en Aardewerkfabriek in Gouda, W.H. Gispens van de

116 Bromberg 1930, p. 228.

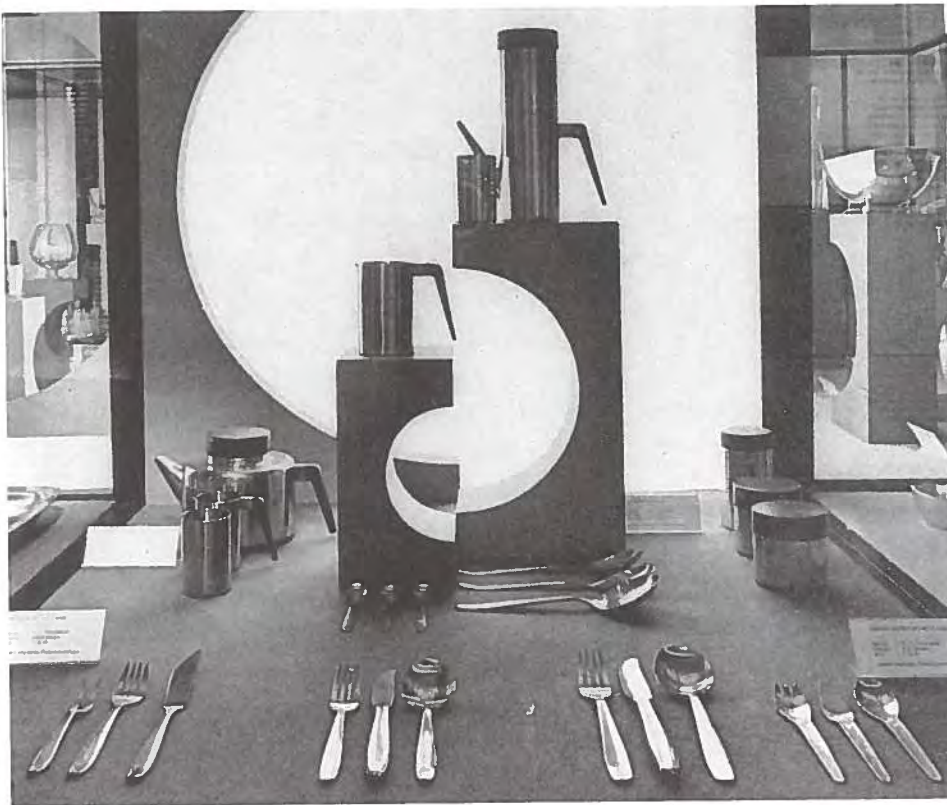
117 *Nederlandsch Fabrikaat* 1936, p. 123.

118 Ramakers 1985, p. 102.

119 Cat. tent. Amsterdam 1941, ongepag.

120 *Nederlandsch Fabrikaat* 1941, p. 40.

121 Ramakers 1985, pp. 87-91.

69 Vitrine met ontwerpen van Dick Simonis voor het Centrum voor Industriële Vormgeving in de Beurs van Berlage, Amsterdam.

firma W.H. Gispen & Co. in Culemborg, N.A. Vroom, hoofd van de afdeling Kunsten van het Departement Onderwijs Kunsten en Wetenschappen en ook Henri Simonis van de Gerofabriek zitting namen.¹²² Een van de taken van het IIV was het contact leggen met Nederlandse ontwerpers, die toen nog dun gezaaid waren. In 1955 werd de Kring Industriële Ontwerpers (KIO) opgericht om ontwerpers bij elkaar te brengen. In 1959 scheidde zich een kleine groep af van de KIO en vormde een eigen groep 'de 7' genaamd. In deze groep zaten onder anderen Friso Kramer, Wim Rietveld en Kho Liang Ie. Deze groep 'de 7' werd later opgenomen in de Vereniging van beoefenaars der gebonden kunsten GKf en omgedoopt tot NIDf.¹²³

In 1960 werd de Raad voor Industriële Vormgeving opgericht. Het doel ervan was 'alle activiteiten in Nederland te coördineren en te stimuleren, die erop gericht zijn bij bedrijfsleven, publiek en overheid begrip en waardering te wekken voor en daarmee de vraag te bevorderen naar het produkt, dat langs industriële weg wordt vervaardigd naar een ontwerp, dat in de verschijningsvorm van dat produkt recht doet wedervaren aan hoge eisen van bruikbaarheid, technische deugdelijkheid en vormgeving en een goede synthese daarvan vormt'.¹²⁴ De Raad steunde op twee

122 Ramakers 1985, p. 91.

123 Braun-Feldweg 1966, p. 132.

124 RKD afdeling persdocumentatie, Artikel 2 der statuten Raad voor Industriële Vormgeving.

125 RKD afdeling persdocumentatie, Instituut Industriële Vormgeving.

uitvoerende organen, het Instituut voor Industriële Vormgeving (IIV) en het Centrum voor Industriële Vormgeving. H. Zeiler, een der directeuren van de Gerofabriek, zat in 1966 in het College van Bestuur van de Raad voor Industriële Vormgeving, samen met onder anderen glasontwerper A.D. Copier en industrieel ontwerper Friso Kramer. Het Centrum voor Industriële Vormgeving had in de Beurs van Berlage een permanente tentoonstelling ingericht met voorwerpen om het goed ontworpen Nederlandse industrieel product te tonen aan het publiek en het op die manier te propageren. Kenmerkend voor het goed ontworpen product was de goede vormgeving gecombineerd met de technische deugdelijkheid en bruikbaarheid van het voorwerp. Hierbij speelde de prijs van het product ook een belangrijke rol, deze moest naar verhouding niet te hoog zijn.

Gero ontwerpen van Dick Simonis werden in de permanente expositie van het Centrum voor Industriële Vormgeving in de Beurs van Berlage tentoongesteld (afb. 69). Op de openingstentoonstelling werd het koffieservies naar ontwerp van Dick Simonis geëxposeerd. In 1962 organiseerde het Centrum voor Industriële Vormgeving een contrasttentoonstelling waar prullaria naast goed vormgegeven voorwerpen werden gezet. Het Gero Zilduro bestekontwerp model 750 Festi van Dick Simonis werd in de krant als voorbeeld genomen van wat industriële vormgeving betekende (afb. 68). 'De aard van het staal, dat zich tot krachtige plastische vormen leent, en de functionele eisen die men aan eetgerei moet stellen, leidden tot dit bestek, dat door eenvoud en tegelijk karakteristieke schoonheid gekenmerkt wordt.'¹²⁵ Tijdens de speciale tentoonstelling 'tafeltje-dek-je', georganiseerd door het Centrum voor Industriële Vormgeving in 1965, was onder andere een kindertafel gedekt met het Gero Zilmeta kleutercouvert model 370 van Dick Simonis.

Voor de Tweede Wereldoorlog nam de Gerofabriek dus met goed vormgegeven producten van de freelance ontwerper Chris van der Hoef deel aan BKI-tentoonstellingen. Na de oorlog waren het de ontwerpen van Dick Simonis die een belangrijke rol speelden in het industrieel vormgegeven product bij het Instituut Industriële Vormgeving. In 1976 besloot de Nederlandse overheid haar subsidie aan het IIV in te trekken, waardoor het instituut ophield te bestaan.

ONTWERPERS EN VORMGEVING VOOR 1945

REGULIERE PRODUCTIE EN GELEGENHEIDSWERK

De Gerofabriek richtte zich vanaf de oprichting op het maken van tafelcouverts. Spoedig werd alles op het gebied van tafelgoed geproduceerd en, door kleine verschillen hierin aan te brengen, in een ogenschijnlijk groot en gevarieerd assortiment. Verschillende soorten voorwerpen en bestekmodellen werden in diverse materialen gemaakt. De matrijzen werden gebruikt om zowel Gero Zilmeta als Gero-zilveren voorwerpen te maken. De productie is zo groot en divers geweest dat het onmogelijk is alles te bespreken. De Gerofabriek maakte hotelzilver voor de diverse scheep- en luchtvaartmaatschappijen. Enorm grote orders voor Gero-zilver en Gero Zilmeta werden bij de fabriek geplaatst. Buiten deze productie om bestond de reguliere productie voor de particuliere consument. De vormgeving was in het begin traditioneel en week niet af van wat door andere fabrikanten werd geproduceerd en verkocht in Nederland. Zuurstellen, mosterdpotten, bonbon- en broodschalen, zout- en pepervaten waren neoclassicistisch en daarmee traditioneel van vorm (afb. 40). Theeserviezen werden in empire en op de rococo geïnspireerde vormen vervaardigd. De 'oude' stijlen bepaalden de traditionele smaak van de afzetmarkt die verreweg het belangrijkste was voor de metaal- en zilverindustrie.

De productie van gelegenheidsvoorwerpen heeft binnen de Gerofabriek ook een belangrijke plaats ingenomen. Chris van der Hoef ontwierp in 1923 voor de Gerofabriek een tinnen herinneringsbord ter gelegenheid van het 25-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina (afb. 70a). In 1927 en in 1930 volgden nog twee tinnen herinneringsborden in relatie tot het Koninklijk Huis: in 1927 een wandbord ter gelegenheid van de achttiende verjaardag van Prinses Juliana (afb. 70d) en in 1930 een wandbord ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van Koningin Wilhelmina (afb. 70e). Ook voor andere gelegenheden produceerde de Gerofabriek in samenwerking met Chris van der Hoef gelegenheidsborden, onder andere ter herinnering aan de eerste Holland-Indië Vlucht (afb. 70b). Bovendien is waarschijnlijk in 1933 een tinnen herinneringsbord naar ontwerp van Van der Hoef geproduceerd ter gelegenheid van de herdenking van de geboorte van Willem de Zwijger in 1533 (afb. 70f).

Van der Hoef ontwierp naast het tinnen herinneringsbord voor de Gero in 1927 ter gelegenheid van de achttiende verjaardag van Prinses Juliana ook een wandbord van aardewerk uitgevoerd door Plateelbakkerij Zuid-Holland in Gouda.

Georg Nilsson ontwierp in de jaren dertig verschillende verzilverde voorwerpen, zoals servetstandaards en taartscheppen voor de AVRO met het AVRO-embleem. Theelepeltjes ter gelegenheid van het storten van de contributie van het AVRO-lidmaatschap, ook wel 'luistervinkbijdrage' genoemd, werden in de jaren 1934, 1936, 1937 en 1939 naar ontwerp van Nilsson door de Gerofabriek geproduceerd. Ter gelegenheid van de voltooiing van het AVRO-huis werd een Gero-tinnen bord van Nilsson uitgegeven. Chris van der Hoef ontwierp het AVRO-lepeltje in 1932, daarbij waren een Gero-tinnen AVRO-beker en een Gero-zilveren wandbord voor de bouw van het AVRO-huis van zijn hand.¹²⁶ Voor de NCRV werd in 1934 door Nilsson een briefopener ontworpen.

Niet alleen de Gerofabriek maakte voorwerpen ter gelegenheid van herdenkingen en jubilea, ook veel andere Nederlandse bedrijven deden dit. Zo produceerde de ceramiek firma Petrus Regout uit Maastricht ter gelegenheid van een koninklijk jubileum drinkbekers en vervaardigde Tapijtknoperij Kinheim te Beverwijk in 1923 een wandkleedje. Speciale gelegenheden als geboorte, verjaardag en huwelijk van het Koninklijk Huis vormden ook vaak aanleiding tot het laten weven van linnen damast.¹²⁷ Er kwam een hele stroom aan producten op de markt, iets wat tegenwoordig nog steeds zo is.

De Gerofabriek produceerde niet alleen gelegenheidsvoorwerpen voor de grote markt. Ook in opdracht van particulieren of kleinere sportverenigingen werden waarschijnlijk veelvuldig speciale opdrachten uitgevoerd.

Na de Tweede Wereldoorlog werden diverse souvenirs en gebouwenlepeltjes door Dick Simonis geproduceerd. In 1955 kregen de inwoners van Arnhem van het Gemeentebestuur ter gelegenheid van de 10-jarige bevrijding een Gero Zilmeta theelepel naar zijn ontwerp. Theelepels met daarop afgebeeld Paleis Soestdijk, de Afsluitdijk, kaasdragers uit Alkmaar, het Paleis op de Dam in Amsterdam en de Dom in Utrecht zijn opgenomen in de prijscourant van 1958.

¹²⁶ Nederlands Omroepmuseum, Hilversum.

¹²⁷ De Roode, De Zoete 1998.

70 a

70 d

70 b

70 e

70 c

70 a Chris van der Hoef, herinneringsbord uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig regeringsjubileum van H.M. Koningin Wilhelmina, Gero-tin, 1923, Ø 23 cm. Part. coll. Arnhem.

70 b Chris van der Hoef, herinneringsbord uitgegeven ter gelegenheid van de eerste Holland-Indië Vlucht, Gero-tin, 1924, Ø 23 cm. Part. coll. Arnhem.

70 c Chris van der Hoef, herinneringsbord uitgegeven ter gelegenheid van herdenking Stichting Amsterdam, Gero-tin, 1925, Ø 23 cm. Part. coll. Arnhem.

70 d Chris van der Hoef, herinneringsbord uitgegeven ter gelegenheid van de achttiende verjaardag van Prinses Juliana, Gero-tin, 1927, Ø 23 cm. Part. coll. Arnhem.

70 e Chris van der Hoef, herinneringsbord uitgegeven ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van H.M. Koningin Wilhelmina, Gero-tin, 1930, Ø 23 cm, Part. coll. Arnhem.

70 f Chris van der Hoef, herinneringsbord uitgegeven ter gelegenheid van de geboorte van Willem de Zwijger in 1533, Gero-tin, 1933, Ø 23 cm. Part. coll. Arnhem.

70 f

In de beginjaren had de Gerofabriek geen eigen ontwerpers in dienst. Bij de Zilverfabriek Van Kempen in Voorschoten was professor Th.K.L. Sluyterman (1863-1931) aan het einde van de negentiende eeuw als ontwerper van buiten aangetrokken. Hij maakte voornamelijk ontwerpen in de op dat moment eigentijdse art nouveau-stijl.¹²⁸ Bij de Koninklijke Utrechtse Fabriek van Zilverwerken van C.J. Begeer werden vanaf 1904 ook de zilverontwerpen van Jan Eisenloeffel uitgevoerd.¹²⁹ Hoewel andere firma's dus al rond de eeuwwisseling samenwerkten met verschillende sierkunstenaars deed de Gerofabriek dat tot het begin van de jaren twintig niet. Bij de Gerofabriek werden de werktekeningen en de daarbijbehorende stempels waarschijnlijk door staalgraveurs vervaardigd op aanwijzingen van de directie. Rienk Lubach (1864-1942) was staalgraveur en werd in 1918 chef-graveur bij de Gerofabriek. Hij had gewerkt onder Hendrik Jacobus Valk (1863-1940) die eerst bij de Zilverfabriek Voorschoten en vanaf 1925 bij Gerritsen en Van Kempen in Zeist werkte.¹³⁰ Later werkte Lubach ook bij het belangrijke atelier van de katholieke edelsmid Jan Brom in Utrecht.¹³¹ Op 17 september 1918 vestigde hij zich vanuit Utrecht in Zeist. Rienk Lubach was goed op de hoogte van het elektrolytisch verzilveren van voorwerpen toen hij bij de Gerofabriek kwam werken, want eind negentiende, begin twintigste eeuw werden in het bedrijf Brom onder leiding van Jan Hendrik Brom al de in die tijd moderne technieken als elektrolytisch vergulden en verzilveren toegepast. Het is goed mogelijk dat Lubach gangbare modellen van andere bedrijven, zoals van de zilverfabriek Van Kempen, 'vertaalde' om deze vervolgens in productie te nemen bij de Gerofabriek. In 1923 werd door de Gerofabriek voor het eerst samenwerking gezocht met een bekende Nederlandse sierkunstenaar, Chris van der Hoef. Naast de kunstenaarsontwerpen bleven de klassieke traditionele Hollandse modellen tot in de jaren vijftig in productie. Aan een groot deel van deze modellen is geen naam toe te kennen. Zoals al gezegd is ook deze reguliere productie voor de Gerofabriek zeer belangrijk geweest.

CHRIS VAN DER HOEF

Christiaan Johannes (Chris) van der Hoef (1875-1933) volgde van 1889-1893 de avondcursus beeldhouwen aan de Teekenschool voor Kunstambachten te Amsterdam en werkte daarna tot circa 1897 voor de beeldhouwer Lambertus Zijl (1866-1947). Samen met

[Auteursrecht voorbehouden]
Bloemenkan No. 1825
 hoog . . . 13½ c.M.
 f 9.—

[Auteursrecht voorbehouden]
Bloemenkan No. 1825 A
 hoog . . . 13½ c.M.
 f 10.—

71 Pagina met bloemenkannen modellen 1825 en 1825a naar ontwerp van Chris van der Hoef uit prijscourant *Glad Hollandsch Gero-tin* z.j. [ca. 1925], p. 8.

128 Over Sluyterman: Hilkhuijsen 2001.
 129 Krekel-Aalberse, Raassen-Kruimel e.a. 1996, pp. 135-136.

130 Hartog 1985-1986, p. 224. In een ongepubliceerde notitie van een oud directeur van Van Kempen en Begeer wordt vermeld dat Valk in 1925 van de Zilverfabriek Voorschoten naar Zeist gaat (documentatie in NGKZ).

131 De firma Brom was in 1856 door Gerard B. Brom (1831-1882) te Utrecht opgericht. Hij had zijn opleiding bij onder andere Van Kempen genoten. Zij werkte in dienst van de kerkelijke kunst. Aanvankelijk werd voornamelijk in neogotische en neoromaanse trant gewerkt door zijn zoon Jan Hendrik Brom (1860-1915). Diens beide zonen Jan Eloy Brom en Leo Brom zetten het werk voort.

132 Jintes, Pol-Tyszkiewicz 1994, pp. 142-145. Zie voor de geschiedenis van Begeer: Krekel-Aalberse 2001.

133 Jintes, Pol-Tyszkiewicz 1994, pp. 111-112.

134 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 3858: *Utrechtsch Dagblad*.

Zijl ging hij in 1898 werken voor Amstelhoek. Deze fabriek was opgericht in 1897 met als doel het vervaardigen van gebruiks- en sieraardewerk. In 1899 breidde de fabriek uit met een metaalwerkplaats en in 1900 kwam er een meubelwerkplaats bij. Van der Hoef ging hier sier- en gebruiksaardewerk ontwerpen. Na 1908 ging hij zich bezighouden met het ontwerpen van zilveren en bronzen siervoorwerpen en penningen voor de Koninklijke Utrechtse Fabriek van Zilverwerken N.V. C.J. Begeer. Ook ging hij voor de pas opgerichte Tegel- en Fayencefabriek Amphora te Oegstgeest werken.¹³²

Het eerste ontwerp van Chris van der Hoef voor de Gerofabriek was in 1923 een tinnen herinneringsbord ter gelegenheid van het 25-jarig regeringsjubileum van Koningin Wilhelmina (afb. 70a). Van der Hoef kreeg de opdracht waarschijnlijk als gevolg van zijn prestaties op het gebied van het ontwerpen van penningen, waarmee hij zijn naam als ontwerper in metaal had gevestigd.¹³³ Het is opvallend dat de Gerofabriek de samenwerking met Chris van der Hoef zocht in de periode waarin de BKL was opgericht. Waarschijnlijk wilde zij zich voor het lidmaatschap van de BKL profileren. Het aantrekken van Van der Hoef had een positieve uitwerking. Naar aanleiding van de tiende Jaarbeurs in maart 1924 werden de voorwerpen van Van der Hoef in de krant genoemd: 'In het tin treffen bijzonderlijk de modellen die van der Hoef voor deze fabriek heeft ontworpen: krachtig van lijn, nobel van houding.'¹³⁴ In 1925 was de Gerofabriek met voorwerpen

Servies No. 1110

[Auteursrecht voorbehouden]

Theepot	f 7.25	Koffiekan	f 12.—
Sulkerpot	- 5.75	Lepelbeker	- 3.—
Melkkan	- 4.25	Theebusje	- 4.—

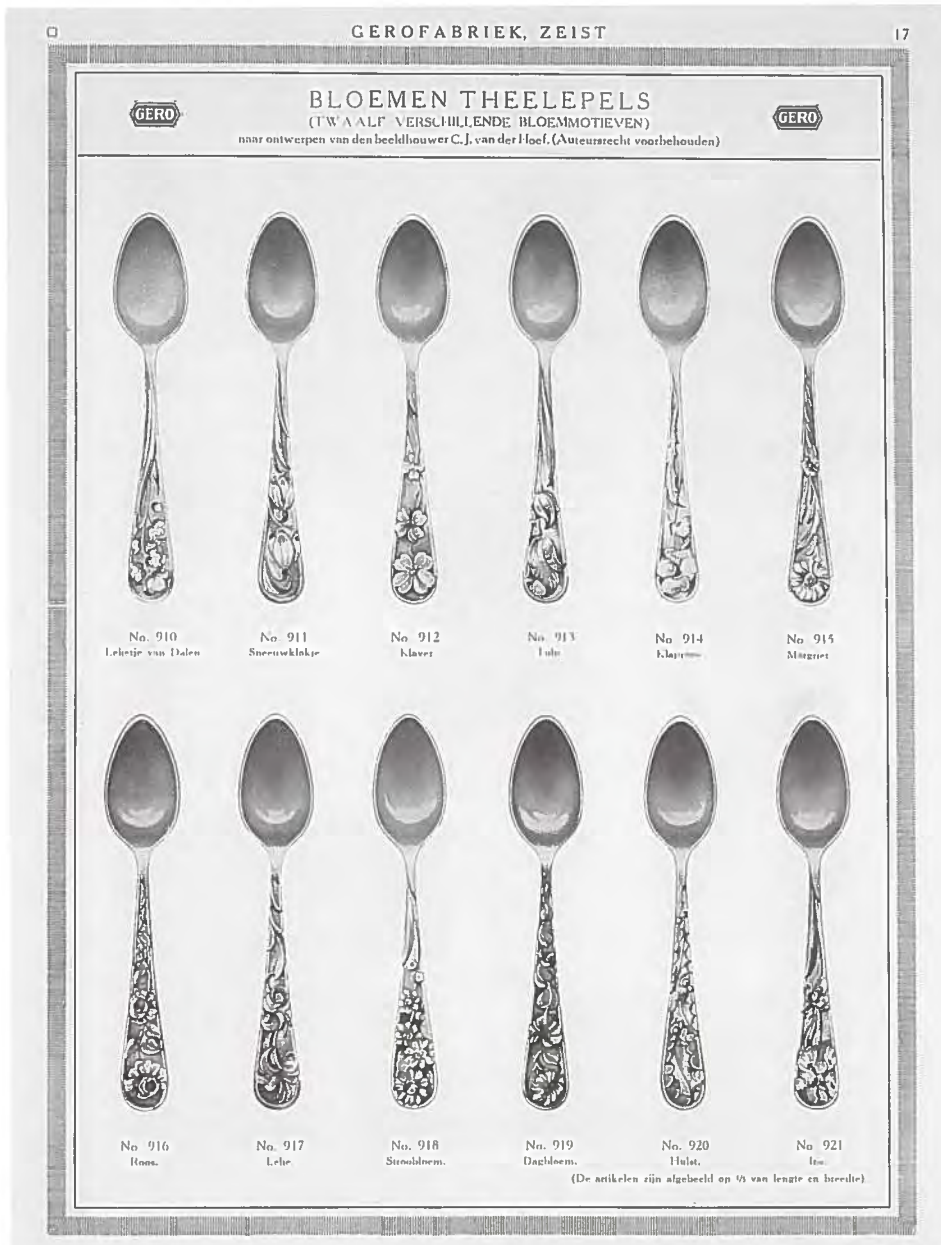
72 Pagina met theeservies 1110 in Gero-tin naar ontwerp van Chris van der Hoef uit prijscourant *Glad Hollandsch Gero-tin* z.j. [ca. 1925], p. 1.

van Chris van der Hoef als gastdeelnemer aanwezig op de tentoonstelling van de BKI en in 1927 op de internationale kunstnijverheidstentoonstelling te Leipzig. Deze tentoonstelling *Europäisches Kunstgewerbe* werd gehouden in het Grassi-Museum. Het merendeel van de getoonde voorwerpen was ontstaan uit de samenwerking tussen kunst en industrie, afgewisseld met opvallende kunstvoorwerpen. De tentoonstelling werd gehouden tijdens de Leipziger Messe, zodat inkoopers die voor deze gelegenheid in de stad waren voorwerpen konden zien die het resultaat waren van de samenwerking tussen kunstenaars en industrie.¹³⁵ Na de eerste opdracht voor het herinneringsbord uit 1923 werd het 12½-jarig bestaan van de Gerofabriek in 1925 in tijdschriften en dagbladen kenbaar gemaakt met diverse advertenties naar ontwerp van Van der Hoef. Vier verschillende advertenties komen voor, alle met het reclame-embleem 'Gero spant de kroon' (afb. 11). Het tweedimensionale grillige ornament van de advertentie sluit aan bij de vormgeving van de Amsterdamse School en komt ook voor in de penningen van Van der Hoef. In de advertenties wordt bekendheid gegeven aan de te verkrijgen jubileum-cassette met lepels en vorken in Gero-zilver en Gero Alpacca. Dit reclame-embleem 'Gero spant de Kroon' is eveneens gebruikt voor prijscouranten en brochures uit 1925. Er werd ook een lepel met dit embleem vervaardigd. Chris van der Hoef ontwierp voor de Gerofabriek in de eerste plaats in Gero-tin. De prijscourant *Glad*

Hollandsch Gero-tin van omstreeks 1925 toont bijna vijftig voorwerpen naar ontwerp van Van der Hoef (afb. 71). Hoewel alle voorwerpen van hem zijn, wordt zijn naam er in de prijscourant niet bij vermeld. Twee theeserviezen, waterstellen, bloemvazen en -kannen, kandelaars, inktkokers en diverse schaaltes, alle afgebeeld in de prijscourant, zijn traditioneel van vormgeving. De twee theeserviezen model 1110 en 1112 hebben geen enkele decoratie (afb. 72). Voorwerpen overeenkomend met model 1110 werden ook door andere fabrieken geproduceerd. In 1926 oordeelde Harm Ellens in het boekje *Onze Disch* uit de bekende reeks *De toegepaste kunsten in Nederland* over een vergelijkbaar tinnen theeservies naar ontwerp van J.S. Kamp-hoff uit Zwolle dat het 'weinig origineel' was.¹³⁶ Behalve voorwerpen in Gero-tin ontwierp Chris van der Hoef ook een aantal voorwerpen in nikkel en Gero-zilver. Hoewel op verschillende tentoonstellingen nikkelen voorwerpen van Van der Hoef werden tentoongesteld, zijn er geen prijscouranten van bekend. In een particuliere verzameling is een nikkel theeservies van Van der Hoef. Het servies heeft een elegante tuit en voetjes maar de romp van de theepot lijkt er veel te groot voor (afb. 43). Een twaalfstal traditionele theelepels werd uitgevoerd in Gero-zilver. Ieder lepeltje heeft een eigen bloem als decoratie, zoals een tulp of een margriet (afb. 73). In de prijscourant *Gero-zilver* uit 1925 werden de lepeltjes afgebeeld als zijnde 'naar ontwerpen van den beeldhouwer C.J. van der Hoef'.¹³⁷ Het is onduidelijk waarom hier wel Van der Hoefs naam is vermeld en waarom dit niet zo is in de prijscourant *Glad Hollandsch Gero-tin* uit dezelfde tijd, waarin alle voorwerpen voorkomen van zijn hand. Voorwerpen uit deze periode, zoals het tinnen herinneringsbord uit 1923, zijn wel met monogram van Chris van der Hoef tezamen met het merk van Gero gemerkt. L. Jintes heeft in de monografie over Chris van der Hoef terecht opgemerkt dat het aantrekken van een ontwerper van naam vooral een middel was om de status van het bedrijf te verhogen en het dus onlogisch zou zijn indien die naam niet bij het product vermeld zou worden.¹³⁸ Toch gebeurde dit bij de Gerofabriek. De wat traditionele vormgeving van de in deze periode geproduceerde objecten is niet vergelijkbaar met dat wat Chris van der Hoef enkele jaren eerder had ontworpen voor bijvoorbeeld de Tegel- en Fayencefabriek Amphora te Oegstgeest, waar hij het voor hem zo typerende sierlijke lineair en geome-

135 Krekel-Aalberse 2001, pp. 102-104.
 136 Ellens 1926, p. 44.
 137 Prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 17.
 138 Jintes, Pol-Tyszkiewicz 1994, p. 113.

73 Pagina met theelepeltjes in Gero-zilver naar ontwerp Chris van der Hoef uit prijscourant *Gero-zilver* 1925, p. 17.

trisch ornament toepaste op strakke vormen. Het kan goed mogelijk zijn dat Van der Hoefs ontwerpen in het begin vanuit de Gerofabriek streng werden gadeslagen en hij daardoor weinig bewegingsvrijheid had.¹³⁹ De fabriek wilde graag samenwerken met een kunstenaar, maar durfde het nog niet aan moderne voorwerpen te produceren. Daarbij zal de grote vraag naar traditionele vormen een belangrijke rol hebben gespeeld bij de productie.

In de catalogus *Geef Gero* uit 1930 wordt een gehele pagina ingeruimd voor gladde tinnen gebruiksvoorwerpen naar ontwerp van Van der Hoef.¹⁴⁰ De voorwerpen betreffen een rookstel, een bonbonstel, een cactuspot, een tweetal asbakken, een schaal en een

aantal vazen (afb. 74).¹⁴¹ Er is dan een grote verandering in vormgeving opgetreden vergeleken met eerdere ontwerpen van Van der Hoef. Het is onduidelijk wat tot deze verandering heeft geleid. Misschien ging het initiatief uit van Chris van der Hoef; hij was immers al bekend met het produceren van moderne vormen. Daarbij was hij in 1926 weer voor de enkele jaren eerder opgerichte kunstnijverheidsafdeling van Plaatteelbakkerij Zuid-Holland te Gouda gaan ontwerpen, waar hij samenwerkte met sierkunstenaars die een eigentijdse vormgeving nastreefden. Maar het is ook mogelijk dat de Gerofabriek hem meer vrijheden gaf en dat zij moderne voorwerpen wilde produceren. Het is echter wel opvallend dat dit gebeurde in een periode waarin de Gerofabriek niet erg goed liep en waarin de vraag van de consument naar traditionele voorwerpen ongetwijfeld groter was dan de vraag naar eigentijdse producten.

De nieuwe voorwerpen zijn geometrisch van vorm, de bol en de cilinder zijn als basisvormen duidelijk te herkennen (afb. 67). De cactuspot van Chris van der Hoef model 1877 vertoont overeenkomsten met de graniver cactuspot die A.D. Copier in 1928 voor Glasfabriek Leerdam heeft ontworpen (afb. 75). Ook de bolvormige vaas model 1872 toont verwantschap met de glazen vazen ontworpen in 1929 door A.D. Copier. In de brochure *Gero-tin* uit 1934 zijn vier pagina's gewijd aan nieuwe objecten naar ontwerpen van Van der Hoef (afb. 76-77).¹⁴² Omdat Chris van der Hoef op 5 maart 1933 overleed, moeten deze ontwerpen na zijn dood geleidelijk in productie zijn genomen.

De voorwerpen waren geen commercieel succes. Ze waren kostbaar om te produceren en mede daardoor ook relatief duur voor de consument.

Naast de twee Gero-tinnen serviezen van Chris van der Hoef, model 1110 en 1112 ontworpen rond 1925, komt in een advertentie van Gero in het tijdschrift van de Vereniging Nederlandsch Fabrikaat in 1941 nog een door hem ontworpen theeservies voor, model 2102 (afb. 62).¹⁴³ Onder deze afbeelding staat 'ontwerp C.J. van der Hoef'. Dit bolconische gladde theeservies met inspringende standing komt voor in de prijscourant *Gero-tin* uit 1940. Het Gero-zilveren theeservies model 1168 (afb. 79) vertoont grote overeenkomsten met dit tinnen servies model 2102. Beide zijn uit dezelfde mallen gemaakt, buiten het verschil in tuit is model 1168 in Gero-zilver gehamerd en model 2102 in Gero-tin glad gedecoreerd. Hieruit blijkt dat de mallen zowel gebruikt werden om voorwerpen in Gero-

¹³⁹ Jintes, Pol-Tyszkiewicz 1994, p. 116.

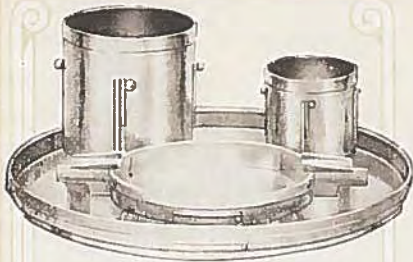
¹⁴⁰ Prijscourant *Geef Gero* 1930, p. 18.

¹⁴¹ Modelnr. 1522, 1582, 1771, 1772 (rookstel en asbak), 1828, 1871, 1872, 1874, 1881, 1882.

¹⁴² Prijscourant *Gero-tin* 1934, pp. 37-40.

¹⁴³ Nederlandsch Fabrikaat 1941, p. 40.

GLAD GERO-TIN ONTWERPER C.J. VAN DER HOEF

Rookstel No. 1772 compleet f 30.—
 Sigarenbeker — f 7.50
 Cigarettenbeker — 4.50
 Aschbak 14 cm — 8.—
 Blad — 12.—

Bonbooster No. 1522 compleet f 25.—
 Bonbonschaal — f 8.50
 6 bakjes per stuk — f 1.25
 Blad — f 0.—

Vaas No. 1828 f 4.50

Vaas No. 1871 f 15.—

Cactuspot No. 1874 f 8.—

Vaas No. 1881 f 7.—

Vaas No. 1872 f 12.—

Vaas No. 1882 f 6.50

Aschbakje No. 1771
 met coromandel voet
 7 1/2 cm f 3.25

Schaal No. 1528 f 15.—

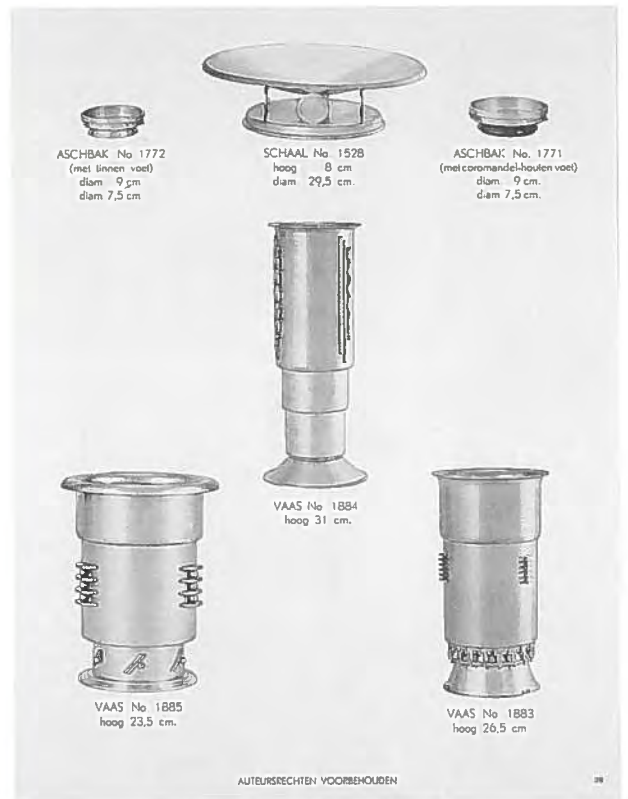

Aschbakje No. 1772.
 9 cm. f 3.—

74 Pagina met producten in Gero-tin naar ontwerpen van Chris van der Hoef uit prijscourant Geef Gero 1930, p. 18.

75 A.D. Copier, cactuspot van graniver, 1928. Uitvoering Glasfabriek Leerdam, h. 16 cm x Ø 17 cm. Part. coll. Driebergen.

ASCHBAK No. 1772
 (met linnen voet)
 diam. 9 cm
 diam. 7.5 cm

SCHAAL No. 1528
 hoog 8 cm
 diam. 29.5 cm.

ASCHBAK No. 1771
 (met coromandel-houten voet)
 diam. 9 cm.
 diam. 7.5 cm.

VAAS No. 1884
 hoog 31 cm.

VAAS No. 1885
 hoog 23.5 cm.

VAAS No. 1883
 hoog 26.5 cm

AUTEURSRECHTEN VOORBEHOUDEN

76 Pagina met producten in Gero-tin naar ontwerpen van Chris van der Hoef uit prijscourant Gero-tin 1934, p. 39.

CACTUSPOT No. 1874
 (op lossen voet)
 hoog 10.5 cm.
 diam. pot inwendig 9 cm

LAMP No. 1852
 diam. kap onderaan 34 cm
 diam. voet 18 cm
 hoogte met kap 36 cm

CACTUSPOT No. 1876
 (op lossen voet)
 hoog 8 cm.
 diam. pot inwendig 7 cm.

CACTUSPOT No. 1877
 (op lossen voet)
 hoog 14.5 cm.
 diam. pot inwendig 12 cm.

LAMP No. 1851
 diam. kap 21 cm
 diam. voet 15 cm
 hoogte met kap 30 cm.

CACTUSPOT No. 1875
 (op lossen voet)
 hoog 8 cm. - diam inwendig 12 cm.
 hoog 14.5 cm. - diam inwendig 6 cm.

AUTEURSRECHTEN VOORBEHOUDEN

77 Pagina met producten in Gero-tin naar ontwerpen van Chris van der Hoef uit prijscourant Gero-tin 1934, p. 37.

78 Chris van der Hoef, bonbonstel model 1522, Gero-tin, 1933. Bonbonschaal h. 14,5 x Ø 16 cm, schaaltes h. 2 x Ø 6 cm. Part. coll. Voorburg.

79 Georg Nilsson?, theeservies model 1168, Gero-zilver, ca. 1935. Theepot h. 12 cm, suikerpot h. 9 cm, melk-kannetje h. 5 cm, lepelvaasje h. 5,5 cm, blad 42 x 29,5 cm. Part. coll. Amsterdam.

80 Chris van der Hoef, bonbonschaaltjes, Gero-zilver, ca. 1930-1932. Van links naar rechts model 1086, b. 17 x h. 5,5 cm; model 1164, b. 17,7 x d. 9,2 cm; model 1091, b. 16,2 x d. 9,5 cm. Part. coll. Voorburg.

tin als in Gero-zilver te maken. Model 1168, dat zich onder andere in het Gemeentemuseum van Arnhem bevindt, is niet gemerkt. Toch is een bewaard gebleven model 2102 gemerkt met GN en dus een ontwerp van Georg Nilsson en niet zoals de advertentie in het *Maandblad der Vereeniging Nederlandsch Fabrikaat* 1941 suggereert van Chris van der Hoef. Zeer waarschijnlijk is ook het gehamerde Gero-zilveren servies model 1168 een ontwerp van Nilsson geweest. Het is onduidelijk waarom men in de advertentie van 1941 aangeeft dat het servies in Gero-tin model 2102 naar ontwerp van Chris van der Hoef is, maar waarschijnlijk betreft het hier een vergissing. Alleen de modellen 1110 en 1112 zijn naar ontwerp van Van der Hoef in Gero-tin bekend.

Chris van der Hoef, die was opgeleid tot beeldhouwer, heeft tevens enkele dierfiguren in tin ontworpen (afb. 82). De dierfiguren, een drietal boekenstandaards in de vorm van uilen, paarden en katten, en een viertal plastieken in de vorm van een hert, een kat, een uil en een paard, zijn hoekig van vorm. De uil van de boekenstandaard en van het plastiek vertonen veel overeenkomsten met een uil van aardewerk die Van der Hoef in 1928 ontwierp en liet uitvoeren door de Plateelbakkerij Zuid-Holland.¹⁴⁴ Deze laatste is echter gestileerder van vorm dan het ontwerp voor Gero. Plateelbakkerij Zuid-Holland heeft vele kleinplastieken geproduceerd waarvan eenentwintig naar ontwerp van Chris van der Hoef. De dierfiguren van Gero waren erg bewerkelijk om te maken en zijn ook maar zeer kort in productie geweest. Een ontwerp-tekening van het paard dateert uit januari 1933 (afb. 81) en de voorwerpen komen alleen in de prijscourant *Gero-tin* van 1934 voor.

Behalve in tin heeft Chris van der Hoef ook veel in Gero-zilver ontworpen. De Gerofabriek had een uitgebreide collectie voorwerpen en Van der Hoef ging steeds meer ontwerpen. Die nieuwe collecties werden door de media opgemerkt. De *Utrechtsche Courant* schreef naar aanleiding van de Najaarsbeurs in 1931: 'De afdeling Gero-zilver imponeert door haar groote uitgebreidheid artikelen en modellen, waarbij veel naar ontwerp van bekende kunstenaars, welke collectie meer en meer wordt uitgebreid, nu weder met een serie servetringen naar ontwerp van Van der Hoef, nieuwe theelepels, taartvorkjes, enz.'¹⁴⁵ Het betreft hier een tiental servetringen die dezelfde geometrische decoratie hebben als de tinnen voorwerpen van Van der Hoef. Veel verschillende bonbonschaaltjes

144 Zie Jintes, Pol-Tyszkiewicz 1994, afb. 122 en Vogels 1994, p. 80-88.

145 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 3861: *Utrechtsche Courant* 14 september 1931.

81 Ontwerptekening Chris van der Hoef voor plastic van een paard in Gero-tin model 1759, januari 1933, potlood op papier, 27,5 x 21,5 cm. Part. coll. Voorburg.

82 Pagina met plasticen in Gero-tin naar ontwerpen van Chris van der Hoef uit prijscourant *Gero-tin* 1933, p. 15.

83 Pagina met bestek model 688 van Chris van der Hoef uit prijs-courant *Gero Zilver lepels en vorken* september 1936, p. 13.

naar ontwerp van Van der Hoef zijn ook door de Gerofabriek geproduceerd. Deze schaaltes kenmerken zich door spaarzaam aangebrachte ornamenten op de rand (afb. 80).¹⁴⁶

Naast deze gebruiksvoorwerpen ontwierp Van der Hoef ook een typisch art deco Gero-zilveren bestek, model 688, dat is afgebeeld in de prijscourant *Gero-zilver lepels en vorken* uit 1934 (afb. 83).¹⁴⁷ Het bestek heeft gehamerde stelen met verticale en horizontale lijnen bij het lemmet en uitstulpingen aan het uiteinde van de steel. Naast messen, vorken en lepels van dit model waren er ook aardappelscheplepels, botermesjes, fruitvorkjes en -mesjes en messenleggers te koop. Dit bestekmodel van Chris van der Hoef was twee keer duurder dan reguliere bestekken. Andere dure bestekken waren het nu nog populaire model 20 (Haags Lofje), model 618 (puntfilet), model 700 van Jan Eisenloeffel en model 650 (afb. 15) van Georg Nilsson.¹⁴⁸ Deze bestekken waren alle erg bewerkelijk van vorm doordat ze gehamerd waren of scherp gestampt.

Chris van der Hoef ontwierp ook twee thee- of koffie serviezen van Gero-zilver, het bolvormige servies model 1095 (afb. 84) en achthoekige servies model 1170 (afb. 85). Vergeleken met model 1110 en 1112 in Gero-tin waren deze twee eigentijdser van vormgeving. Het theeservies 1095 was gebaseerd op een bol.¹⁴⁹ Het bolvormige servies staat op een conische voet, de ebbenhouten handvatten van de theepot en het melkkannetje zijn rechthoekig. De korte tuit van de theepot en het melkkannetje toont verwantschap met een keramisch theeservies '1.000', dat Van der Hoef reeds in 1904 in opdracht van De Woning ontwierp en liet uitvoeren door de Plateelbakkerij Zuid-Holland. De verschillende delen van het theeservies model 1095 zijn gemakkelijk machinaal te maken, wat aansluit bij de functionalistische idealen van het in Duitsland gevestigde Bauhaus van na ongeveer 1922. Bij het Bauhaus streefde men naar zuiver functionele vormen, waarbij er geen gebruik werd gemaakt van ornamenten. Bij de opleiding aan het Bauhaus werden stereometrische vormen zoals kegels, bollen, kubussen en cilinders gepropageerd.¹⁵⁰ Dit bolvormige theeservies van Chris van der Hoef was een groot commercieel succes en het was tot 1950 verkrijgbaar. Hiernaast 'ontwierp' Theodorus Hooft (1900-1990) een bijna identiek servies in Gero-tin model 1169 (afb. 86). Dit servies heeft de conische voet van het servies van Chris van der Hoef echter niet. Het servies van

146 Bonbonschaaltjes modelnrs. 1074, 1086, 1091, 1093, 1163, 1164, 2181.

147 Prijscourant *Gero-zilver lepels en vorken* 1934, p. 11.

148 Prijsvergelijkingen gebaseerd op prijscourant *Gero Zilver lepels en vorken* uit september 1936.

149 Prijscourant *Gero-zilver* 1933, p. 44.

150 Krekel-Aalberse 1989, pp. 147-148, 178.

84 Chris van der Hoef, theeservies model 1095, Gero-zilver 1933. Theepot h. 14,5 cm, suikerpot h. 11,5 cm, melkkannetje h. 7 cm, lepelvaasje h. 7 cm, blad 42 x 29,5 cm. Part. coll. Voorburg.

85 Chris van der Hoef, theeservies model 1170, Gero-zilver, 1933. Theepot h. 14 cm, suikerpot h. 10 cm, melkkannetje h. 8,5 cm, lepelvaasje h. 6,5 cm. Drents Museum Assen.

86 Th. Hooft, theeservies model 1169, Gero-tin, ca. 1930-1950. Theepot h. 15 cm, suikerpot h. 11 cm, melkkannetje h. 6,5 cm, lepelvaasje h. 6,5 cm. Drents Museum Assen.

Hooft, dat voor het eerst voorkwam in een prijscourant *Gero-tin* uit 1933, is eveneens jarenlang in productie geweest en kwam in de prijscourant *Gero-tin* uit 1951 nog voor.

In de prijscourant *Gero-zilver* uit 1933 is het tweede theeservies model 1170 van Chris van der Hoef afgebeeld.¹⁵¹ Het theeservies, bestaande uit een theepot, een suikerpot, een melkkannetje en een lepelbeker, is geheel geometrisch van vorm. Het is gebaseerd op een regelmatige achthoek met rechte vlakken en voorzien van een inspringende standring. Het melkkannetje en de theepot hebben beide een rechthoekig ebbenhouten handvat dat boven het kannetje en de theepot uitsteekt. De deksels van de suiker- en theepot hebben een ebbenhouten knop. De vormgeving van dit theeservies sluit aan bij de Franse art deco uit de jaren twintig. Een vijfdelig koffie- en theeservies ontworpen in 1923 door Jean-Emile Puiforcat (1897-1945) heeft dezelfde scherpe hoeken die het servies van Van der Hoef karakteriseren. Het servies van Puiforcat is boller, maar strakker vormgegeven. Kenmerkend voor het werk van Puiforcat waren de gladde vlakken zonder enig ornament en de horizontale, verticale en diagonale lijnen die de vormen benadrukten. Evenals de ontwerpers van het Bauhaus ging ook hij uit van de bol, de cilinder en de kegel als basis voor de vormgeving.¹⁵²

Ook dit zilveren theeservies model 1170 van Van der Hoef moet commercieel succesvol zijn geweest omdat het volgens een brochure *Gero Zilvium* uit 1958 nog steeds in productie was. Servies model 1095 komt in deze brochure niet meer voor. Beide serviezen naar ontwerp van Chris van der Hoef werden als goede ontwerpen aangemerkt, hoewel het bolvormige servies uitging van een traditionele bolle vorm. In *De Standaard* schreef men over beide ontwerpen: 'Beide serviezen bestaan uit prettige, eenvoudige gebruiksvoorwerpen en [zijn] dus een vooruitgang bij de vroegere pronkstukken op de 'salontheetafel' vergeleken'.¹⁵³ Het is opvallend dat in de prijscourant *Gero-zilver* uit 1933 bij de theeserviezen model 1095 en model 1170 ontworpen door Chris van der Hoef wel zijn naam is vermeld.¹⁵⁴ Maar bij de bonbonschaaltjes 1074, 1091, 1093, 1163, 1164, en 2181, die eveneens alle zijn ontworpen door Van der Hoef, werd in dezelfde prijscourant zijn naam niet vermeld. Ook in de prijscourant *Gero-zilver, servieswerk* uit 1936 stond bij deze bonbonschaaltjes de naam van Van der Hoef niet.¹⁵⁵ Indien alle voorwerpen worden vergeleken die Van der

Hoef door de jaren heen voor Gero heeft ontworpen, is een zekere ontwikkeling waar te nemen. In de beginjaren ontwierp Van der Hoef voornamelijk voorwerpen in traditionele vormgeving, maar vanaf ongeveer 1929 wordt zijn vormgeving eigentijdser en zijn invloeden van de art deco en het Bauhaus waarneembaar. Na het succesvol aantrekken van Chris van der Hoef werd in 1929 door de Gerofabriek een samenwerking aangegaan met Jan Eisenloeffel.

JAN EISENLOEFFEL

Jan Eisenloeffel, geboren op 10 januari 1876 in Amsterdam, bezocht vanaf 1892 de Rijks Normalschool voor Teekenonderwijs te Amsterdam. Daarnaast werkte hij in de werkplaats van Hoeker & Zoon, in die tijd een van de belangrijkste juweliers- en zilverbedrijven in Amsterdam, waar zijn ontwerpen voor zilveren en koperen voorwerpen in productie werden genomen. Hij ging in de jaren 1905-1906 en met tussenpozen in de jaren 1916-1919 en rond 1927 samenwerken met Carel J.A. Begeer (1883-1956), de directeur van de Koninklijke Utrechtse Fabriek van Zilverwerken C.J. Begeer. Voor deze fabriek maakte hij prachtige eigentijds vormgegeven voorwerpen, zoals divers schepwerk.¹⁵⁶

Voor Gero heeft Jan Eisenloeffel vermoedelijk alleen bestek model 70 ontworpen. In november 1929 werd dit bestek geïntroduceerd (afb. 87). Van het model 70 waren verschillende lepels en vorken verkrijgbaar, zoals groentelepels, vleesvorken, sauslepels en aardappellepels. Het bestek had een strakke lijnvoering en was bij de verbinding bak-heft en lemme-heft geaccentueerd met horizontale groeven. Aan beide zijden van het heft was een verticaal gestanste lijn. Dit bestekmodel was zowel voor de Gerofabriek als voor Eisenloeffel een groot succes. De Gerofabriek vond het een goed voorbeeld van een geslaagde samenwerking tussen fabrikant en kunstenaar en van een machinaal vervaardigd product met een schone vorm.¹⁵⁷

De criticus Otto van Tussenbroek sprak in zijn boek *Gebruiks- en siervoorwerpen in het binnenhuis* uit 1933 van 'een poging tot het vereenigen van strakke vormen en bruikbaarheid'.¹⁵⁸ De bruikbaarheid van het bestek werd vergroot, doordat de tanden van de vork opzettelijk vlak waren gehouden in plaats van rond en de punten spits toeliepen, waardoor het goed mogelijk was in voedsel te prikken. De lepels waren diep en eivormig.

Het jaarboek van de VANK uit 1930 vermeldde dat de

fabrikant een grote invloed op de vorm van dit bestek heeft gehad.¹⁵⁹ Er is daarom wel verondersteld dat Jan Eisenloeffel, net als Chris van der Hoef, op artistiek gebied concessies heeft moeten doen.¹⁶⁰ Het in Gero-zilver uitgevoerde bestek model 70 was vanaf 1937 ook met ivoorkleurig Ivorno-heft verkrijgbaar als model 700 (afb. 48). Evenals bij alle andere bestekken in Gero-zilver was hierbij tevens een messenlegger verkrijgbaar (afb. 89). Eisenloeffels ontwerp was een langdurig succes, want in 1953 werd het nog vervaardigd. Hierna werd het ontwerp uit productie genomen, waarschijnlijk omdat de vervaardiging ervan erg bewerkelijk was en hierdoor te kostbaar werd.¹⁶¹ Het oude ideaal van Eisenloeffel om op grote schaal industrieel vervaardigde producten op de markt te brengen werd met zijn ontwerp voor Gero wel verwezenlijkt. Eisenloeffel heeft dus waarschijnlijk alleen dit bestekmodel voor de Gerofabriek ontworpen. Eind jaren twintig gaf de Gerofabriek ook A.D. Copier de opdracht tot het ontwerpen van voorwerpen. In tegenstelling tot Eisenloeffel heeft Copier meerdere voorwerpen voor de Gerofabriek ontworpen.

A.D. COPIER

Andries Dirk Copier, geboren op 11 januari 1901 in Leerdam, begon op dertienjarige leeftijd zijn loopbaan bij de Glasfabriek Leerdam. Door zijn aanleg voor tekenen gaf de fabriek hem de kans van 1918 tot 1919 lessen te volgen aan de Vakschool voor Typografie in Utrecht en van 1920 tot 1925 aan de Academie van Beeldende Kunsten in Rotterdam. In de Glasfabriek Leerdam werkte Copier als tekenaar op de verkoop- en ontwerfpafdeling. Tevens moest hij de productie van het glas van onder anderen architect en ontwerper K.P.C. de Bazel controleren. Het eerste drinkservies dat Copier voor Leerdam in 1922 ontwierp was het servies Smeerwortel.¹⁶²

De Glasfabriek Leerdam en de Gerofabriek waren goed bekend met elkaars producten. Zij stonden vanaf 1917 bijna naast elkaar op de Jaarbeurs te Utrecht. Daarbij waren beide firma's in 1925 aanwezig op de tentoonstelling van de BKI gehouden in het Museum van Kunstnijverheid te Haarlem. De Glasfabriek Leerdam als lid van de BKI en de Gerofabriek als aspirant-lid stonden in dezelfde ruimte en decoreerden de samengestelde modelinterieurs met onder andere glaswerk van Copier en Gero-tin en Gero-nikkel voorwerpen van Van der Hoef.¹⁶³

De Gerofabriek heeft tussen 1930-1933 achttien ver-

151 Prijscourant Gero-zilver 1933, p. 43.

152 Krekel-Aalberse 1989, p. 68 en p. 83, afb. 65.

153 Berlage 1933, p. 8.

154 Prijscourant Gero-zilver 1933, pp. 43-44.

155 Prijscourant Gero-zilver, servieswerk 1936, pp. 35-36.

156 Voor Jan Eisenloeffel: Krekel-Aalberse, Raassen-Kruimel e.a. 1996.

157 Nederlandsch Fabrikaat 1941, p. 40.

158 Van Tussenbroek 1933, p. 73.

159 Jaarboek V.A.N.K. 1930, p. 93.

160 Krekel-Aalberse, Raassen-Kruimel e.a. 1996, p. 209.

161 Hartog 1985-1986, p. 227.

162 Liefkes 1989, pp. 50-51.

163 Cat. tent. Haarlem 1925.

Vaakant 15/11 '29

**MODEL
JAN
EISENLOEFFEL**

Met dit model, dat tot de beste Nederlandsche kunstnijverheid gerekend mag worden, wordt een nieuwe richting op het gebied van tafelzilver ingeslagen. Elk artikel is door den kunstenaar tot in de kleinste details verzorgd. — Verkrijgbaar in de goede zaken. — Vraagt gellustreerde prijscourant

106

GERO

GERO-ZILVER

87 Advertentie naar ontwerp van Rinze Hamstra, nr. 106, met bestek model 70 in Gero Zilver naar ontwerp Jan Eisenloeffel, 1929.

GERO

No. 456   No. 447   No. 20

No. 435
(ook bij model no. 454
en no. 676)

No. 650   No. 688

No. 618   No. 692
(ook bij model no. 431)

No. 70

MESSENLEGGERS

No. 20 p. doz. fl. 10.80
No. 456, 447,
435 en 692
per doz . . . ., 12.00
No. 650, 688,
618 en 70
per doz. . . . ., 15.00

Drager voor trancheerstel No. 604 fl. 12.00

41

89 Pagina met onder andere messenlegger model 70 naar ontwerp van Jan Eisenloeffel uit prijscourant *Gero Zilver lepels en vorken* september 1936, p. 41.

schillende ontwerpen van Copier aangeboden. Drie modellen kandelaars, twee modellen bloemvazen en twee fruitschalen werden geheel in Gero-zilver uitgevoerd (afb. 90). Andere glazen voorwerpen, zoals likeur-, zuur-, olie- en azijnstellen, werden voorzien van een Gero-zilveren montuur. De voorwerpen werden tussen 1930 en 1932 geleidelijk aan op de markt gebracht. Een bowlstel met glazen, drie kandelaars, twee olie- en azijnstellen, een likeurstel en twee zuurstellen worden voor het eerst afgebeeld in de prijscourant *Geef Gero* uit 1930 (afb. 92). In een prijscourant uit 1931 volgen meer voorwerpen (afb. 91). Het merendeel van het glas was al eerder door de Glasfabriek

GERO

MODEL No. 700
geheel glimmend
Ontwerp Jan Eisenloeffel

15

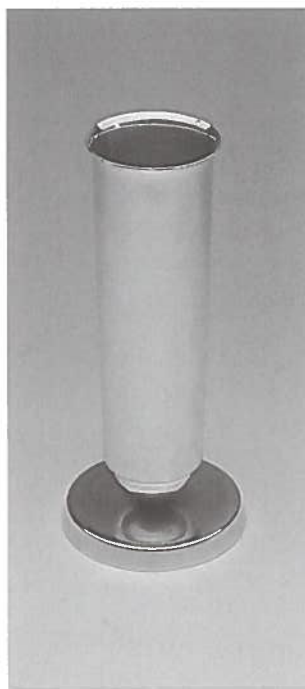
88 Pagina met bestek model 700 naar ontwerp van Jan Eisenloeffel uit prijscourant *Gero Zilver lepels en vorken* september 1936, p. 15.

Leerdam vervaardigd. Voor de bloemstandaard model 1900 werden drie verschillende bolronde vazen naar het ontwerp van Copier uit 1928 gebruikt. Een prachtig functionalistisch vormgegeven blauwgroen bowlstel met vier glazen is in de collectie van het Nationaal Glasmuseum Leerdam (afb. 94). Zowel de bowlterrine als de glazen kwamen niet eerder voor in de collectie van de Glasfabriek Leerdam en moeten speciaal door Copier voor de Gerofabriek zijn ontworpen. Het glas en het Gero-zilver zijn gemerkt met het monogram van Copier.

De functionalistische vormen van het glas en het Gero-zilver zijn streng geometrisch en sluiten aan bij de idealen van De Stijl en de Nieuwe Zakelijkheid. Copier was in 1927 op de architectuurtentoonstelling Die Weissenhof Siedlung in Stuttgart in aanraking gekomen met de ontwerpen van architecten uit De Stijl en de Nieuwe Zakelijkheid. In 1928 ontwierp Copier voor Leerdam zijn bekende bolvaas en iets later volgden de cilinder- en kubusvaas. Ook in de vierkante graniver cactuspotten komt het geometrische ideaal duidelijk naar voren.¹⁶⁴ De functionalistische vorm zonder decoratie komt vooral terug in de twee cilindervormige vazen en de twee halfronde fruitschalen. Evenals de ontwerpen van Christa Ehrlich voor de Zilverfabriek Voorschoten, waren deze voorwerpen afgestemd op de mogelijkheden van machinale vervaardiging, zoals het forceren van platen in vorm. De fruitschaal die Ehrlich in 1928 ontwierp (afb. 93) voor de Zilverfabriek Voorschoten komt qua vormgeving zeer overeen met deze Gero-fruitschalen model 1539 en 1540 naar ontwerp van Copier.¹⁶⁵ Ze sluiten goed aan bij de moderne vormgeving van deze periode en tonen Duitse en Oostenrijkse invloeden. Alleen ging het in plaats van het kostbare zilveren product om een goedkoper alternatief.

De ontwerpen van Copier voor de Gerofabriek waren waarschijnlijk geen commercieel succes, want ze zijn maar zeer kort geproduceerd. Ondanks het feit dat het materiaal goedkoper was dan zilver waren de voorwerpen vergeleken met andere producten erg duur en voor de consument moeilijk te onderhouden: het Gero-zilver op het glas moest gepoetst worden om de glans te behouden en aantrekkelijk te blijven. De producten zijn echter wel prachtige voorbeelden van het functionalisme in industriële vormgeving en tonen de samenwerking tussen een fabriek die massaproductie nastreefde en een jonge ontwerper.

90 A.D. Copier, vaas model 1811, Gero-zilver, 1929-1931, h. 18 x Ø 8 cm. Part. coll. Voorburg.

¹⁶⁴ Liefkes 1989, pp. 55-58.

¹⁶⁵ Krekel-Aalberse 1989, pp. 180-190; Groot, Gaillard 1999, pp. 163-165 en afb. 233.

¹⁶⁶ Jaarverslagen Kunstnijverheidsschool „Quellinus“ 1909-1912 (Archief Quellinus).

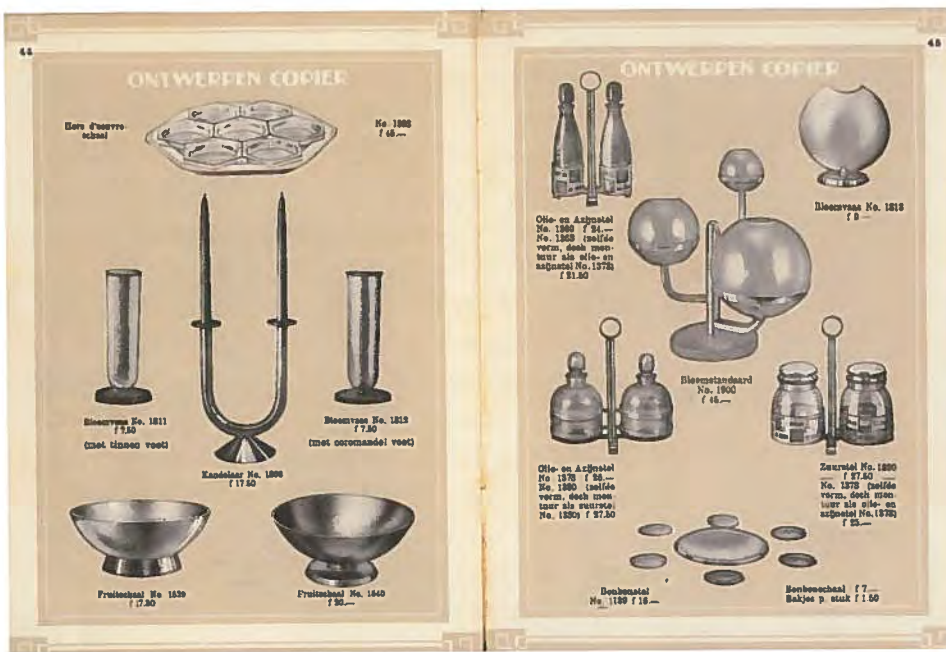
¹⁶⁷ Tentoonstellingscatalogi 'Arti et Amicitiae', Amsterdam oktober-november 1929, nr. 47 en 1935, nr. 20 t/m 29.

¹⁶⁸ Cat. tent. Zeist 1987, p. 144.

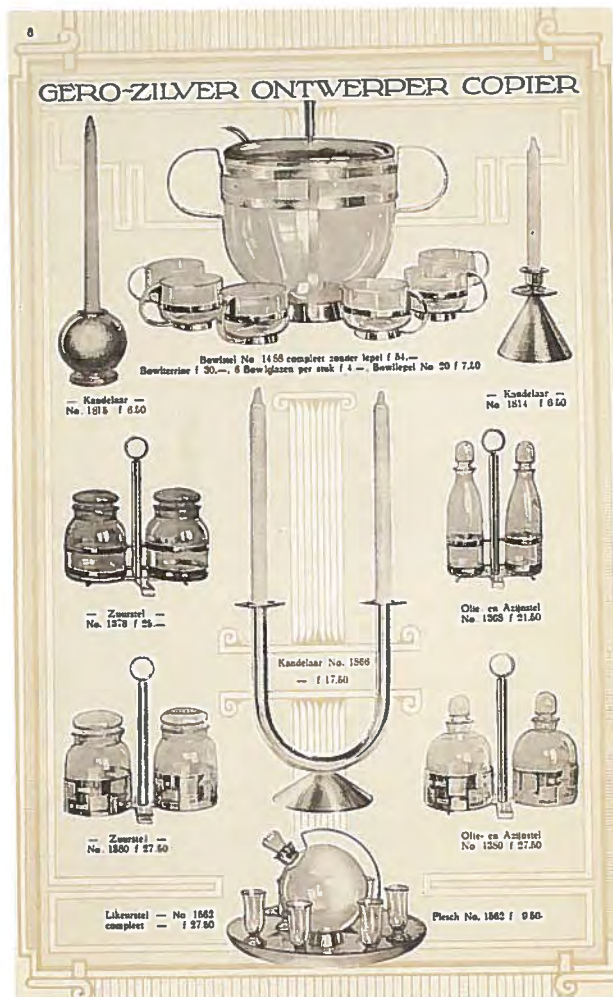
¹⁶⁹ Prijscourant Geef Gero 1930, p. 19, modellen 1430, 1526, 1742, 1773, 1839, 1842, 1892-1894.

RINZE HAMSTRA

Niet alleen gaf de Gerofabriek aan ontwerpers van buiten opdrachten voor het maken van voorwerpen, ook haar eigen werknemers ontwierpen producten. Rinze Hamstra was vanaf het midden van de jaren twintig op freelance basis werkzaam bij Gero en kwam later in vaste dienst. Hamstra, geboren op 30 juni 1895 in Amsterdam, volgde van 1910 tot 1912 een opleiding decoratief tekenen aan de Quellinusschool te Amsterdam waar hij lessen kreeg van A.J. Derkinderen (1859-1935) en R.N. Roland Holst (1868-1938).¹⁶⁶ Na zijn militaire dienst in 1919 ging hij werken voor verschillende opdrachtgevers. Hij was kunstnijveraar, architect en beeldhouwer, schilderde en tekende in een figuratieve stijl. Hamstra was lid van diverse verenigingen en exposeerde op verschillende tentoonstellingen die in de hoofdstad werden gehouden. Een tekening uit een serie van twintig, 'de geschiedenis van 's mensen leven' hing in 1929 op een tentoonstelling bij Arti et Amicitiae in Amsterdam. Op de tentoonstelling affiches en illustraties gehouden bij Arti et Amicitiae in 1935 waren tien werken van Rinze Hamstra tentoongesteld.¹⁶⁷ In Hamstra's werk is de invloed van de Engelse Prerafaëlieten en zijn leermeester A.J. Derkinderen waarneembaar. In zijn schilderijen en grafische werk komen veel klassieke en middeleeuwse motieven voor. Hamstra had ook een eigen reclamebureau opgericht met als specialisme het ontwikkelen en vergroten van foto's.¹⁶⁸ Dit specialisme in fotografie heeft hij bij de Gerofabriek verder kunnen ontwikkelen, omdat hij zich ook hier bezighield met het maken van foto's van diverse voorwerpen en voor de verschillende brochures en reclames. Vanaf 1926 verzorgde Hamstra op freelance basis de vormgeving van verkoopbrochures en advertenties voor de Gerofabriek en ontwierp hij het Gero-embleem. Nadat met de advertenties naar ontwerp van Chris van der Hoef ter gelegenheid van het 12½-jarig bestaan van de fabriek in diverse dagbladen was geadverteerd, werden tussen 1926 en 1932 verschillende advertenties in de *Zeister Courant* geplaatst voor Gero-zilver, Gero-Gromalca en Gero-Alpacca. Deze waren alle ontworpen door Hamstra (afb. 41, 44, 87). Vanaf 1930 ging Hamstra ook voorwerpen ontwerpen, veelal gladde producten in Gero-tin. In de brochure *Geef Gero* uit 1930 worden de eerste ontwerpen van Rinze Hamstra afgebeeld. Het gaat om een water- en rookstel, een aantal vazen en schalen.¹⁶⁹ De gladde voorwerpen zijn beker- of trechtervormig en hebben

91 Pagina's met ontwerpen van A.D. Copier uit prijscourant Gero-zilver z.j. [1931], p. 45.

92 Pagina met ontwerpen van A.D. Copier uit prijscourant Geef Gero 1930, p. 8.

93 Christa Ehrlich, schaal voor de Zilverfabriek Voorschoten, zilver, 1928, h. 4,8 x Ø 25 cm.

vrijwel geen decoratie, alleen enkele horizontale groeven die de vorm volgen. Op de Najaarsbeurs van 1930 trokken vooral de voorwerpen van Hamstra en Van der Hoef veel aandacht. De stand van de Gerofabriek op deze Najaarsbeurs was naar ontwerp van Hamstra ingericht. De betimmering van donker eikenhout in combinatie met een verlichting met phililux-lampen werd alom gewaardeerd en fraai gevonden. 'De tentoongestelde artikelen komen zo goed tot hun recht', schreef een journalist naar aanleiding van de Najaarsbeurs.¹⁷⁰ Hiernaast richtte Hamstra ook de etalages in voor winkeliers die Gero-artikelen verkochten.

In de brochure *Gero-tin* uit 1934 staan meerdere ontwerpen van Hamstra afgebeeld (afb. 95, 96). De collectie is uitgebreid met schalen en vazen. De objecten zijn gedecoreerd met op het voorwerp liggende, verticaal lopende inspringende ribben en banden die in een spiraal eindigen en de vaas of schaal als het ware ondersteunen, en daarmee een verbinding vormen met de voet waarop de schaal of vaas is geplaatst. De spiralen die de voorwerpen decoreren komen ook terug in de door Hamstra vormgegeven brochures en prijscouranten. De weinige ontwerpen die Hamstra maakte voor objecten doen vermoeden dat hij zich slechts sporadisch heeft beziggehouden met ontwerpen en dat zijn hoofdtaak lag in het verzorgen van reclamemateriaal en jubileumboeken.

De voorwerpen van Rinze Hamstra tonen een grote overeenkomst met het keramiek naar ontwerp van de beeldhouwer Hildo Krop (1884-1970) door het gebruik van dezelfde paraboolvormen en banden of ribben. Krop werkte in de jaren twintig onder andere voor de Eerste Steenwijker Kunst-Aardewerkfabriek ESKAF.¹⁷¹

Chris van der Hoef en Rinze Hamstra werkten in dezelfde periode bij de Gerofabriek als freelance ont-

170 Jaarbeursarchief GAU, archiefnr. 382, inv.nr. 3860: *Utrechtsh Dagblad* 10 september 1930.

171 Spitzes, Verschuuren 2000, pp. 28-31, 76-77.

94 A.D. Copier, bowlstel met glazen model 1488, glas met Gero-zilver, 1930-1933, h. 21,1 x b. 38 x Ø 22,5 cm. Nationaal Glasmuseum Leerdam.

werpers. Naast het gehamerd tin van Georg Nilsson werden in deze periode dus de gladde voorwerpen van Hamstra en Van der Hoef geproduceerd. Indien de voorwerpen van Hamstra en Van der Hoef worden vergeleken zijn de basisvormen hetzelfde. De ontwerpen van Chris van der Hoef zijn sprekender, expressiever en grilliger gedecoreerd dan die van Rinze Hamstra. Beide sierkunstenaars lijken vooral bij een nationale vormgeving van gebruiks- en siervoorwerpen aan te sluiten. Het is onduidelijk hoe de werkverdeling is geweest, maar het lijkt erop dat het de fabriek er niet zoveel toe deed wie ze ontwierp, eerder of het product goed liep en voor een grote afzet zorgde.

In 1936 ging Rinze Hamstra in vaste dienst voor de Gerofabriek werken en vestigde hij zich in Zeist. In hetzelfde jaar vierde de Gerofabriek haar 25-jarig bestaan en Hamstra maakte ter gelegenheid hiervan een tableau dat het personeel van de Gerofabriek de directie wilde aanbieden (afb. 20). Door drukke werkzaamheden, ziekte en de Tweede Wereldoorlog werd het tableau echter pas in 1947 overgedragen. Bij de opzet van het tableau stond het idee voorop 'een overzicht te geven van de betekenis, welke een nijverheidsbedrijf als het onze, voor de gemeenschap bezit en natuurlijk speciaal de waarde van de Gerofabriek als zodanig'.¹⁷² Hamstra wilde een zo groot mogelijk deel van de menselijke samenleving tonen en te midden van alles, als middelpunt, lag de Gerofabriek. Het tableau bestaat uit vijf panelen, drie grote en twee smalle. Op het middelste paneel staan voorstellingen die op de fabriek betrekking hadden. De vier vrouwenfiguren symboliseerden van links naar rechts de vier fabrikaten van de Gerofabriek: Gero Zilmeta, Gero-zilver, Gero-messen en Gero-tin. Daarnaast stellen zij ook algemene gemoedsgesteldheden voor die bij de mens voorkomen: de Zilmeta-figuur stelt de zin voor huiselijkheid voor, Gero-zilver de vreugde die men heeft om goed gekleed onder de mensen te verschijnen, Gero-messen de omstandigheden dat men op een zeker moment in het leven sterk en scherp moet kunnen zijn, Gero-tin de stille vreugde om binnen de muren van de eigen woning met zichzelf bezig te zijn. De twee buitenste panelen symboliseerden de maatschappij. Het gehele tableau heeft een allegorische betekenis en vertelt het verhaal van de Gerofabriek. Het was de bedoeling dat het tableau geplaatst werd in een later aan te bouwen kantoorhal, waar de bezoekers van de Gerofabriek het goed konden zien. Het werd echter geplaatst in de directiekamer. Hamstra

95 Pagina met producten naar ontwerpen van Rinze Hamstra uit prijscourant *Gero-tin* 1934, p. 41.

172 Cat. tent. Zeist 1987, p. 140

ONTWERP RINZE HAMSTRA

VAAS No. 1838
hoog 13,5 cm.

VAAS No. 1839
hoog 15 cm

VAAS No. 1842
hoog 15 cm

SCHAAL No. 1526
diam. 23 cm.

VAAS No. 1894
hoog 16 cm

VAAS No. 1840
hoog 15,5 cm.

VAAS No. 1893
hoog 11,5 cm.

SCHAAL No. 1430
diam. 25 cm., diam. 20 cm.

AUTEURSRECHTEN VOORBEHOUDEN

48

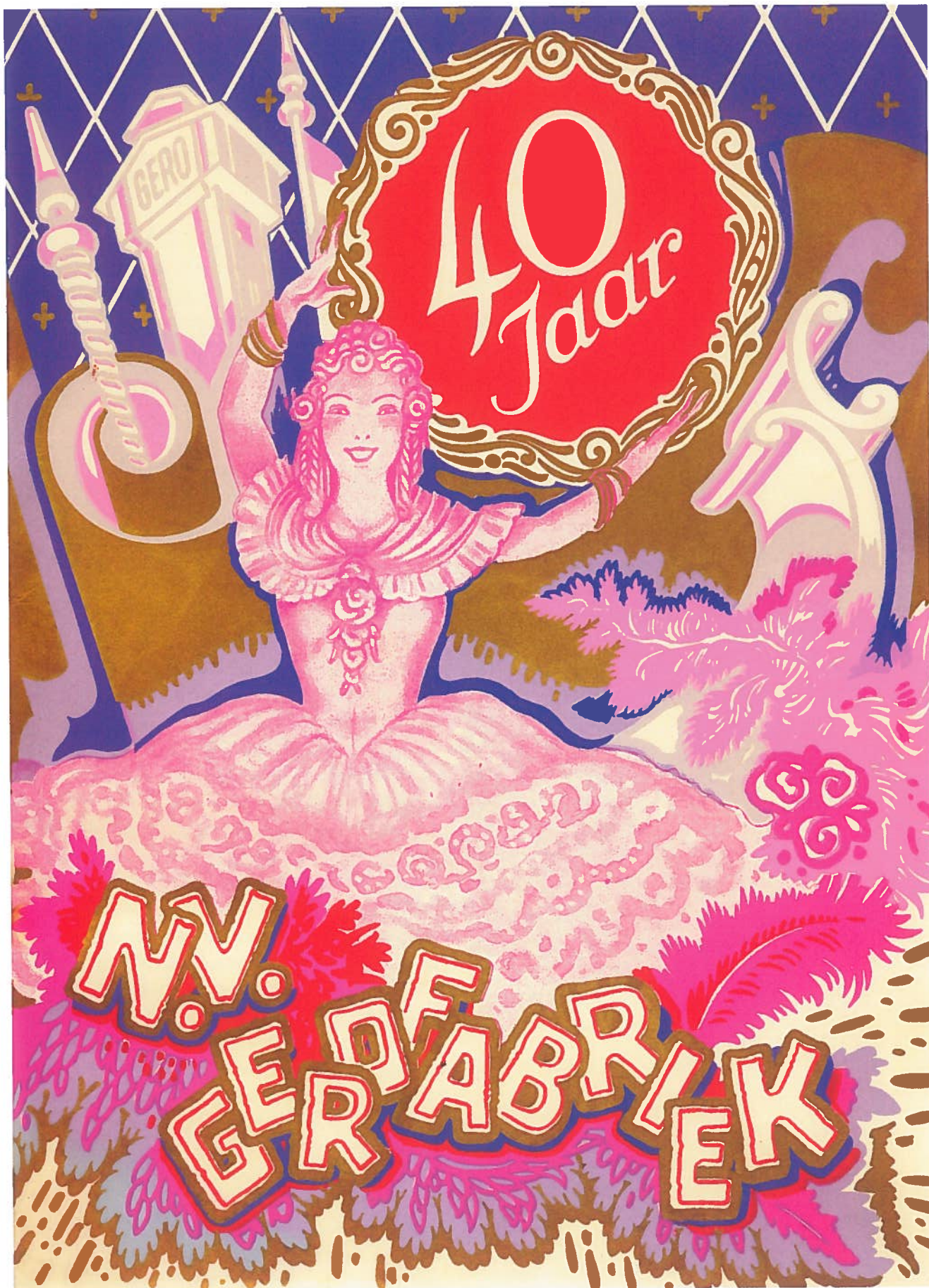
97 Rinze Hamstra schaal model 1430, Gero-tin, 1934, Ø 25 cm.
Part. coll. Nieuwerkerk aan den IJssel.

96 Pagina met producten naar ontwerpen van Rinze Hamstra uit prijscourant *Gero-tin* 1934, p. 42.

schrijft hierover: 'Voor de directiekamer is het geheel dan eigenlijk wel wat groot van opzet, doch wij zullen hopen, dat als de tijden beter worden en de fabriek uitbreidt, er een tijd zal komen dat dit tableau de plaats zal krijgen die oorspronkelijk in de bedoeling lag.'¹⁷³ Vanaf 1947 maakte Hamstra veel oorkonden voor medewerkers van Gero die de fabriek verlieten en voor jubilerend Gero-personeel.¹⁷⁴ In 1955 ontwierp en maakte Hamstra bijvoorbeeld een boek ter gelegenheid van het afscheid van oud-directeur S.L. Vermeer.¹⁷⁵ Hij schreef geregeld voor het bedrijfsorgaan *Onder de Toren* over eetgewoonten en alles wat hiermee te maken had. In 1952 werd het 40-jarig bestaan van de Gerofabriek groots gevierd met een feestavond vol ballet, zang en toneel in Hotel Figi, Zeist. Rinze Hamstra ontwierp ter gelegenheid van dit feest de omslag van het programmaboekje (afb. 98). In 1962 werd in Slot Zeist ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Gerofabriek door Hamstra de tentoonstelling *De vork in de steel* georganiseerd, met als thema de mens en zijn eetgewoonten door de eeuwen heen (afb. 30).¹⁷⁶ Het thema van de tentoonstelling lag in de lijn van wat de Gerofabriek maakte; zij vervaardigde immers voorwerpen die alles te maken hadden met de maaltijd. Het was volgens Hamstra belangrijk meer te weten over de geschiedenis van de voorwerpen die men in de Gerofabriek dagelijks produceerde. De tentoonstelling gaf door middel van een groot aantal bruiklenen en eigen geproduceerde voor-

173 Cat. tent. Zeist 1987, p. 140.
174 Cat. tent. Zeist 1987, pp. 140, 145.
175 V.d. W. 1955b, p. 14.
176 Cat. tent. Zeist 1987, p. 146.

98 Omslag van het programmaboek van de feestavond ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Gerofabriek, 21 oktober 1952.

werpen een chronologisch en historisch overzicht van de mens en de maaltijd in de loop der eeuwen. Bij de tentoonstelling werd een catalogus uitgegeven waarin het ontstaan van het mes, de lepel en de vork werd uiteengezet en waarin tevens alle tentoongestelde voorwerpen werden besproken. De cultuurhistorische afdeling van de Gerofabriek had een groot aantal historische voorwerpen voor de tentoonstelling gereconstrueerd (afb. 31). Het vervaardigen van deze in Gero Zilvium gemaakte replica's was geen gemakkelijke taak geweest, maar volgens Hamstra 'was [dit] een interessant experiment, want er viel uit te constateren dat er ook heden nog handwerkslieden bestaan, die even bekwaam zijn als hun collega's uit vroeger eeuwen'.¹⁷⁷ De expositie *De vork in de steel* werd in 1963 opgenomen in een tentoonstelling over wonen in Maastricht. De NCRV schonk aandacht aan deze tentoonstelling in het televisieprogramma *Memo*. In deze televisie-uitzending werden verschillende borden, lepels, messen, bokalen en vele andere voorwerpen getoond die naar beroemde oude voorbeelden speciaal voor deze tentoonstelling door Gero waren gemaakt.¹⁷⁸ Enkele gereconstrueerde voorwerpen van de cultuurhistorische afdeling waren samen met moderne bestekken naar ontwerp van Georg Nilsson en Dick Simonis ook tentoongesteld op de tentoonstelling *De gedekte tafel vroeger en nu*, gehouden in Deurne 1964.¹⁷⁹

In 1963 liet de Gerofabriek voor Hamstra bij zijn woning aan de Platolaan in Zeist een atelier bouwen naar zijn eigen ontwerp. In december 1964 werd het bedrijfsblad *Contouren* opgericht, dat *Onder de Toren* verving. Hamstra schreef ondanks zijn hoge leeftijd regelmatig artikelen in dit bedrijfsblad, zoals 'Een korte omzwerfing door de geschiedenis van het Nederlands zilver', en zat zeker tot maart 1968 in de redactie van *Contouren*. Op 21 april 1974 overleed de veelzijdige kunstenaar Rinze Hamstra in Zeist.¹⁸⁰ Hij had een groot deel van zijn werkzame leven in dienst gesteld van de Gerofabriek.

THEODORUS HOOFT

Naast Rinze Hamstra was ook Theodorus Hooft in vaste dienst bij de Gerofabriek. Eind jaren dertig ging hij voorwerpen ontwerpen. Hooft, geboren op 23 november 1900 te Gouda, was al vanaf 1918 als scheikundige werkzaam bij de Gerofabriek in Zeist. Spoedig werd hij chef van het laboratorium en bedrijfsleider van de galvanofabriek. De bedrijfs-

leiding zou Hooft ertoe hebben aangespoord om ontwerpen van tin te maken, omdat zij ontevreden was over Van der Hoef. Vanuit de fabriek vond men dat Van der Hoef onvoldoende rekening hield met de technische aspecten van de vervaardiging van serieproducten.¹⁸¹ Hooft was goed op de hoogte van de technische eisen waaraan de ontwerpen van tin dienden te voldoen. Bij het vervaardigen van servieswerk is het trekken en forceren van de voorwerpen het begin van iedere vorm. Dat Hooft wel degelijk lette op de technische eisen, komt tot uitdrukking in de strakke vormgeving van zijn ontwerpen, die gemakkelijk machinaal te vervaardigen waren. Zijn ontwerpen zijn gemerkt met zijn monogram TH. Hooft schreef stukjes in het bedrijfsblad *Onder de Toren* over hoe het verzilveren van voorwerpen te werk ging. Hij heeft tot aan zijn pensioen in 1965 bij de Gerofabriek gewerkt. Naast het vervaardigen van eigen ontwerpen voor de Gerofabriek diende Hooft ook modellen van concurrerende firma's over te nemen.¹⁸² Hij kreeg van onder andere directeur Simonis te horen wat hij moest ontwerpen.¹⁸³ Hij heeft alleen tinnen voorwerpen ontworpen en geen bestekmodellen. In de brochure *Gero-tin* uit 1933 komen voor het eerst een aantal voorwerpen van Hooft voor, onder andere een waterstel, een gecombineerde sigaren- en sigarettenkist, een aantal bekens, vazen en schalen. Alle voorwerpen zijn gemaakt van glad Gero-tin en worden gekenmerkt door vloeiende lijnen, met uitzondering van de gecombineerde sigaren- en sigarettenkist die een strakke lijnvoering heeft.¹⁸⁴

Hooft heeft een aantal Gero-tinnen theeserviezen ontworpen. Hij heeft plagiaat gepleegd op het theeservies model 1075 van Chris van der Hoef. Hij 'ontwierp' bijna precies hetzelfde bolvormige tinnen servies model 1169, alleen staat het niet op een standing zoals bij Van der Hoef het geval was (afb. 86). Deze restyling was mogelijk omdat het auteursrecht op de voorwerpen bij de fabriek lag. Naast dit servies model 1169 komt in de prijscourant *Gero-tin* uit 1940 nog een tweetal theeserviezen naar ontwerp van Th. Hooft voor, modellen 1096 (afb. 101) en 1140 (afb. 42). De serviezen, bestaande uit een theepot, lepelbeker, suikerpot en melkkannetje, hebben ook een theebus. Het servies model 1096 is eivormig met een hoog aangezette korte tuit. Opvallend is dat dit servies een gehamerd oppervlak heeft, wat zo kenmerkend is voor de ontwerpen van Nilsson. Alle andere ontwerpen die aan Th. Hooft kunnen worden toegeschreven zijn

177 Cat. tent. Zeist 1962, pp. 3-4.

178 NAA Hilversum, film: 50850, film 91271, uitzenddatum 6 oktober 1962.

179 Cat. tent. Deurne 1964.

180 Cat. tent. Zeist 1987, p. 146.

181 Hartog 1985-1986, p. 226.

182 De ontwerpen van Th. Hooft kunnen niet allemaal op een rijtje worden gezet, omdat er in het onderzoek geen brochures zijn aangetroffen met pagina's voorwerpen naar ontwerp van Th. Hooft. De behandelde voorwerpen zijn zeker naar ontwerp Hooft omdat ze in het onderzoek zijn aangetroffen in particuliere of museale collecties.

183 Hartog 1985-1986, p. 227.

184 Prijscourant *Gero-tin* 1933, pp. 6-8, 10-11.

gemaakt in glad Gero-tin. Theeservies 1140 vertoont grote overeenkomsten met het theeservies 1096. Beide zijn gemaakt uit dezelfde mal, wat ook het geval was bij theeservies model 2102 en 1168 van Nilsson. Het servies model 1140 heeft alle eigenschappen die zo kenmerkend zijn voor Hooft, zoals de vloeiende lijnvoering en de horizontaal lopende groef die het oppervlak accentueert. Beide serviezen komen nog voor in de prijscourant *Gero-tin* uit 1951. Dit geeft aan dat de serviezen 1096 en 1140 ook na de Tweede Wereldoorlog nog zijn geproduceerd, terwijl theeservies 1169 in deze prijscourant niet meer voorkomt. Naast deze drie theeserviezen heeft Hooft voorzover bekend ook een aantal schalen, theelichtjes, waterstellen en bekers ontworpen. Schaaltje model 1084 (afb. 100), vaas model 1870, 1890, 1899, sigarenkist 1790, beker model 2091 en theelichten model 1174 en 1176 (afb. 102) zijn ontworpen door Hooft. Zijn invalshoek was meer vanuit zijn kennis van de metalen en methode van fabricage dan van het getekende ontwerp. Omdat Hooft de zuiverheid van het tin controleerde en het fabricageproces erg goed kende heeft hij met succes enkele Gero-tinnen ontwerpen gemaakt.¹⁸⁵ Zowel Rinze Hamstra als Theodorus Hooft werkten in vaste dienst bij de Gerofabriek. Ze waren geen van beiden in de eerste plaats aangenomen om voorwerpen te ontwerpen. Chris van der Hoef, Jan Eisenloeffel en A.D. Copier waren begin jaren dertig op freelance basis werkzaam voor de Gerofabriek. Een van de belangrijkste vaste ontwerpers van de Gerofabriek was echter Georg Nilsson. Hij werkte bij de Gerofabriek in Kopenhagen en toen deze sloot, ging hij in 1933 in Zeist wonen om daar voor de Gerofabriek te werken. Vanaf het begin van de jaren twintig tot in de jaren vijftig was hij ontwerper bij Gero.

GEORG NILSSON

Georg Ferdinand Hjalmar Nilsson werd op 3 april 1888 geboren te Kopenhagen, Denemarken. Zijn familie was afkomstig uit Zweden. Nilsson begon zijn opleiding waarschijnlijk rond 1904 in het atelier van Mogens Ballin (1871-1914) in Kopenhagen. De Deense zilversmid Georg Jensen (1866-1935) ontwierp in deze periode sieraden in dit atelier en heeft Nilsson hier mede opgeleid.¹⁸⁶ In het atelier van Mogens Ballin werden behalve zilveren voorwerpen ook koperen en tinnen voorwerpen gemaakt. Nilsson kon er onder andere al kennismaken met het ciseleren, het afwerken van tinnen voorwerpen. Nilsson heeft tussen 1906

99 Pagina met modellen 1867, 1779 en 1790 van Th. Hooft, model 1742 van Rinze Hamstra en modellen 1081, 1082, 1741 van Chris van der Hoef uit prijscourant *Gero-tin* september 1933, p. 6.

¹⁸⁵ Schriftelijke mededeling de heer B. van de Puttelaar aan auteur, 21 oktober 1999.
¹⁸⁶ Jensen z.j., p. 66.

100 Th. Hooft, schaalje model 1084, Gero-tin, 1933, Ø 18 cm.
Part. coll. Voorburg.

en 1909 ook een deel van zijn opleiding genoten in het atelier van Georg Jensen (afb. 104).¹⁸⁷ Jensen zou later een van de belangrijkste zilversmeden in Denemarken worden. Na zijn opleiding tot goudsmid en beeldhouwer in onder andere de werkplaats van Mogens Ballin, vestigde Jensen zich in 1904 als zelfstandig edelsmid op de Bredgade 36 in Kopenhagen, waar hij een kleine winkel met atelier opende. Vanaf 1905, toen hij voor het eerst een theepot en enig ander vaatwerk vervaardigde, nam de productie van gebruiksvoorwerpen een belangrijke plaats in. In de door Jensen ontworpen en vervaardigde producten was geen sprake van navolging van historische stijlen en evenmin kwamen de typische zweepsflaglijnen van de Jugendstil in zijn werk voor. Kenmerkend voor zijn werk zijn bewegingen die zwellingen en draaiingen suggereren. Het ornament heeft een ondergeschikte plaats en is alleen gebruikt om de vorm te ondersteunen. Daarbij speelt het gehamerde oppervlak een belangrijk rol en hebben de knoppen, poten of oren bloem- en vruchten-trossen.¹⁸⁸ In Nilssons latere werk kwam de hamerslagstructuur ook veelvuldig voor op voorwerpen geproduceerd door de Gerofabriek. De grote invloed van Jensen is bijvoorbeeld goed waar te nemen in een door Georg Nilsson ontworpen Gero-tinnen schaal model 7392 (afb. 22) als deze wordt vergeleken met een zilveren vruchtschaal ontworpen in 1923 door Georg Jensen (afb. 23). Beide schalen worden gekenmerkt door de hamerslagstructuur en de druiventrossen.

Nilsson heeft nadat hij bij Jensen in het atelier had gewerkt een eigen zilverwinkel in Kopenhagen gehad.

THEE- EN KOFFIESERVIEZEN

THEE- EN KOFFIESERVIES no. 1110 glad
4-deelig theeservies f 16.90
Theepot met scharnier f 8.50
Suikerpot . . . f 3.90
Melkkan . . . f 2.65
Lepelbeker . . f 1.85
Bijpassend theeblad (zie pag. 8)
no. 1206 . . . f 16.50
Theebusje . . . f 3.00
Koffiekan . . . f 11.75

THEESERVIES no. 1096 gehamerd
4-deelig f 17.90
Theepot . . . f 9.00
Suikerpot . . . f 4.15
Melkkan . . . f 2.85
Lepelbeker . . f 1.90
Bijpassend theeblad (zie pag. 8)
no. 1210 . . . f 11.00
Theebusje . . . f 3.00

THEESERVIES no. 2113 glad
4-deelig f 18.25
Theepot . . . f 9.50
Suikerpot . . . f 3.90
Melkkan . . . f 2.95
Lepelbeker . . f 1.90
Bijpassend theeblad (zie pag. 8)
no. 1209 . . . f 10.50

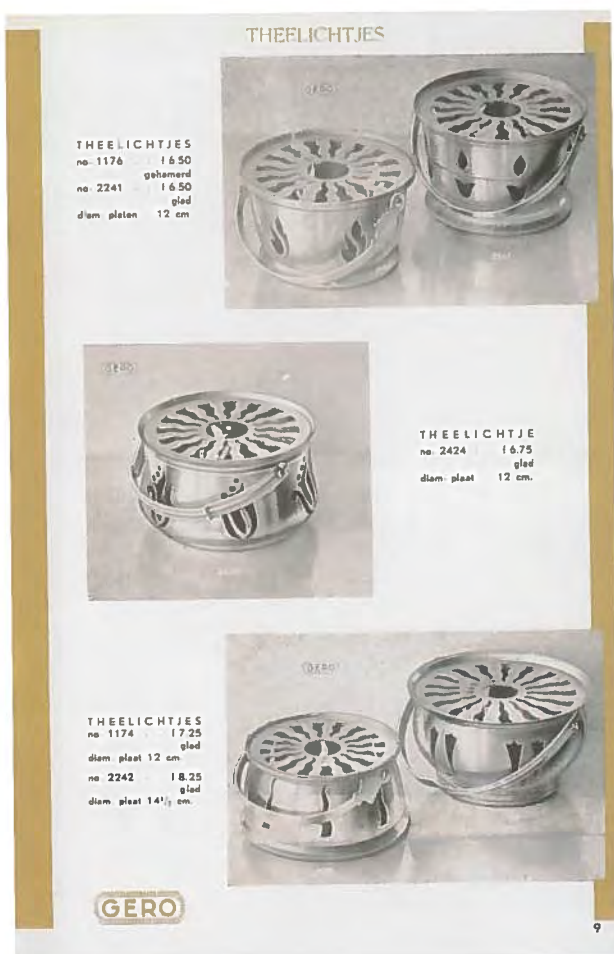

5

101 Pagina met theeservies model 1096 van Th. Hooft uit prijscourant *Gero-tin* januari 1940, p. 5.

¹⁸⁷ Kasboeken Georg Jensen Museum. Op 18 juli 1908 komt G. Nilsson voor in het kasboek. Hij krijgt 20,80 Deense kronen uitbetaald voor een week werk. Met dank aan M. von Essen.

¹⁸⁸ Krekel-Aalberse 1989, pp. 217-218.

102 Pagina met theelichten model 1176 en 1174 naar ontwerp van Th. Hooft en model 2424 naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijs-courant *Gero-tin* januari 1940, p. 5.

103 Georg Nilsson bezig met het ontwerpen van Gero Zilmeta model 515, Gerofabriek 1954. Uit: *Onder de Toren* 1954, p. 4.

Het is onbekend wanneer deze winkel werd opgeheven en wanneer Nilsson precies voor de Gerofabrieken te Kopenhagen ging werken. De Gerofabrieken werd in 1922 geopend en in 1925 was Nilsson 'fabriksleder'.¹⁸⁹ Er zijn ontwerptekeningen van hem bewaard gebleven daterend uit 1925 waaruit opgemaakt kan worden dat hij naast zijn functie als fabriksleider eveneens voorwerpen voor de Gerofabrieken ontwierp.

De Gerofabrieken in Kopenhagen produceerde alle mogelijk denkbare voorwerpen, zoals koffie- en theeserviezen, suikerstrooiers, servetringen, lampen, vazen in Gero-tin en Gero-zilver. Dit alles voornamelijk voor de Deense markt. De Gerofabrieken in Kopenhagen produceerde enerzijds voorwerpen die ouderwets van vormgeving waren en anderzijds voorwerpen in een eigentijdse stijl. De behoudende vormgeving was niet vergelijkbaar met de zeer strakke voorwerpen die er in dezelfde periode geproduceerd werden bij de toonaangevende edelsmid Jensen. Het is goed mogelijk dat de Gerofabrieken voornamelijk produceerde voor de algemene traditionele vraag, terwijl Jensen exclusieve voorwerpen maakte.

De voorwerpen die aan het begin van de vorige eeuw in Denemarken werden gemaakt worden gekenmerkt door het gebruik van zware motieven.¹⁹⁰ Deze decoratieve vorm was zeer populair en werd in de jaren twintig veelvuldig door de Gerofabrieken Kopenhagen gebruikt. Deze vormgeving was kenmerkend voor het werk van de Deense architect en ontwerper Thorvald Binsesbøl (1846-1908) en Mogens Ballin. Typisch voor de ontwerpen van Binsesbøl zijn de eenvoudige vormen met krachtige abstracte decoraties en zware, golvende ornamenten. Binsesbøls eerste werken dateren uit 1899 en in deze tijd hadden zijn ontwerpen een grote invloed op jonge Deense kunstenaars.¹⁹¹ In de ontwerpen van Georg Nilsson zijn de zware vormen en ornamentiek van Binsesbøl en Ballin goed te zien. De Gerofabrieken produceerde dus voorwerpen die aan het begin van de vorige eeuw zeer populair waren en waar zeker tot ver in de jaren twintig een grote vraag naar was.

Maar de Gerofabrieken produceerde ook voorwerpen die overeenkomsten vertonen met ontwerpen uitgevoerd door het in de jaren twintig toonaangevende atelier van Georg Jensen. Vooral deze modernere voorwerpen werden later ook in Nederland geproduceerd. Op de Jaarbeurs van maart 1927 werden Deense ontwerpen voor het eerst in de stand van de Gerofabriek getoond. Het gehamerd oppervlak van het Deense tin was 'eigenaardig', zo schreef men in het *Utrechtsch Dagblad* van 23 maart 1927.¹⁹² Zeer waarschijnlijk ging het om voorwerpen naar ontwerp van Nilsson. Dat deze voorwerpen in 1927 door de Gerofabriek in Zeist werden tentoongesteld, hangt samen met het feit dat de fabriek in 1926 besloot een deel van haar productie vanuit Kopenhagen naar

¹⁸⁹ GK, Folkeregister, Charlottenlund, Denemarken.

¹⁹⁰ Krekel-Aalberse 1989, p. 217.

¹⁹¹ Krekel-Aalberse 1989, pp. 215-217.

¹⁹² Jaarbeursarchief GAU, archiefnr.

382, inv.nr. 3858: *Utrechtsch Dagblad* 23 maart 1927.

¹⁹³ Jaarbeursarchief GAU, archiefnr.

382, inv.nr. 3860: *Utrechtsch Dagblad* 10 september 1930.

¹⁹⁴ Gemeente Archief Zeist, inv.nr. 1435.

104 Georg Nilsson, tweede van rechts (achter), voor het atelier van Georg Jensen, Kopenhagen, ca. 1910. Coll. E. Nilsson.

105 Pagina met producten in gehamerd Gero-tin naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijscourant *Het huiselijk interieur* z.j. [1928], p. 22.

Nederland te verplaatsen. Doordat de productie van de voorwerpen naar Zeist werd gehaald, komen veel voorwerpen die in Denemarken waren ontworpen in Gero-zilver later voor in Nederlandse prijscouranten voor Gero-tin. De Nederlandse tinnen en zilveren voorwerpen van Gero hebben dezelfde modelnummers als de voorwerpen die staan afgebeeld in de Deense prijscouranten. Kenmerkend voor de ontwerpen is dat deze zwaar van vorm zijn. Ze zijn veelal gedecoreerd met gestileerde diermotieven of bloemen en bladeren. De randen en eventuele handvatten worden geaccentueerd. Voorwerpen gemaakt bij de Gerofabriken in Kopenhagen werden gemerkt met twee torentjes. Echte zilveren voorwerpen kunnen in Denemarken door een keurmeester worden gecontroleerd op het zilveragehalte. Dit controlemerk bestaat uit een medaillon waarin drie torentjes met daaronder het jaar van controle. De Gerofabriek heeft dus zijn merk afgeleid van het controlemerk voor echte zilveren producten. In 1929 wordt er voor het eerst door de Gerofabriek met Gero-tinnen ontwerpen van Georg Nilsson geadverteerd in de *Zeister Courant* en in krantenartikelen over de Najaarsbeurs van 1930 wordt Nilssons naam daadwerkelijk bij de voorwerpen genoemd.¹⁹³

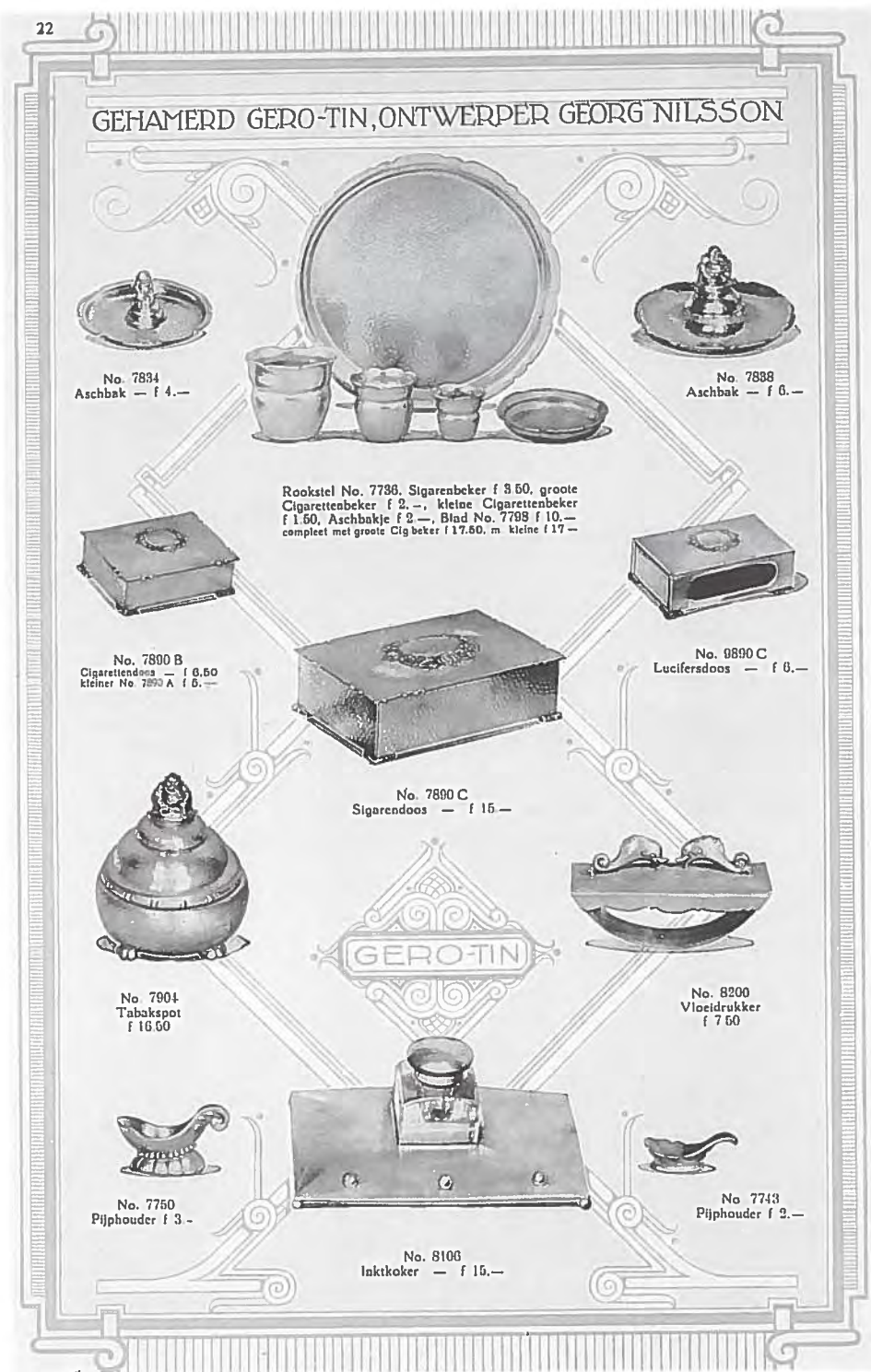
In de brochure *Geef Gero* uit 1930 wordt op drie pagina's een aantal ontwerpen van Nilsson afgebeeld (afb. 106-107). Veel van deze voorwerpen staan in prijscouranten van de Gerofabriken Kopenhagen en waren dus in de jaren ervoor door Nilsson ontworpen. De tinnen voorwerpen uit de Nederlandse brochure *Geef Gero* 1930 werden in Denemarken zowel in het Gero-zilver als in het Gero-tin geproduceerd. Bij deze voorwerpen zijn ook de gehamerde, gewelfde oppervlakken en randen kenmerkend (afb. 105). Vooral bij de theeserviezen komt het gewelfde oppervlak veelvuldig voor. Een aantal voorwerpen is gedecoreerd met een dierfiguur, zoals een dolfin of aap, die dient als knop en/of als decoratie (afb. 113). Daarbij had Nilsson een grote voorkeur voor het gebruik van een fantasiefiguur, een soort trol, die hier op de asbak en tabakspot geplaatst is. Zijn voorkeur voor dier- en fantasiefiguren blijkt ook uit zijn ontwerptekeningen. Zoals al gezegd ging hij met zijn gezin in maart 1933 in Zeist wonen, waar hij als tekenaar bij de Gerofabriek in de Gemeente werd ingeschreven.¹⁹⁴ De Gerofabriek had op 22 februari 1933 speciaal een bouwvergunning van de Gemeente Zeist verkregen om aan de fabriek een zogenaamde 'tekenruimte' voor G. Nilsson te bouwen

(afb. 103).¹⁹⁵ Georg Nilsson had bij de Gerofabriken Kopenhagen al ruime ervaring opgedaan in het ontwerpen van tinnen voorwerpen. Al deze modellen werden na het sluiten van deze fabriek in 1933 naar Nederland gehaald.

Naast ontwerpen in tin heeft Georg Nilsson ook veel in Gero-zilver ontworpen. Tussen 1930 en 1939 werden verschillende bestekmodellen naar zijn ontwerp geproduceerd.¹⁹⁶ Veel van deze modellen zijn lang in productie geweest; zo werd model 431 in 1951 nog steeds verkocht (afb. 35). De bestekken waren verkrijgbaar in verschillende cassettes, waarvan de inhoud varieerde van zes tafelcouverts, een soep-, saus-, groenten- en aardappellepel tot uitgebreide cassettes met alle mogelijk denkbare vorken, lepels, messen en schepwerk. Bij ieder bestekmodel waren ook messenleggers verkrijgbaar.¹⁹⁷ Ook na de Tweede Wereldoorlog werden nieuwe bestekmodellen van Georg Nilsson in productie genomen. De vooroorlogse productie werd gekenmerkt door typische art deco-vormen, zoals model 447 en 692 (afb. 109-110), gehamerde vormen zoals model 650 of bestek met decoratie in de vorm van een cartouche, zoals model 694.

Modelnummer 644 werd in Denemarken ook al onder de naam Olympia geproduceerd (afb. 108, 39). Na de oorlog werd de productie gekenmerkt door een strakere functionele lijn. Model 235 Progressive (afb. 111), dat in 1950 voor het eerst op de markt kwam, vertoont grote gelijkenis met bestek model 56 (afb. 15), maar de zijnaad is minder diep gestampt en de bak van de lepel is ronder. Daarbij kwam model 229 Perfection in Gero Zilvium. Ook na het pensioen van Nilsson in 1957 werd door de Gerofabriek nog gebruikgemaakt van zijn talenten als ontwerper. Vanaf 1961 werd bestek model 232 Elegance geproduceerd (afb. 32). Vooral na de Tweede Wereldoorlog waren de bestekken van Nilsson gemakkelijk uit lange platen te stampen met een klein verlies aan materiaal. Daarbij toonden ze een grote invloed van de moderne Deense functionalistische vormgeving.

Georg Nilsson ontwierp vooral bestekken in Gero-Zilver, maar hij heeft deze ook voor Gero Zilmeta ontworpen. Hoewel het moeilijker is Zilmeta voorwerpen aan een ontwerper toe te schrijven dan Gero-zilveren bestekken, omdat deze laatste het kunstenaarsmonogram hebben, zijn er met zekerheid drie bestekken van Nilssons hand. Dit zijn Zilmeta bestek model 515 (afb. 36), 520 (afb. 112) en 562. Model 515 is daarvan het bekendste. Modelnummer 515 werd gelanceerd op de

106 Pagina met producten in Gero-tin naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijscourant *Geef Gero* 1930, p. 22.

195 Gemeente Archief Zeist. B.W.T. inv.nr. 109, nr. 49; 22 februari 1933.
196 Bestek model nrs. 56, 431, 447, 455, 644, 650, 692, 694.

197 De messenlegger werd in de negentiende eeuw ingevoerd om het mes weg te leggen als men met de vork at.

GEHAMERD GERO-TIN, ONTWERPER GEORG NILSSON

Bitterstel compleet — f 32.50
Flesch No. 8732 — f 8.50
6 Glazen No. 8798 per stuk — f 1.50
Blad No. 6188 — f 16.—

No. 8732
Elixerfleschje
f 9.50

Likeurstel compleet — f 28.50
Flesch No. 8728 — f 9.50
6 Glazen No. 8784 per stuk — f 1.50
Blad No. 7798 — f 10.—

No. 8726
f 9.50

No. 8740
f 5.50

No. 8714
f 10.—

No. 8723
f 12.—

Whiskystel compleet — f 32.25
Flesch No. 8738 — f 8.75
6 Glazen No. 8778 per stuk f 1.75
Blad No. 6188 — f 16.—

Elixerfleschje
No. 8712
f 4.50

Likeurstel compleet — f 31.—
Flesch No. 8748 — f 12.—
6 Glazen No. 8794 per stuk — f 1.50
Blad No. 7798 — f 10.—

107 Pagina met producten in Gero-tin naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijscourant *Geef Gero* 1930, p. 23.

198 *Goed wonen*, 8 (1955) 2, p. 32.

MODEL
NO
644

ONTWERP
GEORG NILSSON

GERO GERO ZILVER GERO

108 Pagina met bestek model 644 naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijscourant *Gero-zilver* z.j. [1931], p. 8.

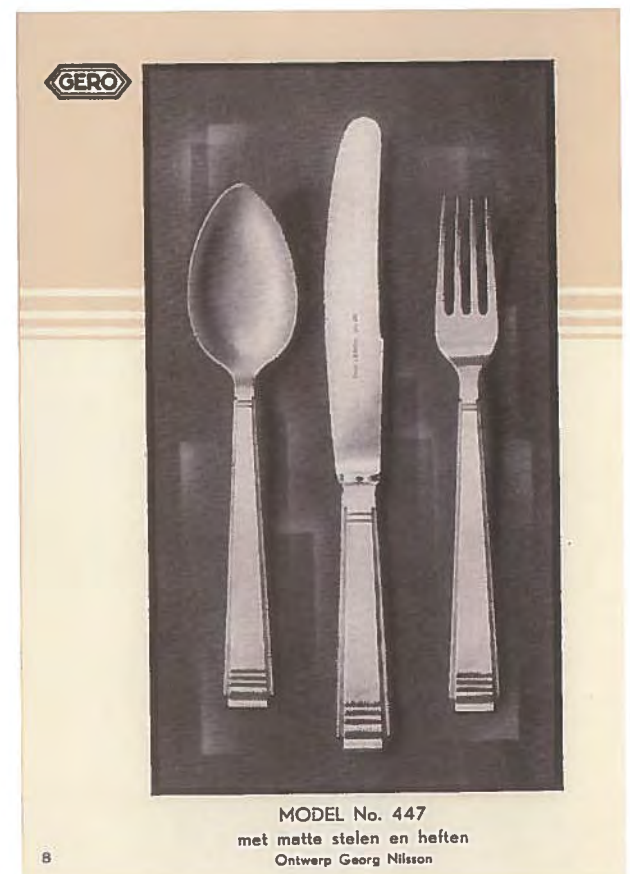
internationale Triennale te Milaan in 1954 en ontving daar een gouden medaille. Het doel van de deelname aan de Triennale was om aan het internationale publiek te laten zien wat de industriële vormgeving van Nederland inhield. 'U begrijpt, als daar iets wordt onderscheiden, dan mag het er wezen. Dit bestek heeft een goede, moderne strakke en gladde, hoekige vorm', schreef de criticus F. Stam in 1955 in het tijdschrift *Goed wonen*.¹⁹⁸ De Gerofabriek adverteerde jarenlang voor dit bestek model 515 met de slagzin 'De stijl van het hedendaagse wonen komt ook tot uiting op uw dis'. De Gerofabriek probeerde zich met dit Zilmeta bestek te profileren in de stijl van het hedendaagse wonen, als zijnde modern, praktisch en geheel bij de tijd. Ook bestek model 235 Progressive van Nilsson in Gero Zilvium werd op de Triennale met een gouden medaille bekroond. Het Scandinavische bestek genoot in deze periode in het algemeen onder ontwerpers en liefhebbers van modernistisch design een grote populariteit. In het tijdschrift *Goed wonen* werd bijvoorbeeld het Gense-bestek, geïmporteerd door het Zwedenhuis, geprezen om zijn functionali-

teit. Het bekendst is een van de roestvrijstalen bestekken van de Deense architect en ontwerper Arne Jacobsen (1902-1971). Hoewel Jacobsen zeer door het functionalisme geleid werd, was zijn bestek in het gebruik niet bepaald het toppunt van eetcomfort. Naast deze moderne bestekken heeft Nilsson ook een tweetal Oudhollandse bestekmodellen ontworpen (afb. 33). In de prijscouranten *Gero-zilver* uit 1951 en *Gero Zilvium* uit 1958 werden vijf pagina's aan deze modellen 635 en 647 gewijd, terwijl de Gerofabriek in deze periode in *Goed wonen* adverteerde met de modern vormgegeven en goed ontworpen bestekken van Georg Nilsson en Dick Simonis. Van deze Oudhollandse modellen, geïnspireerd op de neogotische en neorenaissance stijl uit de negentiende eeuw, waren niet alleen bestek en schepwerk verkrijgbaar, maar ook onder andere maggifleshouders, servetringen, servethouders en theezeven. De hoeveelheid bestekvormen was enorm; kroketscheppen, sardinevorkjes, pasteischeppen en taartprikkers kwamen voor in het assortiment. Deze modellen werden al vanaf het midden van de jaren twintig door de Gerofabriek geproduceerd en hebben voldaan aan de toenmalige vraag naar Oudhollands vormgegeven voorwerpen. Het Oudhollandse interieur met eiken meubels bleef tot ver in de jaren vijftig geliefd. Vooral in het eetkamerameublement kwam de Oudhollandse invloed tot uitdrukking. De traditionele Oudhollandse bestekmodellen van Georg Nilsson getuigen van dezelfde voorkeur in smaak. Hoewel gedacht zou kunnen worden dat deze vormgeving goedkoop was vanwege het ouderwetse voorkomen, is het tegendeel het geval. Deze Oudhollandse bestekken van de Gerofabriek hoorden, net als Oudhollandse eetkamerameublementen, tot de duurste modellen. Ook het Oudhollandse interieur was niet goedkoop en werd naast het moderne meubel bijvoorbeeld ook verkocht bij een warenhuis als De Bijenkorf.¹⁹⁹ Het is opvallend dat de Gerofabriek zich enerzijds richtte op een bevolkingsgroep die de voorkeur gaf aan traditionele interieurs, en anderzijds door te adverteren met andere Gerobestekken in *Goed wonen* op mensen die een totaal andere smaak hadden. De gelijktijdige verkoop van Oudhollandse modellen en moderne ontwerpen kwam ook bij andere firma's voor. Zo was bij de metaalwarenfabriek Daalderop in Tiel vanaf de jaren twintig naast het moderne assortiment de verkoop van traditionele vormen en Oudhollandse kandelaars en haardfurnituren van groot belang.²⁰⁰

109 Pagina met bestek model 692 naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijscourant *Gero-zilver lepels en vorken* 1936, p. 7.

110 Pagina met bestek model 447 naar ontwerp van Georg Nilsson uit prijscourant *Gero-zilver lepels en vorken* 1936, p. 8.

199 Cieraad 2000, pp. 54-61; Groot 1996, pp. 179-183; Ibelings 1996, p. 240.

Model No:
235

GERO

Gedistingeerde
vormgeving . . .

Daar wordt U onmiddellijk door getroffen bij het aanschouwen van model No 235, het nieuwe Gero Zilvium couvertmodel met modern cachet. De gracieuze lijnen van lepel en vork en de sierlijke, doelmatige vorm van het mes verlenen een elegante verfijning aan Uw dis.

Het merk GERO geeft bovendien de zekerheid dat U Uw gehele leven voldaan zult zijn over Uw Gero-aankoop omdat ook de duurzaamheid van Uw Gero Zilvium tafelgerei in de praktijk wordt bewezen

Gero, ruim 40 jaren ervaring!

Cassettes in model No 235 van f249.55-f974.40

GERO ZILVIUM

GERO

Een meenoefstijd garantie

111 Advertentie voor bestek model 235 Progressive in Gero Zilvium naar ontwerp van Georg Nilsson. Uit: *Onder de Toren* 1954, p. 5.

112 Georg Nilsson, fruitmesjes model 520, Gero Zilmeta, ca. 1950-1965, l. 15 cm. Part. coll. Voorburg.

113 Georg Nilsson, vloeidrukker model 8200, Gero-tin, ca. 1930-1940, b. 16 x d. 7,5 x h. 6,5 cm. Part. coll. Voorburg.

114 Georg Nilsson, bonbonschaaltjes, Gero-zilver, ca. 1936. Van links naar rechts model 2185, b. 14 x h. 9,4 cm; model 2186, b. 17,7 x h. 7,5 cm; model 2187, b. 20 x h. 10,5 cm. Part. coll. Voorburg.

Ook tegenwoordig is de vraag naar Oudhollandse Gerovoorwerpen nog groot.

Naast een grote hoeveelheid bestekontwerpen werden ook veel andere voorwerpen naar ontwerp van Nilsson geproduceerd. Diverse Gero-zilveren zoutstelletjes, modellen 1676, 1677, 1686, 1688, 1689 en 1690, enkele met ebbenhouten handvat, werden in de jaren dertig op de markt gebracht. Alle hebben dezelfde grondvorm maar door het aanbrengen van diverse knoppen en handvatten zijn ze toch verschillend. Daarbij werden er verschillende Gero-zilveren bonbonschaaltjes geproduceerd met diverse geschulpte randen of staand op een voet. Modellen 2184, 2185 en 2186 staan op een halfronde conische voet en zijn gedecoreerd met platte ronde vormen (afb. 114). Andere bonbonschaaltjes hebben een geschulpte rand, die net als bij tinnen voorwerpen veelvuldig in het werk van Nilsson voorkomt. Vingerkom model 2188 en roomstel model 2203 hebben ook het geschulpte oppervlak. Ook een typische art deco broodmand model 1234 is van de hand van Nilsson (afb. 16). Het is bijna onbegrijpelijk in hoeveel verschillende vormen één bonbonschaaltje of één vingerkom verkrijgbaar was.

De tinnen decoratie van glazen flessen en bekers neemt in het assortiment een aparte plaats in. Evenals bij andere tinfabrieken, werden likeur- en elixerflessen

tezamen met een zestal groene, bruine of lila glazen op een tinnen blad verkocht. Waarschijnlijk werden de glazen en flessen geleverd door de glasfabriek Leerdam. Flessendoppen, flessenhalzen en glazen voeten werden gedecoreerd met florale tinnen motieven en soms werd de gehele fles gedecoreerd met dierfiguren. Dezelfde tinnen decoratie van glas model 8736 (afb. 107) is ook gebruikt voor de Plateel 'Plazuid'-vaas no. 1639 met Gero-tin, waaruit blijkt dat met dezelfde decoratie op een ander materiaal een geheel ander voorwerp werd gecreëerd.

Vooraf voor de Tweede Wereldoorlog heeft Nilsson veel voorwerpen voor Gero ontworpen. Na de oorlog concentreerde de fabriek zich op het produceren van bestekken van Nilsson en hotelzilver, pannen en dekschalen. Bonbonschaaltjes, thee- en koffieserviezen en roomstellen die al voor de oorlog waren ontworpen, werden ook daarna nog veelvuldig geproduceerd. Nilsson was een belangrijk ontwerper voor de Gerofabriek maar toch kreeg hij in de jaren dertig niet dezelfde aandacht als de Nederlandse ontwerpers Chris van der Hoef, Rinze Hamstra of A.D. Copier. In verschillende prijscouranten werden hun ontwerpen op een hele bladzijde uitgemeten en als 'aanvulling' bij Gero-tin geplaatst. Het is mogelijk dat deze aandacht voor de Nederlandse sierkunstenaars te maken had met het feit dat de Gerofabriek zich wilde profileren

115 Georg Nilsson, ontwerp-tekening voor theepot in Gero-zilver, 1945, potlood, penseel en inkt op papier, gewassen, 21,4 x 28 cm. Part. coll. Voorburg.

voor het lidmaatschap van de BKI, de vereniging die deze samenwerking stimuleerde. Bij alle bestekmodellen van Nilsson werd wel zijn naam vermeld en soms ook in brochures, zoals in *Geef Gero* uit 1930 en in een ongedateerde brochure.

Naast de opdrachten die Gero gaf aan de reeds behandelde ontwerpers, kregen in de jaren dertig enige andere sierkunstenaars waarschijnlijk een eenmalige opdracht. Zo werd een verzilverde 'sportbeker' uit 1937 in samenwerking met de sierkunstenaar Cris Agterberg (1883-1948) geproduceerd (afb. 116). Deze Gero-zilveren bokaal gezet met halfedelstenen, heeft een afneembare dekselknop en is het enige bekende voorbeeld van de samenwerking tussen Agterberg en Gero.²⁰¹ Hoewel de bokaalinscriptie het jaar 1937 vermeldt, moet de vormgeving van de beker van rond 1925 dateren, gezien de stijlkenmerken en in vergelijking met andere kunstnijverheid van Cris Agterberg. De bokaal vertoont Amsterdamse School-kenmerken door het gebruik van de getande ribben langs de stam en het gebruik van ingelegde halfedelstenen.²⁰² Bovendien blijkt uit de verschillende Jaarbeurs-catalogi dat Gero in de periode 1925-1927 diverse sportbekers produceerde. Eenmalig kreeg ook de beeldhouwer Gerrit van der Veen (1902-1944) een opdracht. Dit was voor een Gero-zilveren geboortelepels ter gelegenheid

201 Op deze verzilverde beker bezet met halfedelstenen staat de inscriptie: A.O.D.L. 1° Pr. Korps 87-37. Tijdens onderzoek bij diverse instellingen ben ik er niet achtergekomen voor wie deze sportbeker gemaakt is. Over Agterberg: Brouwer, Haffmans 2001.
202 Brouwer, Haffmans 2001, p. 103.

116 Cris Agterberg, dekselbokaal, Gero zilver gemonteerd met kornalijn, 1925-1930. Coll. mr. F.J. Haffmans, Utrecht.

van de geboorte van Prinses Beatrix in januari 1938. De Gerofabriek had waarschijnlijk voor de beeldhouwer Van der Veen gekozen omdat hij al bekend was met de koninklijke familie.